

**Azərbaycan Respublikasının
İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili
(Ombudsman)**

**İŞGƏNCƏLƏR ƏLEYHİNƏ
MİLLİ PREVENTİV MEXANİZMİN
FƏALİYYƏTİNƏ DAİR**

H E S A B A T

(2015)

Bakı – 2016

Təqdim olunan hesabatda BMT-nin "İşgəncə və digər qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəza əleyhinə Konvensiya"nın Fakültativ Protokolunda nəzərdə tutulmuş milli preventiv mexanizmin funksiyalarını yerinə yetirən təsisat qismində Müvəkkilin 2015-ci ildə müvafiq istiqamətlər üzrə həyata keçirdiyi fəaliyyət, həmçinin irəli sürülən təklif və tövsiyələr yer almışdır.

Bu hesabatda və ümumilikdə Müvəkkilin MPM qismində funksiyalarının həyata keçirilməsi prosesində BMT-nin İşgəncələrin Qarşısının Alınması üzrə Komitəsi, İşgəncələrin Qarşısının Alınması üzrə Alt Komitəsi (SPT) və İşgəncələrin qarşısının alınması üzrə Avropa Komitəsinin (CPT), habelə BMT-nin İnsan Hüquqları Şurasının Universal Dövrü İcmal üzrə İşçi Qrupunun Azərbaycan Respublikasının dövrü məruzələri üzrə verilmiş təklif və tövsiyələri nəzərə alınmışdır.

Təhlil olunaraq əldə olunmuş statistik məlumatlar, habelə "İşgəncə və digər qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəza əleyhinə Konvensiya"nın Fakültativ Protokolu da hesabata əlavə edilmişdir.

İSBN: 978-9952-9554-8-5

MÜNDƏRİCAT

Ön söz	4
<i>Mətnə istifadə olunmuş anlayışlar və ixtisarlar</i>	5
BÖLMƏ 1. FAKÜLTATİV PROTOKOLA ƏSASLANAN MİLLİ PREVENTİV MEXANİZMİN MANDATI	7
<i>1.1. FP-nin tələbləri</i>	7
<i>1.2. Milli qanunvericilik</i>	8
<i>1.3. MPM-in fəaliyyət istiqamətləri</i>	10
BÖLMƏ 2. MPM-in FƏALİYYƏTİ VƏ PREVENTİV BAŞÇƏKMƏLƏR	12
<i>2.1. Preventiv başçəkmələrin təşkili</i>	12
<i>2.1.1. Plan üzrə başçəkmələr</i>	12
<i>2.1.2. Plandankənar başçəkmələr</i>	13
<i>2.2. Başçəkmələrin həyata keçirilməsi</i>	13
<i>2.2.1. Daxili İşlər Nazirliyinin müəssisələri</i>	15
<i>2.2.2. Ədliyyə Nazirliyinin Penitensiar Xidmətinin müəssisələri</i>	31
<i>2.2.3. Dövlət Təhlükəsizliyi Xidmətinin müəssisələri</i>	47
<i>2.2.4. Müdafiə Nazirliyinin müəssisələri</i>	48
<i>2.2.5. Dövlət Miqrasiya Xidmətinin müəssisələri</i>	49
<i>2.2.6. Səhiyyə Nazirliyinin müəssisələri</i>	50
<i>2.2.7. Təhsil Nazirliyinin müəssisələri</i>	53
<i>2.2.8. Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin müəssisələri</i>	57
<i>2.2.9. Yerli icra hakimiyyəti orqanlarının müəssisələri</i>	60
BÖLMƏ 3. HÜQUQİ TƏHLİL	62
BÖLMƏ 4. HÜQUQİ MAARİFLƏNDİRMƏ	67
BÖLMƏ 5. İCTİMAİYYƏTLƏ ƏLAQƏLƏR VƏ BEYNƏLXALQ ƏMƏKDAŞLIQ	72
BÖLMƏ 6. TƏKLİF VƏ TÖVSIYƏLƏR	77
<i>Əlavə 1</i>	82
<i>Əlavə 2</i>	84

ÖN SÖZ

BMT-nin “İşgəncə və digər qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəza əleyhinə Konvensiyası”nın Fakültativ Protokolunun ratifikasiya edilməsi və Azərbaycan Respublikasında həmin protokolda nəzərdə tutulmuş milli preventiv mexanizmin (MPM) yaradılması dövlətin insan hüquqlarını daha yüksək səviyyədə təmin olunmasına xidmət edən beynəlxalq standartları dəstəkləmək iradəsindən irəli gəlmişdir.

Ombudsmanın Milli preventiv mexanizmin funksiyalarını həyata keçirən təsisat qisminə müəyyən edilməsi ilə, Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin (Ombudsmanın) üzərinə çox böyük məsuliyyət qoyulmuşdur. Ölkədə hüquqi dövlət quruculuğu prosesi çərçivəsində aparılan hüquqi islahatların məntiqi davamı olan bu yeni funksiyaların icrasından irəli gələn vəzifələrin yerinə yetirilməsi Müvəkkilin fəaliyyətinin əsas istiqamətlərindən birinə çevrilmişdir.

Hər il olduğu kimi 2015-ci ildə də Müvəkkil MPM qisminə fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsini, daha yüksək səviyyədə qurulmasını və inkişaf etdirilməsini təmin etmişdir.

Müvəkkilin dövlət qurumları, vətəndaş cəmiyyəti təsisatları, kütləvi-informasiya vasitələri, eləcə də beynəlxalq təşkilatlar, xarici ölkələrin Müvəkkilləri ilə olan müvəffəq əməkdaşlıq münasibətləri onun MPM qisminə fəaliyyətinin də uğurunu ilk günlərdən təmin etmiş, konstruktiv dialoqların qurulması, zəruri dəstəyin, faydalı müzakirələr, treninqlər və təcrübə mübadilələrinin təşkilini mümkün etmişdir.

Çəkinmədən söyləmək mümkündür ki, təsisatımız ölkədə işgəncələrin qarşısının alınması işinin qanunvericilik və təşkilati baxımdan daha da təkmilləşdirilməsinə verdiyi töhfələrə görə həm ölkə ictimaiyyəti, həm də xarici ölkələrin müvafiq institutları, habelə beynəlxalq təşkilatlar arasında nümunəvi qurum kimi özünəməxsus yer tutmuşdur.

Təqdim etdiyimiz bu hesabat Azərbaycan MPM-nin 2015-ci il ərzində fəaliyyətini əhatə etməklə, görülmüş işlər, preventiv başçəkmələr və onların nəticələri, verilmiş təklif və tövsiyələr və onların icrası vəziyyəti, eləcə də MPM-in həyata keçirdiyi digər fəaliyyət istiqamətləri üzrə tədbirləri özündə əks etdirir.

Ümidvaram ki, hazırkı hesabat verdiyimiz təklif və tövsiyələr əsasında müxtəlif istiqamətlər üzrə fəaliyyətin daha da təkmilləşdirilməsinə öz töhfəsini verəcəkdir.

Hesabatla əlaqədar göndəriləcək təkliflərə görə əvvəlcədən təşəkkür edirik.

Prof. Elmira SÜLEYMANOVA
Azərbaycan Respublikasının
İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili
(Ombudsman)

MƏTNDƏ İSTİFADƏ OLUNMUŞ ANLAYIŞLAR VƏ İXTİSARLAR

Azadlıqdan məhrum etmə – şəxsin hər hansı məhkəmə, inzibati və ya digər orqanın qərarı ilə həbsdə saxlanılmasının və ya azadlıqdan məhrum edilməsinin, yaxud öz iradəsi ilə tərk etmə hüququ olmadan dövlət yaxud özəl saxlanma yerinə yerləşdirilməsinin istənilən forması

Azadlıqdan məhrum edilmiş şəxs – barəsində azadlıqdan məhrum etmə tətbiq edilmiş şəxs

Azadlıqdan məhrum etmə yeri – şəxsin öz iradəsi ilə tərk etmə hüququ olmadan saxlanıldığı və ya saxlanıla bildiyi istənilən yer

Aparat – Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin (Ombudsmanın) Aparatı

ATƏT – Avropada Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Təşkilatı

APT – İsgəncələrin Qarşısının alınması üzrə Assosiasiya

BMT – Birləşmiş Millətlər Təşkilatı

CÇM – Cəzaçəkmə müəssisəsi

CİM – Azərbaycan Respublikasının Cəzaların İcrası Məcəlləsi

CM – Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi

DİQ – Cəzaçəkmə müəssisələrinin Daxili İntizam Qaydaları

DİN – Azərbaycan Respublikasının Daxili İşlər Nazirliyi

DMX – Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Xidməti

DTX – Azərbaycan Respublikasının Dövlət Təhlükəsizliyi Xidməti

ƏƏSMN – Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi

ƏN – Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi

FP – “İsgəncə və digər qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəza əleyhinə Konvensiya”nın Fakültativ Protokolu

HP – Azərbaycan Respublikasının Hərbi Prokurorluğu

İQK – BMT-nin İsgəncələrin Qarşısının Alınması Komitəsi (CAT)

İQA – BMT-nin İsgəncələrin və digər qəddar, qeyri-insani, yaxud ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəzaların qarşısının alınması üzrə Altkomitəsi (SPT)

İQAK – Avropa Şurasının İsgəncənin və qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəzanın qarşısının alınması üzrə Komitəsi (CPT)

İHOSM – İnzibati həbs olunanların saxlanılma məntəqəsi

İİV – İnsanın İmmun çatışmazlığı Virusu

İsgəncə – İsgəncə və digər qəddar, qeyri-insani, yaxud ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəza

İMM – Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin Penitensiar xidmətinin İxtisaslaşdırılmış müalicə müəssisəsi

İT – İstintaq təcridxanası
KİV – Kütəvi informasiya vasitələri
Konstitusiyə Qanunu – “Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili (Ombudsman) haqqında” Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyə Qanunu
Konvensiya – BMT-nin “İşgəncə və digər qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəza əleyhinə Konvensiyası”
QİÇS – Qazanılmış İmmun çatışmazlığı Sindromu
MM – Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin Penitensiar Xidmətinin Müalicə müəssisəsi
MN – Azərbaycan Respublikasının Müdafiə Nazirliyi
MPQ – Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin (Ombudsmanın) Aparatında İşgəncələrin qarşısının alınması üzrə Milli preventiv qrup
MPM – BMT-nin “İşgəncə və digər qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəza əleyhinə Konvensiya”sının Fakültativ Protokolunda nəzərdə tutulmuş milli preventiv mexanizm
MSY – Müvəqqəti saxlama yeri
MTCM – Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin Penitensiar xidmətinin məntəqə tipli cəzaçəkmə müəssisəsi
Müvəkkil – Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili (Ombudsman)
PB – Polis bölməsi
PX – Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin Penitensiar Xidməti
RPI – Rayon polis idarəsi
RPS – Rayon polis şöbəsi
SN – Azərbaycan Respublikasının Səhiyyə Nazirliyi
Şöbə – Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin (Ombudsmanın) Aparatının İşgəncələrin qarşısının alınması şöbəsi
ŞPI – Şəhər polis idarəsi
ŞPS – Şəhər polis şöbəsi
ŞRPS – Şəhər rayon polis şöbəsi
TN – Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi
TSEK – Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin Tibbi sosial ekspert komissiyası
TSH – Tibb-sanitar hissə

BÖLMƏ 1.

FAKÜLTATİV PROTOKOLA ƏSASLANAN MİLLİ PREVENTİV MEXANİZMİN MANDATI

1.1. FP-nin tələbləri

BMT-nin “İşgəncə və digər qəddar, qeyri-insani, yaxud ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəza əleyhinə Konvensiyası”nın Fakültativ Protokolunda nəzərdə tutulmuş milli preventiv mexanizmin (MPM) funksiyalarını yerinə yetirən təsisat qismində müəyyən edilmiş Müvəkkil 2015-ci ildə müvafiq sahədə fəaliyyətini davam etdirmişdir.

İlk növbədə qeyd olunmalıdır ki, FP¹-nin əsas məqsədi işgəncələrin qarşısının alınması üçün azadlıqdan məhrum edilmiş şəxslərin saxlanıldığı yerlərə² müstəqil beynəlxalq və milli orqanlar tərəfindən müntəzəm başçəkmələrin həyata keçirilməsi sisteminin yaradılmasından ibarətdir. FP konstruktiv dialoqun vacibliyini vurğulayır və tənzimlənən münasibətlərə reaksiyaya əsaslanan münasibət deyil, preventiv – qarşısını alma münasibətinin göstərilməsini təsbit edir. FP-nin innovativliyi, həm də onun hər hansı yeni hüquq və ya standartı, yaxud pozulmuş hüquqların bərpasını deyil, mövcud standartın, yəni işgəncəyə məruz qalmamaq hüququnun pozulmasının qarşısının alınmasını əks etdirməsində təzahür edir.

İşgəncələrin qarşısının alınmasının ən əlverişli üsulu kimi, bütün azadlıqdan məhrum etmə yerlərində saxlanılan şəxslərlə rəftar və saxlanma şəraitinin monitorinqi məqsədi ilə müstəqil və müntəzəm başçəkmələr sisteminin yaradılması sözü gedən sənədin ehtiva etdiyi əsas ideyadır. FP-ye əsasən, preventiv mandata malik olan beynəlxalq və milli qurumlar yaradılır (buraya İQA və Milli Preventiv Mexanizmlər (MPM-lər) daxildir). Beynəlxalq səviyyədə yaradılmış İQA BMT-nin yeni nəsil sazış qurumudur.

FP-nin 17-ci maddəsinin tələblərinə görə hər bir iştirakçı dövlət tərəfindən protokolun qüvvəyə minməsindən və ya onun ratifikasiyasından, yaxud ona qoşulmasından sonra bir ildən gec olmayaraq dəstəklənməli, təyin və ya təsis edilməli olan MPM azadlıqdan məhrum etmə yerlərində saxlanılan şəxslərlə rəftar və saxlanma şəraitinin milli səviyyədə müntəzəm

¹ “İşgəncə və digər qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəza əleyhinə Konvensiya”nın Fakültativ Protokolu BMT Baş Məclisinin 18 dekabr 2002-ci il tarixli 57/199 sayılı qətnaməsi ilə qəbul edilmiş, 22 iyun 2006-cı il tarixdə, 20 dövlət tərəfindən ratifikasiya edildikdən sonra qüvvəyə minmişdir;

² FP-nin 4-cü maddəsinin 2-ci bəndinin tələblərinə görə, FP-nin məqsədləri üçün azadlıqdan məhrum etmə dedikdə şəxsin hər hansı məhkəmə, inzibati və ya digər orqanın qərarı ilə həbsdə saxlanılmasının və ya azadlıqdan məhrum edilməsinin, yaxud öz iradəsi ilə tərk etmə hüququ olmadan dövlət, yaxud özəl saxlanma yerinə yerləşdirilməsinin istənilən forması başa düşülür.

monitorinqini aparan qurumdur. MPM-lərin mandatı ən azı aşağıdakıları əhatə edir:

- azadlıqdan məhrum edilmiş şəxslərlə rəftarla bağlı məsələlərə müntəzəm olaraq baxılması;

- BMT-nin müvafiq normaları nəzərə alınmaqla azadlıqdan məhrum edilmiş şəxslərlə rəftarın və onların saxlanma şəraitinin yaxşılaşdırılması məqsədi ilə müvafiq qurumlara tövsiyələrin təqdim edilməsi və işgəncələrin qarşısının alınması;

- qüvvədə olan qanunvericilik aktlarına və qanun layihələrinə dair təklif və qeydlərin təqdim edilməsi.³

Göstərilən mandatın uğurla həyata keçirilməsi üçün, MPM-lərin yaradılması zamanı onların funksional müstəqilliyinin, habelə işçi heyətinin müstəqilliyinin təmin olunması əsas şərtidir.⁴

FP həmçinin MPM-lərin aşağıdakı əsas hüquqlarını təsbit edir:

- azadlıqdan məhrum edilmiş şəxslərin sayı, onlarla rəftar, habelə onların həbsdə saxlanma şəraiti haqqında, həmçinin azadlıqdan məhrum etmə yerlərinin sayı və yerləşdiyi yer haqqında istənilən məlumatı əldə etmək;

- bütün azadlıqdan məhrum etmə yerlərinə buraxılmaq;

- azadlıqdan məhrum edilmiş şəxslərlə və ya müvafiq məlumat verə biləcək istənilən şəxslə fərdi söhbətlər aparmaq;

- baş çəkmək niyyətində olduqları yerləri və söhbət etmək niyyətində olduqları şəxsləri maneəsiz seçmək;

- İQA ilə əlaqələr qurmaq, ona məlumat ötürmək və onunla görüşmək.⁵

1.2. Milli qanunvericilik

FP Azərbaycan Respublikası tərəfindən 15 sentyabr 2005-ci il tarixdə imzalanmış, 02 dekabr 2008-ci il tarixli qanunla ratifikasiya edilmişdir.⁶ Həmin qanunun dərc edilməsindən etibarən – 15 yanvar 2009-cu il tarixdən FP Azərbaycan Respublikasına münasibətdə qüvvəyə minmişdir. Həmin tarixdə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı⁷ ilə FP-də

³ FP, maddə 19;

⁴ FP, maddə 18(1);

⁵ FP, maddə 20;

⁶ “İşgəncə və digər qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəza əleyhinə Konvensiya”nın Fakültativ Protokolunun təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu (02.12.2008, № 724-IIIQD);

⁷ “İşgəncə və digər qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəza əleyhinə Konvensiya”nın Fakültativ Protokolunun icrasının təmin edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı (13.01.2009, № 112);

nəzərdə tutulmuş milli preventiv mexanizmin funksiyalarını yerinə yetirən təsisat qismində Müvəkkil müəyyən edilmişdir.

Yeni və kifayət qədər məsuliyyətli vəzifələr fonunda fəaliyyətin daha səmərəli və keyfiyyətli təşkili zərurəti Müvəkkilin mandatının, eləcə də işçi heyətinin səlahiyyət dairəsinin genişləndirilməsini şərtləndirmişdir. Konstitusiya Qanununa edilən əlavə və dəyişikliklərlə⁸ Müvəkkilin səlahiyyət dairəsi, eləcə də müstəqilliyi FP-də MPM-lər üçün nəzərdə tutulmuş tələblərə cavab verən səviyyəyə çatdırılmış, həmçinin Müvəkkilin MPM qismində fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə Aparatda şəffaf prosedurlar əsasında Milli Preventiv Qrupun (MPQ-nin) yaradılması, onun üzvlərinə dair tələblər, habelə onların hüquqları və toxunulmazlığının təminatları kimi məsələlər təsbit edilmişdir.

Konstitusiya Qanununa əsasən, milli preventiv mexanizmin funksiyalarının həyata keçirilməsi zamanı Müvəkkil və MPQ üzvləri istənilən vaxt, maneəsiz və əvvəlcədən xəbərdarlıq etmədən polis bölmələrinə, müvəqqəti saxlama yerlərinə, istintaq təcridxanalarına, CÇM-lərə, qarnizon hauptvaxtlarına, psixiatriya müəssisələrinə və saxlanılan şəxslərin öz iradəsi ilə tərkdə bilmədiyi digər yerlərə daxil olmaq; saxlanılan şəxslərlə, habelə müvafiq məlumatı verə biləcək istənilən şəxsə təkbətək və ya zəruri hesab etdiyi halda mütəxəssisin və ya tərcüməçinin iştirakı ilə görüşmək və söhbət etmək; saxlanılan şəxslərin saxlanılmasının qanuniliyini təsdiq edən, eləcə də həmin şəxslərlə rəftara və onların saxlanma şəraitinə aid olan bütün sənədlərlə tanış olmaq və surətlərini almaq; akt tərtib etmək, həyata keçirdiyi tədbirlərin gedişini və nəticələrini protokollaşdırmaq hüququ vardır.⁹ Müvəkkilin, səlahiyyətli dövlət orqanlarına müvafiq tövsiyələr vermək və həmin tövsiyələrə müəyyən edilmiş müddətdə cavablar almaq hüququ da adı çəkilən qanunda müəyyən edilmişdir.¹⁰

Ötən müddət ərzində Müvəkkilin MPM qismində fəaliyyətinin effektiv təşkili məqsədilə qanunvericilik aktları təkmilləşdirilmiş, Müvəkkilin və MPQ üzvlərinin yuxarıda göstərilən səlahiyyətləri barədə müddəalar müvafiq qaydada normativ hüquqi aktlarda təsbit edilmişdir.¹¹

⁸ “Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkili (ombudsman) haqqında” Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Qanunu (24.06.2011, № 163-IVQD).

⁹ Konstitusiya Qanunu, maddə 12.2.1; 18-1.2.1;

¹⁰ Konstitusiya Qanunu, maddə 12.2.1;

¹¹ Azərbaycan Respublikasının Cəzaların İcrası Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu (20.04.2012, № 324-IVQD); “Psixiatriya yardımı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Qanunu (20.04.2012, № 325-IVQD); Azərbaycan Respublikasının 1994-cü il 23 sentyabr tarixli 886 sayılı Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Qarnizon və qarovul xidmətləri nizamnaməsi”nin “Hauptvaxt haqqında” 4 sayılı əlavəsində dəyişiklik edilməsi barədə

Əlavə olaraq qeyd edilməlidir ki, Müvəkkilin FP-yə uyğun olaraq MPM qismində funksiyalarının səmərəli həyata keçirilməsinin təmin edilməsi məqsədilə BMT-nin İnsan Hüquqları Şurasının Universal Dövrü İcmal üzrə İşçi Qrupunun Azərbaycan Respublikasının dövrü məruzələri üzrə verilmiş, habelə İQK (CAT), İQA (SPT) İQAK-ın (CPT) təklif və tövsiyələri də nəzərə alınmışdır.¹²

1.3. MPM-in fəaliyyət istiqamətləri

Azərbaycan MPM-nin fəaliyyəti aşağıdakı dörd əsas istiqamət üzrə həyata keçirilən tədbirlərdən ibarətdir:

- Preventiv başçəkmələr – saxlanılan şəxslərin öz iradəsi ilə tərək edə bilmədiyi yerlərə mütəmadi olaraq, plan üzrə və ya plandankənar, əvvəlcədən xəbərdarlıq edilmədən baş çəkilməsi;
- Hüquqi təhlil – həyata keçirilən fəaliyyətin, eləcə də bu fəaliyyətlə əlaqədar toplanmış məlumatların, həmçinin aidiyyəti üzrə daxil olmuş təklif və tövsiyələrin, mövcud, yaxud layihədə olan qanunvericilik aktlarının nəzəri-təcrübi təhlili, əldə olunmuş nəticələrin ümumiləşdirilməsi və müvafiq təkliflərin hazırlanması;
- Hüquqi maarifləndirmə – işgəncələrin qarşısının alınması işinin təşviqi məqsədi ilə Aparatın əməkdaşları, MPQ üzvləri, saxlanılan şəxslərin öz iradəsi ilə tərək edə bilmədiyi yerlərin işçiləri, eləcə də belə yerlərdə saxlanılan şəxslər, habelə aidiyyəti təhsil müəssisələri və akademiyaaların tələbə-müdavimləri üçün hüquqi maarifləndirmə tədbirlərinin təşkil olunması, müvafiq əyani vəsaitlərin hazırlanıb paylanması;
- İctimaiyyətlə əlaqələr və beynəlxalq əməkdaşlıq – yerli, regional və beynəlxalq təşkilatlarla, həmçinin xarici ölkə MPM-ləri ilə informasiya mübadiləsinin aparılmasının, həyata keçirilən tədbirlərdə qarşılıqlı iştirakın,

Azərbaycan Respublikasının Qanunu (20.04. 2012, № 326-IVQD); Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2003-cü il 13 may tarixli 65 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Açıq və qapalı tipli xüsusi təlim-təbriyə müəssisələri haqqında Nümunəvi Nizamnamə”də dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin Qərarı (04.07.2012, № 148); Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyinin Kollegiyasının 2011-ci il 29 dekabr tarixli 7-N nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Cəzaçəkmə müəssisələrinin Daxili İntizam Qaydaları”nda dəyişikliklər edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyinin Kollegiyasının Qərarı (13.07.2012, № 3-N); “Həbs yerlərində saxlanılan şəxslərin hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu (22.05.2012, № 352-IVQ); “Polis orqanlarının müvəqqəti saxlama yerlərində saxlanılan şəxslərin mühafizəsi və müşayiəti qaydalarına dair Təlimat”ın təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyinin Kollegiyasının Qərarı (14.01.2013, № Q1-001-13);

¹² BMT-nin İnsan Hüquqları Şurası tərəfindən 5 July 2013-cü il tarixdə qəbul edilmiş Universal Dövrü İcmal üzrə İşçi qrupun məruzəsi, (bənd 103.31).

həmçinin birgə tədbirlərin təşkilinin təmin olunması, habelə MPM-in fəaliyyətinin KİV-də işıqlandırılmasının təşkili.

Göstərilənlərlə yanaşı, qeyd olunmalıdır ki, Azərbaycan MPM-nin fəaliyyəti Müvəkkilin şikayətlərə baxmaq mandatı ilə sıx əlaqələndirilmişdir. Belə ki, Aparata daxil olmuş müraciətlərin araşdırılması zamanı toplanmış məlumatlar, o cümlədən şikayətlərin qurumlar və müəssisələr üzrə xüsusi çəkisi preventiv başçəkmələrin planlaşdırılması və həyata keçirilməsi zamanı yönəldici vasitə qismində istifadə olunmuşdur.

Sadələnən istiqamətlər üzrə Müvəkkilin fəaliyyətinin nəticələri, əldə olunmuş uğurlar, təşəbbüsləri, təklif və tövsiyələri onun MPM qismində fəaliyyətinə dair xüsusi hesabatlarında əks etdirilir. Ötən illərin hesabatları Azərbaycan və İngilis dillərində nəşr etdirilmişdir. İndiyədək hazırlanmış hesabatlarda qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi, eləcə də təşkilati problemlərin həllinə yönəlmiş 200-dən artıq təklif və tövsiyə öz əksini tapmışdır ki, onların da yarından çoxu praktik həllini tapmış və ya icraya yönəldilmişdir.

BÖLMƏ 2.

MPM-in FƏALİYYƏTİ VƏ PREVENTİV BAŞÇƏKMƏLƏR

2.1. Preventiv başçəkmələrin təşkili

Məlum olduğu kimi, saxlanılan şəxslərin öz iradəsi ilə tərki edə bilmədiyi yerlərə mütəmadi başçəkmələrin həyata keçirilməsi milli preventiv mexanizmlərin fəaliyyətinin əsas istiqamətidir. Azərbaycan MPM-i də onun üzərinə qoyulan vəzifələrin yerinə yetirilməsi istiqamətində prioritetləri müəyyən edərək əsasən Fakültativ Protokolun məqsədlərini nəzərə alır¹³.

Belə ki, Fakültativ Protokolun 20-ci maddəsinin "a" bəndinə əsasən, Milli Preventiv Mexanizmlərin öz mandatını yerinə yetirə bilməsi məqsədlə, iştirakçı dövlətlər Fakültativ Protokolun 4-cü maddəsinin tətbiqi üçün şəxslərin öz iradəsi ilə tərki edə bilmədiyi müəssisələrin və orada saxlanılanların sayı, yerləşdiyi yer haqqında istənilən məlumatı təqdim etməyi öhdələrinə götürürlər.

Bu məlumatlar Müvəkkilin sorğusu əsasında müvafiq dövlət orqanlarından alınır və həmin sorğular üzrə daxil olmuş məlumatlar əsasında hazırlanmış illik plana uyğun olaraq başçəkmələr həyata keçirilir. Zərurət yarananda, ilin sonunda müvafiq orqanlarla dəqiqləşdirmələr aparılaraq növbəti il üçün məlumatlar yenilənir.

MPM fəaliyyəti çərçivəsində bütün preventiv başçəkmələr əvvəlcədən xəbərdarlıq etmədən həyata keçirilir və bunları *plan üzrə başçəkmələr* və *plandankənar başçəkmələr* olmaqla iki qrupa bölmək olar.

2.1.1. Plan üzrə başçəkmələr

Plan üzrə başçəkmələr Müvəkkil tərəfindən təsdiq olunan illik plan əsasında həyata keçirilir. İllik planın layihəsi hər ilin sonunda növbəti il üçün MPQ üzvlərinin iştirakı ilə keçirilən iclasda müzakirə olunur, nəticələr protokollaşdırılır, qəbul edilmiş plan təsdiq olunmaq üçün Müvəkkilə təqdim edilir. Planın açıqlanmaması başçəkmələrin effektivliyi baxımından çox əhəmiyyətliidir. Bu səbəbdən onun məxfiliyi MPQ-nin üzvləri tərəfindən təmin olunur.

Bu və ya digər müəssisənin planı hansı ardıcılıqla daxil edilməsi, həmçinin müəssisəyə təkrar başçəkmələrin təyin edilməsi həmin müəssisənin rejiminin xüsusiyyəti, ötən illərdə şərait və rəftarla əlaqədar qeydə alınmış hallar, ərazi uyğunluğu, eləcə də Müvəkkilin ünvanına daxil olmuş

¹³ "İşgəncələrə və digər qəddar, qeyri-insani yaxud ləyaqəti alçaldan rəftar və cəza növlərinə qarşı Konvensiya"nın Fakültativ Protokolu, maddə 1;

şikayətlərin təhlili nəticəsində MPQ-yə verilmiş məlumatlar kimi amillər nəzərə alınmaqla aparılır.

Başçəkmənin həyata keçirilməsi üçün sərf olunan vaxt isə müəssisənin həcmindən, orada saxlanılan şəxslərin sayından, rejim və digər xüsusiyyətlərindən, eləcə də başçəkməyə cəlb olunmuş MPQ üzvlərinin sayından asılı olaraq dəyişir.

2.1.2. Plandankənar başçəkmələr

Plandankənar başçəkmələr əsas etibarilə əvvəlki başçəkmələr zamanı verilmiş tövsiyələrin icrası vəziyyətinin öyrənilməsi, MPM-ə bu və ya digər formada məlumat ötürmüş şəxslərə qarşı təqib hallarının baş verməsinin qarşısının alınması, o cümlədən saxlanılan şəxslərlə aparılan söhbət zamanı onların əvvəllər saxlanıldıqları müəssisə haqqında verdikləri məlumatların və Müvəkkilin ünvanına daxil olmuş şikayətlərin, qaynar xəttinə daxil olmuş müraciətlərin təhlili, MPQ-yə verilmiş məlumatların araşdırılması, kütləvi informasiya vasitələrində rast gəlinən və MPM-i maraqlandıran informasiyaların yerində yoxlanılması, habelə Müvəkkilin təşəbbüsü ilə həyata keçirilir.

2.2. Başçəkmələrin həyata keçirilməsi

Başçəkmələrin effektivliyinin təmin olunması üç əsas mərhələnin əhatə olunmasını tələb edir. Bunlar nəzərə alınaraq Azərbaycan MPM-i tərəfindən başçəkmələr aşağıdakı mərhələlər üzrə həyata keçirilir:

- başçəkməyə hazırlıq;
- başçəkmənin həyata keçirilməsi;
- başçəkmədən sonrakı tədbirlər.

Başçəkməyə hazırlıq adətən iki iş gününədək davam etməklə zəruri məlumatların toplanılması; başçəkmənin məqsədlərinin müəyyən edilməsi; başçəkməni həyata keçirəcək qrupun təşkil edilməsindən ibarət olur.

Hazırlıq zamanı, zəruri məlumatların toplanılması prosesində əvvəlki başçəkmələrdə əldə edilmiş və ya digər mənbələrdən alınmış məlumatlar, Müvəkkilin ünvanına daxil olmuş müraciətlər, KİV-lərdən alınmış məlumatlar, habelə başçəkmənin həyata keçiriləcəyi müəssisənin fəaliyyətini tənzimləyən normativ-hüquqi aktlar və beynəlxalq standartlar təhlil edilir.

Başçəkmənin məqsədləri saxlanılma şəraitinin və rəftarın ümumən qiymətləndirilməsindən; saxlanılma şəraiti və rəftarla bağlı konkret halların öyrənilməsindən (məsələn, intizam cəzalarının həyata keçirilməsi, tibbi xidmətin keyfiyyəti və s.); əvvəlki başçəkmələr zamanı aşkar olunmuş halların aradan qaldırılıb-qaldırılmamasının, habelə verilmiş təklif və

tövsiyələrin icrası vəziyyətinin yoxlanılmasından; xüsusi diqqət yetirilməli olan məsələlərin dairəsinin müəyyənləşdirilməsindən və digər tədbirlərdən ibarət olmaqla müəyyən edilir.

Başçəkməni həyata keçirəcək qrupun təşkil edilməsi zamanı qrup üzvlərinin sayı, ixtisası, cinsi və s. amillər nəzərə alınmaqla başçəkmə qrupunun tərkibi formalaşdırılır, başçəkmənin məqsədindən asılı olaraq başçəkmə və müsahibə suallarının siyahısı, məhkumlarla söhbətin protokollaşdırılması üçün blank formaları, sorğu anketləri və s. hazırlanır.

Başçəkmənin həyata keçirilməsi özündə bir neçə mərhələni ehtiva edir:

Əvvəlcə müəssisənin rəhbərliyi ilə ilkin söhbət aparılır, söhbət zamanı qrup üzvləri özlərini təqdim edir, başçəkmənin məqsədi barədə onu məlumatlandırır. Daha sonra müəssisə barədə ümumi məlumat alınır.

Müəssisənin rəhbərliyi ilə ilkin söhbətdən sonra müəssisənin binalarına baş çəkilir. Bu zaman müəssisədə saxlanılma şəraiti – müəssisənin binasının, kamera və ya otaqların vəziyyəti, ölçüsü, tutumu, faktiki yerləşmə, işıqlandırma, ventilyasiya, mebel təchizatı, şəxsi gigiyena və sanitariya şəraiti, qidalanma məsələləri qiymətləndirilir; tibbi xidmətlərin təmin olunması vəziyyəti, mövcud sənədləşmə və s. araşdırılır.

Daha sonra sənədlərə baxış keçirilir, saxlanılan şəxslərlə kollektiv və ya təkbətək, konfidensial şəkildə söhbət aparılır. Saxlanılan şəxslərlə kollektiv söhbətlərin aparılması əsas etibarilə başçəkmənin məqsədindən asılıdır. Vəziyyətdən asılı olaraq söhbətlərin hansı şəkildə aparılmasını MPQ üzvləri başçəkmə yerində müəyyən edə, yaxud ilkin razılışmaya düzəliş edə bilər.

Müəssisə əməkdaşları ilə söhbət də başçəkmənin vacib məsələlərindən biridir. MPQ üzvləri başçəkmə həyata keçirərkən saxlanılan şəxslərə görə cavabdehlik daşıyan müəssisə əməkdaşlarının rəftar baxımından yanaşmalarını qiymətləndirmək məqsədi ilə onlarla müsahibələr təşkil edirlər. Bəzi hallarda müəssisələrin personalı ilə söhbətlə yanaşı onlar üçün nəzərdə tutulmuş xüsusi sorğu anketlərindən də istifadə olunur.

Başçəkmənin sonunda müəssisə rəhbəri ilə yekun söhbət aparılaraq MPQ tərəfindən aşkar edilmiş hallarla bağlı məlumat verilir. Yerində aradan qaldırıla biləcək məsələlər onun diqqətinə çatdırılır və müvafiq tövsiyələr verilir. Eyni zamanda nəticələrlə bağlı müvafiq orqanın rəhbərliyinə müraciət ediləcəyi bildirilir.

Başçəkmədən sonrakı tədbirlər Azərbaycan MPM-nin qənaətinə görə başçəkmənin bilavasitə özündən daha əhəmiyyətlidir. Çünki MPM-in fəaliyyətinin məqsədi yalnız müvafiq yerlərə başçəkmədən ibarət deyil, müxtəlif müəssisələrdə saxlanılan şəxslərlə rəftarın və onların saxlanılma şəraitinin yaxşılaşdırılmasına istiqamətlənmiş prosesi təşkil etməkdir.

Məhz ona görə də başçəkmədən sonra onun nəticələrinə dair hesabat tərtib edilir, rəftar və şəraitin yaxşılaşdırılması üçün tövsiyələr hazırlanaraq müvafiq qurumlara göndərilir.

Adətən MPQ-nin zəruri hesab etdiyi hallarda başçəkmədən sonrakı yaxın dövr ərzində müəssisə ilə əlaqədar verilmiş tövsiyələrin icrası vəziyyətinin yerində yoxlanılması məqsədi ilə təkrar başçəkmə günü təyin edilir və müvafiq olaraq həyata keçirilir.

2015-ci ildə MPQ üzvləri tərəfindən saxlanılan şəxslərin öz iradəsi ilə tərk edə bilmədiyi yerlərə plan üzrə 250, plandankənar isə 79 olmaqla, cəmi 329 başçəkmə həyata keçirilmişdir.¹⁴

Müvafiq olaraq DİN-in tabe müəssisələrində 173, ƏN-in müəssisələrində 104, DTX-nin müəssisələrində 2, MN-in müəssisələrində 2, DMX-nin müəssisələrində 3, SN-in müəssisələrində 7, ƏƏSMN-in müəssisələrində 6, TN-nin müəssisələrində 27, yerli icra hakimiyyəti orqanlarının müəssisələrində 5 başçəkmə keçirilmişdir.¹⁵

Həyata keçirilən başçəkmələr zamanı müvəqqəti saxlama yerlərində 440, istintaq təcridxanalarında və cəzaçəkmə müəssisələrində 1012, şəxsin öz iradəsi ilə tərk edə bilmədiyi digər müəssisələrdə isə 500-dən çox saxlanılan şəxs qəbul edilmişdir. Ümumilikdə isə, şəxsin öz iradəsi ilə tərk edə bilmədiyi müəssisələrdə 1952 nəfər şəxslə, habelə bu müəssisələrdə çalışan 450-dən artıq əməkdaşla fərdi, hüquqi maarifləndirici söhbətlər aparılmışdır.

Ötən illərdə olduğu kimi, cari il ərzində də aşkar olunmuş çatışmazlıqların aradan qaldırılması, saxlanılma şəraitinin təkmilləşdirilməsi üçün müəssisə rəhbərlərinə, habelə aidiyyəti nazirliklərə müvafiq təklif və tövsiyələr verilmiş, həmin orqanlar tərəfindən hər bir tövsiyə üzrə uyğun tədbirlər həyata keçirilərək görülmüş işlərin nəticələri barədə MPM-in funksiyalarını həyata keçirən Müvəkkilə məlumat verilmişdir.

2.2.1. Daxili İşlər Nazirliyinin müəssisələri

DİN-in tabeliyində şəxslərin öz iradəsi ilə tərk edə bilmədiyi 119 müəssisə mövcuddur.¹⁶ 2015-ci ildə MPQ tərəfindən müvəqqəti saxlanılma yerlərinə, polis bölmələrinə planlı və plandankənar olmaqla 173 başçəkmə həyata keçirilmişdir.¹⁷ 440 saxlanılan şəxslə fərdi söhbətlər aparılmış, onların saxlanılma şəraiti qiymətləndirilmiş, saxlanıldıqları müddət ərzində, habelə tutularkən pis rəftara məruz qalıb-qalmamaları araşdırılmışdır. Başçəkmələr zamanı polis orqanlarına gətirilən şəxslərin bu və ya digər şəkildə pis rəftara məruz qalabilmə ehtimalının olub-olmaması da qiymətləndirmə predmeti olmuşdur.

Daxili işlər orqanlarının müvəqqəti saxlama yerlərində mövcud saxlanılma şəraitinin müasir standartlara uyğun olaraq yaxşılaşdırılması, bu

¹⁴ Bax: Əlavə 1, Diaqram 2.

¹⁵ Bax: Əlavə 1, Diaqram 3;

¹⁶ Bax: Əlavə 1, Diaqram 1;

¹⁷ Bax: Əlavə 1, Diaqram 3.

müəssisələrdə insan hüquqlarının daha etibarlı təmin edilməsi istiqamətində tədbirlərin 2015-ci ildə də davam etdirildiyi müşahidə edilmişdir. İnfrastrukturun müasirləşdirilməsi, maddi-texniki bazanın yenidən qurulması, müvəqqəti saxlama yerlərində maddi şəraitin təkmilləşdirilməsi üzrə tədbirlər həyata keçirilmişdir. Bununla yanaşı, saxlanılan şəxslərə qarşı münasibətin daha da yaxşılaşdırılması, müəyyən edilmiş nöqsanların və onlara şərait yaradan halların aradan qaldırılması üçün müvafiq işlər görülmüş, MSY-lərin işinə nəzarət gücləndirilmişdir.

Müvəkkilin FP-yə uyğun olaraq MPM qismində fəaliyyəti çərçivəsində keçirilən preventiv başçəkmələr zamanı verilmiş təklif və tövsiyələr milli qanunvericiliklə əlaqəli şəkildə, İQK (CAT), İQA (SPT) və İQAK-ın (CPT) hesabatlarına, beynəlxalq standartlara əsaslanmışdır.

Fakültativ Protokolun tələbləri əsasında təşkil olunmuş başçəkmələrin nəticəsi olaraq, verilmiş tövsiyələr də nəzərə alınmaqla, 2015-ci il ərzində respublikanın polis orqanlarının müvəqqəti saxlama yerlərində beynəlxalq normalara və standartlara cavab verən şəraitin yaradılması məqsədilə, Yevlax, Naftalan, Goranboy, Mingəçevir şəhər, rayon polis orqanlarının yeni MSY-lərinin inşa olunduğu, Bakının Nəsimi, respublikanın Şirvan ŞPŞ-nin MSY-lərində təmir və yenidənqurma işləri başa çatdırıldığı, paytaxtın Yasamal, respublikanın Sabirabad və Qəbələ polis orqanlarının MSY-lərində isə təmir və yenidənqurma işlərinin aparıldığı müşahidə edilmişdir.

Yeni inşa və təmir olunmuş MSY-lər müasir sanitariya qovşaqları, istintaq, görüş, tibb, ibadət və digər otaqlarla təchiz olunmuşdur.

Beynəlxalq standartlar əsasında qanunvericiliyin bir sıra normalarının praktik tətbiqinə nail olunmuşdur. Belə ki, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2013-cü il 18 aprel tarixli, 67 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş "Tutulmuş və ya həbs edilmiş şəxslərə tibbi və psixoloji yardım göstərilməsi, habelə onların tibb müəssisələrində saxlanılması Qaydaları"na əsasən, tibb işçisi müayinələri digər şəxslərin iştirakı olmadan (təhlükəsizlik tədbirləri istisna olmaqla) aparılır. Müstəsna hallarda həkimin təhlükəsizliyini təmin etmək və saxlanılan şəxsin özünə xəsarət yetirməsinin qarşısının alınması məqsədilə müayinə polis əməkdaşının müşayiəti altında həyata keçirilir.

Bu məsələ ilə bağlı DİN-ə ünvanlanmış müraciətlərə verilmiş cavablarda, müəyyən edilmiş çatışmazlıqların aradan qaldırıldığı, bütün ərazi polis orqanlarının "Tibbi kitabça"larla təchiz edildiyi, ilkin tibbi müayinənin aparılması üçün ərazi üzrə dövlət tibb müəssisələrində ayrıca həkim personalının müəyyənləşdirildiyi, DİN-in SN ilə qarşılıqlı əlaqədə zəruri tədbirlərin görüldüyü barədə məlumatlar yer almışdır.

Qanunvericiliyə uyğun olaraq, tutulmuş və həbs edilmiş şəxslər MSY-yə yerləşdirilməzdən əvvəl həkim müayinəsindən və sanitariya təmizləmədən keçirilir, habelə tibbi yardım barədə müraciətlərin və ya belə yardımdan

imtinaların rəsmi qeydiyyatı aparılır. Tibbi rəyə əsasən səhhəti ilə əlaqədar saxlanılması məqsədəuyğun sayılmayan tutulmuş şəxslər müşayiət olunmaqla, müalicə olunmaları üçün səhiyyə orqanlarının müalicə müəssisələrinə göndərilirlər. Bu istiqamətdə də uğurlu prezidentlər formalaşmışdır.

Polis orqanlarına gətirilmə, saxlanılma və məsuliyyət tədbirlərinin tətbiqi prosesində qanunçuluğa ciddi riayət olunması, insan hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi kimi vacib məsələlər MPM-in təklif və tövsiyələrinə uyğun olaraq, DİN tərəfindən nəzarətdə saxlanılmışdır.

Polis əməkdaşlarının xidməti fəaliyyətinə və saxlanılan şəxslərin davranışına nəzarətin gücləndirilməsi məqsədi ilə bütövlükdə respublika üzrə mövcud olan 72 MSY-nin 69-u siqnalizasiya sistemi və videomüşahidə vasitələri ilə təchiz olunmuşdur.

Nəticə etibarlı ilə, MSY-lərin çoxunda saxlanma şəraitinin müasir standartlara uyğunlaşdırıldığı, yeni saxlanma yerlərinin inşa edildiyi, ilkin tutulma zamanı kobud rəftara məruz qalma ilə bağlı daxil olan iddiaların azaldığı, bu sahəni tənzimləyən normativ sənədlərin insan hüquqları baxımından təkmilləşdirildiyi, saxlanma yerlərinə nəzarətin və diqqətin artırıldığı, habelə digər müsbət nəticələrin əldə edildiyi müəyyən olunmuşdur.

Aşkar olunmuş pozuntuların araşdırılması ilə bağlı, MPM qismində Müvəkkil DİN-nə müraciətləri diqqətdə saxlanılmış, pozuntular aradan qaldırılmış, təqsirkar şəxslər qanunvericilik çərçivəsində cəzalandırılmış və bu barədə digər polis orqanları məlumatlandırılmışdır ki, bu da səmərəli əməkdaşlığa mühüm töhfədir.

Nərimanov RPİ-nin MSY-də Fakültativ Protokolun və Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili (Ombudsman) haqqında Konstitusiyaya Qanununun tələbləri əsasında təşkil olunmuş başçəkmə zamanı MSY-nin bütün kameralarına və müvafiq qeydiyyat jurnallarına baxış keçirilmişdir. Aşkar edilmiş nöqsanlar – saxlanılan şəxslərin gigiyenik vasitələrlə təmin olunmasında çatışmazlıqlar, onlara təyin olunmuş sanitari-təmizlənmə günlərinin müntəzəmliyinin pozulması, tibbi qeydiyyat jurnalında qeydlərin düzgün aparılmaması müəssisə rəhbərliyi və MSY rəisinin diqqətinə çatdırılmış, onların müəssisə səviyyəsində aradan qaldırılması və sənədləşmənin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

Nərimanov RPİ-nin 17 və 18-ci PB-lərinə başçəkmə zamanı saxlanılan şəxs aşkar olunmamış, müvafiq qeydiyyat jurnalında qeydlərin düzgün aparılmaması müşahidə olunmuş, vətəndaşların PB-yə dəvət olunduğu zaman, habelə şübhəli şəxs qismində cəlbətmə zamanı şəxslərin hüquqlarının effektiv təmin olunması və sənədləşmənin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı bölmə rəhbərliyinə müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

Nəsimi RPİ-nin MSY-də, həmin idarənin 22-ci PB-də plan üzrə başçəkmələr həyata keçirilmişdir. Məqsəd MSY-də və eləcə də PB-də saxlanılma şəraiti, rəftar və müvafiq sənədləşmənin araşdırılması olmuşdur.

MSY-nə başçəkmə zamanı saxlanılan şəxslərlə fərdi qaydada söhbət aparılmış, həmin şəxslər saxlanma şəraiti və rəftarla bağlı şikayət etməmişlər.

MSY-nin müvafiq qeydiyyat jurnallarına baxış keçirilmiş, sənədləşmədə yol verilən düzəlişlər, saxlanılan şəxslərin gigiyenik vasitələrlə təminatında, eyni zamanda müəssisəyə daxil olan şəxslərin ilkin həkim müayinəsindən keçirilməsi ilə bağlı çatışmazlıqlar idarə rəhbərliyinin və MSY rəisinin diqqətinə çatdırılmış, onların aradan qaldırılması və sənədləşmənin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

Polis idarəsinin 22-ci PB-də başçəkmə zamanı saxlanılan şəxs aşkar olunmamış, müvafiq qeydiyyat jurnalında qeydlərin düzgün aparılmaması, qaralamalar müşahidə olunmuş, vətəndaşların PB-yə dəvət olunduğu zaman, habelə şübhəli şəxs qismində cəlbətmə zamanı şəxslərin hüquqlarının effektiv təmin olunması və sənədləşmənin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı bölmə rəhbərliyinə müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

Yasamal RPİ-nin MSY-də FP-nin tələbləri əsasında təşkil olunmuş başçəkmədə məqsəd saxlanılma şəraitinin və rəftarın araşdırılması, “Həbs yerlərində saxlanılan şəxslərin hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa və “Müvəqqəti saxlama yerlərinin daxili intizam Qaydaları”na müvafiq şəkildə saxlanılan şəxslərin hüquqlarının təmin olunması, o cümlədən müvafiq sənədləşmənin aparılması vəziyyətinin öyrənilməsi olmuşdur.

Saxlanılma şəraitinin araşdırılması məqsədilə MSY-lərin kameralarına baxışlar keçirilmiş, qidalanma, içməli, isti və soyuq su təminatı, tibbi yardım, gəzinti, görüş və telefon danışıqları, kameradan çıxarıma və sovqat ilə bağlı sənədləşmə yoxlanılmışdır.

MPQ üzvləri tərəfindən həmin müəssisələrdə 15-dən artıq saxlanılan şəxs fərdi qaydada qəbul edilmiş, onlarla təkbətək söhbətlər aparılmışdır. Saxlanılan şəxslər şəraitdən və rəftardan narazılıq etməmiş, onlara hüquqları və Müvəkkilin səlahiyyətləri izah olunmuş, hüquqi məsləhətlər verilmişdir.

Başçəkmə zamanı sənədləşmədə nöqsanlar aşkarlanmış, habelə MSY binasının qəzalı vəziyyətdə olması, əsas yükdaşıyıcı sütunlarda dərin çatların yarandığı, kameraların özünün və açıldığı dəhlizin çökdüyü müşahidə edilmişdir.

Qeyd olunan nöqsanlar rayon polis idarəsinin və MSY-nin rəhbərliyinin diqqətinə çatdırılmış, “Həbs yerlərində saxlanılan şəxslərin hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa və “Müvəqqəti saxlama yerlərinin daxili intizam Qaydaları”na

müvafiq şəkildə sənədləşmənin təkmilləşdirilməsi və çatışmazlıqların aradan qaldırılması ilə bağlı müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

Müvəkkil başçəkmənin yekunu və göstərilən nöqsanların aradan qaldırılması məqsədilə DİN-ə müraciət etmişdir.¹⁸

Qaradağ RPİ-nin MSY-də və 10-cu PB-də başçəkmə həyata keçirilmişdir.

MPQ-nin üzvləri tərəfindən Fakültativ Protokolun tələbləri əsasında keçirilmiş başçəkmədə məqsəd MSY-də saxlanılma şəraiti, rəftar və saxlanılmanın qanununiliyini təsdiq edən sənədlərin yoxlanılması, müvafiq sənədləşmənin araşdırılması olmuşdur.

Başçəkmə zamanı MPQ üzvləri tərəfindən MSY-də saxlanılan şəxslər fərdi qaydada qəbul edilmişlər. Aparılan söhbət zamanı həmin şəxslərin saxlanma şəraiti və müəssisə əməkdaşlarının onlara rəftarında problemlər müəyyən edilməmişdir.

Sənədləşməyə, o cümlədən tibbi qeydiyyat jurnalına baxış zamanı qeydlərin düzgün aparılmaması ilə bağlı müəyyən edilmiş nöqsanlar idarə rəhbərliyinin və MSY rəisinin diqqətinə çatdırılmış, onların aradan qaldırılması və sənədləşmənin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

Həmin idarənin 10-cu PB-də başçəkmə zamanı müəssisənin xidməti otaqlarına da baxış keçirilmiş, müəssisəyə gətirilən şəxs müəyyən edilməmişdir.

“Polis orqanlarına gətirilmiş şəxslərin qeydiyyatı jurnalı”na baxış zamanı müvafiq tarix və saatlarda çoxsaylı dəyişikliklərin edildiyi, hansı tədbirlərin görülməsi ilə bağlı hissələrin doldurulmadığı, gətirilmiş şəxslərlə bağlı sənədləşməyə səhlənkarlıqla yanaşıldığı müşahidə edilmişdir. Eyni zamanda, rəhbərliyə vətəndaşların PB-yə dəvət olunduğu zaman, habelə şübhəli şəxs qismində cəlbətmə zamanı şəxslərin hüquqlarının effektiv təmin olunması və sənədləşmənin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

Başçəkmənin yekunu ilə bağlı DİN-ə müraciət olunmuşdur.¹⁹

Suraxanı RPİ-nin MSY-nə keçirilmiş başçəkmə zamanı MSY-də saxlanılan 3 nəfər şəxs fərdi qaydada qəbul olunmuş, onlarla aparılan söhbət zamanı saxlama şəraiti və rəftarla bağlı şikayət etməmişlər. Onlardan 2-si barələrində başlanmış cinayət işi üzrə istintaqın qeyri-obyektiv aparılmasına dair Müvəkkilə ünvanlanmış ərizələrini MPQ üzvlərinə təqdim etmişlər.

Başçəkmə çərçivəsində MSY-nin şəraitinin normal olduğu müşahidə edilmiş, tibbi və digər qeydiyyat jurnallarının düzgün aparılmaması, kameyalarda saxlanılan şəxslərin hüquq və vəzifələrin əks olunduğu lövhələrin

¹⁸ Bax: səh. 26-27

¹⁹ Bax: yenə həmin səhifədə

habelə onların gigiyenik vasitələrlə təmin olunmaması müşahidə olunmuşdur.

Qeyd olunan nöqsanların idarə səviyyəsində aradan qaldırılması ilə bağlı, Suraxanı RPİ-nin rəhbərliyinə və MSY rəisinə müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

Nizami RPİ-nin MSY-də keçirilmiş başçəkmə zamanı saxlanılan şəxslərlə rəftar, onların hüquqlarının təmin olunması vəziyyəti öyrənilmiş, saxlanılma şəraiti və saxlamanın qanuniliyini təsdiq edən sənədlər araşdırılmışdır.

Başçəkmə zamanı MSY-də saxlanılan 3 nəfər şəxslə fərdi qaydada aparılan söhbət zamanı saxlama şəraiti və rəftarla bağlı şikayət daxil olmasada, sənədləşmə və MSY-yə baxış zamanı bəzi nöqsanlar aşkar edilmişdir. Belə ki, kameraların saxlanılan şəxslərin hüquq və vəzifələrinin əks olunduğu yazılı lövhələrlə, habelə tutulmuş və həbs edilmiş şəxslərin gigiyenik vasitələrlə təmin olunmadığı, MSY-də telefon danışqlarının qeydiyyatı kitabında qeydiyyatın lazımı qaydada aparılmadığı, tibb otağında dərman şkafinda bəzi dərman preparatlarının istifadəyə yararlılıq müddətinin keçdiyini məlum olmuş, başçəkmə zamanı MSY-də saxlanılan şəxslərdən birinin MSY-yə daxil olarkən tibbi müayinədən keçməsi barədə arayış tərtib olunsada, bu barədə onun tibb kitabçasında qeydiyyat aparılmadığı müşahidə edilmişdir.

Başçəkmənin sonunda yuxarıda göstərilən nöqsanların idarə səviyyəsində aradan qaldırılması, saxlama şəraitinin təkmilləşdirilməsi və rəftar məsələlərinə dair Nizami RPİ-nin rəhbərliyinə və MSY rəisinə müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

Sabunçu RPİ-nin MSY-də keçirilmiş planlı başçəkmədə məqsəd saxlanılan şəxslərlə rəftar, onların hüquqlarının təmin olunması vəziyyətinin öyrənilməsi, saxlanılma şəraiti və saxlamanın qanuniliyini təsdiq edən sənədlərin aparılması vəziyyətinin araşdırılması olmuşdur.

Başçəkmə zamanı MSY-də saxlanılan 3 nəfər şəxslə fərdi qaydada söhbət aparılmış, saxlanılan şəxslərin saxlama şəraiti və rəftarla bağlı şikayətləri daxil olmamışdır.

Başçəkmə çərçivəsində MSY-nin şəraitinin normal olduğu müşahidə edilmiş, tibbi və digər qeydiyyat jurnallarının düzgün aparılmaması ilə bağlı nöqsanlar müəyyən olunmuşdur.

Başçəkmənin sonunda müəyyən olunmuş nöqsanların aradan qaldırılması, şəraitinin daha da təkmilləşdirilməsi və rəftar məsələlərinə dair MPQ-nin üzvləri tərəfindən Sabunçu RPİ-nin rəhbərliyinə və MSY rəisinə müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

Binəqədi RPİ-nin MSY-də MPQ-nin üzvləri tərəfindən Fakültativ Protokolun tələbləri əsasında keçirilmiş başçəkmədə məqsəd MSY-də

saxlanılan şəxslərlə rəftar, saxlanılma şəraiti və müvafiq sənədləşmənin aparılması vəziyyətinin öyrənilməsi olmuşdur.

Başçəkmə çərçivəsində MPQ üzvləri tərəfindən orada saxlanılan şəxslər fərdi qaydada qəbul edilmiş, aparılan konfidensial söhbət zamanı həmin şəxslər saxlanma şəraiti və rəftarla bağlı şikayət etməmişlər. MPQ üzvləri tərəfindən MSY-nin müvafiq jurnallarına, o cümlədən qeydiyyat jurnalına baxış keçirilmişdir.

Başçəkmə zamanı MSY-nin işində aşağıdakı nöqsanlar aşkar edilmişdir: ilk dəfə tutulan şəxslərlə əvvəllər məhkumluğu olan şəxslərin bir yerdə saxlandığı, mələfələrin dəyişilmə müntəzəmliyinin pozulması, saxlanılan şəxslərin gigiyenik vasitələrlə təmin olunmasında çatışmazlıqlar, saxlama sənədlərində və tibbi qeydiyyat jurnalında qeydlərin düzgün aparılmaması ilə bağlı nöqsanlar müəyyən edilmişdir. Aşkar edilmiş nöqsanlar Binəqədi RPİ-nin rəis müavinin və MSY rəisinin diqqətinə çatdırılmış, onların aradan qaldırılması, sənədləşmənin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı müvafiq tövsiyələr verilmiş, habelə başçəkmənin nəticəsi ilə bağlı Daxili İşlər Nazirliyinə müraciət olunmuşdur.²⁰

Misal olaraq daha bir məsələni qeyd etmək olar. Belə ki, təqsirləndirilən şəxs Ə. istintaq hərəkətlərinin keçirilməsi ilə əlaqədar Binəqədi RPİ-nin MSY-ə gətirildikdən sonra nəzarətsiz qalmasından istifadə etmiş, üzərində saxladığı ülgüclə boğaz və sağ qol nahiyələrinə yüngül dərəcəli bədən xəsarətləri yetirmişdir.

Müvəkkilin müraciəti əsasında faktla bağlı təhqiqat aparılmış və xidməti vəzifələrinin icrasına məsuliyyətsiz yanaşdıqlarına görə Binəqədi RPİ MSY-nin aidiyyəti əməkdaşları intizam məsuliyyətinə cəlb edilmişlər.

Xətai RPİ-nin MSY-də həyata keçirilmiş və MPQ-nin həkim üzvünün də iştirak etdiyi başçəkmə çərçivəsində milli və beynəlxalq qanunvericiliyə uyğun olaraq, saxlanılan şəxslərlə rəftar və onların saxlanılma şəraiti yerində araşdırılmışdır. MSY-də 7 nəfər saxlanılan şəxs fərdi qaydada qəbul edilmiş, onlarla aparılan konfidensial söhbət zamanı saxlama şəraiti və rəftardan narazılıq etməmişlər.

MSY-yə baxış zamanı bəzi nöqsanlar aşkar edilmişdir. Belə ki, üzərinə “Tibb otağı” yazılan lövhə asılmış otaqda aidiyyəti üzrə nəzərdə tutulmayan çox sayda əşyaların (əməkdaşların geyimləri asılmış paltar şkafları, dəmir seyflər) olduğu, lazımi inventarların isə olmadığı müşahidə edilmişdir ki, MSY rəisi bunu otaq sayının azlığı ilə əlaqələndirmişdir. Eləcə də, saxlanılan şəxslərin MSY-yə gətirilib aparıldığı zaman həkim müayinəsinin polis əməkdaşlarının müşayiəti ilə keçirilməsi məlum olmuşdur. MSY rəisi bunu təsdiq etmiş və təhlükəsizlik tədbirləri ilə əlaqələndirmişdir. MSY-də saxlanılan şəxslərin gəzinti yerinin üst hissəsinin yağışdan və günəşin təsirindən

²⁰ Bax: səh. 27

qorunmaq üçün müvafiq ölçüdə (1/3 hissəsi) örtülü olmadığı müəyyən edilmiş və dərhal aradan qaldırılması tövsiyə olunmuşdur.

Başçəkmənin sonunda yuxarıda göstərilən nöqsanların aradan qaldırılması, habelə saxlanma şəraitinin daha da təkmilləşdirilməsinə və rəftar məsələlərinə dair MPQ üzvləri tərəfindən MSY rəisinə milli və beynəlxalq qanunvericiliyə əsaslanan tövsiyələr verilmişdir.

Həmin polis idarəsinin **34-cü, 35-ci, 36-cı və 37-ci PB-lərində** də başçəkmələr həyata keçirilmişdir. Başçəkmə zamanı PB-lərdə gətirilən şəxs müəyyən edilməmiş, lakin bu bölmələrin “Polis orqanlarına gətirilmiş şəxslərin qeydiyyatı jurnalı”na baxış zamanı müvafiq tarix və saatlarda çoxsaylı dəyişikliklərin edildiyi, hansı tədbirlərin görülməsi ilə bağlı hissələrin doldurulmadığı, gətirilmiş şəxslərlə bağlı sənədləşməyə səhlənkərliklə yanaşıldığı, 36-cı polis bölməsində saxlama yerinin standartlara uyğun olmadığı müşahidə edilmişdir.

Xətai RPİ-nin 37-ci polis bölməsinin müvafiq qeydiyyat jurnalının son səhifəsindəki möhürdən ayrıldığı, tarix və saatlarda çoxsaylı dəyişikliklərin, qaralamaların edildiyi, müvafiq tədbirlərin görülməsi qrafalarının doldurulması ilə bağlı müxtəlif vaxtlarda yoxlayıcılar tərəfindən qeydlər qoyulmasına baxmayaraq işlənilmədiyi və gətirilmiş şəxslərlə bağlı sənədləşməyə səhlənkərliklə yanaşıldığı, habelə bölmənin növbətçi hissəsində yerləşən saxlama yerinin standartlara uyğun olmadığı müşahidə edilmişdir.

Başçəkmə zamanı həmçinin, əməkdaşların xidməti otaqlarına baxışlar keçirilmiş, bölmə rəhbərliyinə vətəndaşların bölməyə dəvət olunduğu zaman, habelə şübhəli şəxs qismində cəlbətmə zamanı şəxslərin hüquqlarının effektiv təmin olunması və qeyd olunan çatışmazlıqlarla bağlı müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

Müvəkkil MPM qismində qeyd olunan nöqsanların aradan qaldırılması ilə bağlı DİN-ə müraciət ünvanlamışdır.²¹

Xəzər RPİ-nin MSY-də FP-nin və Konstitusiyaya Qanununun tələbləri əsasında keçirilmiş başçəkmə çərçivəsində saxlanılma şəraiti və saxlanılan şəxslərlə rəftar məsələləri araşdırılmış, “Həbs yerlərində saxlanılan şəxslərin hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa və “Müvəqqəti saxlama yerlərinin daxili intizam Qaydaları”na uyğun şəkildə saxlanılan şəxslərin hüquqlarının təmin olunması, o cümlədən müvafiq sənədləşmənin aparılması vəziyyətinin öyrənilmişdir.

Başçəkmə zamanı MSY-də saxlanılan 5 nəfər şəxs təkbətək qəbul olunmuş, aparılan söhbət zamanı onlar saxlama şəraiti və rəftarla bağlı şikayət etməmişlər.

MSY-yə baxış zamanı bəzi nöqsanlar aşkar edilmişdir. Belə ki, burada saxlanılan, tutulmuş və ya həbs edilmiş şəxslərin kameradan çıxarılmasının

²¹ Bax: səh. 26-27

qeydiyyatı kitabında” bir çox tarixlərdə qeydlərin aparılmadığı məlum olmuşdur. Məsələn, başçəkmə zamanı MSY-də saxlanılan şəxslərdən birinin prokurorluğa aparıldığı bildirilsə də, bu barədə həmin kitabda və digər sənədlərdə heç bir qeydiyyat aparılmamışdır, MSY rəisi bütün hallarda saxlanılan şəxslərin saxlama yerini tərk edərək prokurorluğa aparıldığı zaman bu barədə heç bir qeydiyyat aparılmadığını bildirmiş və o, bunu prokurorluqdan çağırışla bağlı müvafiq məktub göndərilməməsi ilə əlaqələndirmişdir.

MSY-nin Daxili İntizam Qaydalarına uyğun şəkildə telefon danışqlarının qeydiyyatı kitabında əksər hallarda saxlanılan şəxslərin danışqlarının tarixi, saati və müddəti göstərilməmiş, yoxlama apararı şəxslərin qeydiyyatı kitabında prokurorun yoxlama baxışına dair qeydləri olmamışdır. MSY əməkdaşları isə saxlanılan şəxslərin hüquqları ilə bağlı məlumatlılıq nümayiş etdirmişlər ki, bu da onların Müvəqqəti saxlama yerlərinin Daxili İntizam Qaydaları haqqında və ümumilikdə hüquqi məlumatlılıq səviyyələrinin artırılmasına ehtiyac olduğunu göstərir.

Müvəkkil MPM qismində qeyd olunan nöqsanların aradan qaldırılması ilə bağlı DİN-ə müraciət ünvanlamışdır.²²

Sumqayıt ŞPİ-nin MSY-də başçəkmə həyata keçirilmişdir.²³ Başçəkmədə məqsəd MSY-də saxlanılma şəraiti, rəftar və müvafiq sənədləşmənin araşdırılması olmuşdur. Başçəkmə zamanı MSY-də saxlanılan şəxslərlə (16 nəfər təqsirləndirilən şəxs və 3 nəfər inzibati həbs olunmuş şəxs) aparılan fərdi söhbət zamanı həmin şəxslər saxlanılma şəraiti və rəftarla bağlı şikayət etməmişlər.

MSY-nin müvafiq jurnallarına, həmçinin qeydiyyat jurnalına baxış keçirilmişdir. Başçəkmə zamanı aşkar edilmiş nöqsanlar – sənədlərdə düzəlişlərin aparılması, saxlanılan şəxslərin gigiyenik vasitələrlə təminatında, o cümlədən, MSY-yə daxil olan şəxslərin ilkin həkim müayinəsindən keçirilməsi ilə bağlı çatışmazlıqlar, kameradan çıxarılan şəxslərin qeydiyyatı kitabında şəxslərin kameraya qayıtma vaxtının göstərilməməsi, gəzinti yerinin üstünün 1/3 hissəsinin örtülü olmaması MSY rəisinin diqqətinə çatdırılmış, onların aradan qaldırılması və sənədləşmənin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

Həmin polis idarəsinin **1-ci və 4-cü PB-lərində** də başçəkmələr həyata keçirilmişdir. Hər iki PB-də gətirilən şəxs müəyyən edilməmişdir. 4-cü PB-də qeydiyyat kitablarına baxış zamanı bir sıra nöqsanlar aşkar edilmişdir. Belə ki, bu polis bölməsinin “Polis orqanlarına gətirilmiş şəxslərin qeydiyyatı jurnalı”nın müvafiq qaydada dəftərxanadan keçirilərək möhürlənmədiyi, müvafiq tarix və saatlarda çoxsaylı dəyişikliklərin, qaralamaların

²² Bax: səh. 26-27

²³ Bax: <http://xeberle.com/az/view/18673/sumqayt-polisinde-monitorinq-veziyyet-necedir/>?

edildiyi, hansı tədbirlərin görülməsi ilə bağlı bölmələrin doldurulmadığı müəyyən edilmişdir.

Başçəkmələr zamanı həmçinin, əməkdaşların xidməti otaqlarına baxışlar keçirilmiş, bölmə rəhbərliyinə vətəndaşların bölməyə dəvət olunduğu zaman, habelə şübhəli şəxs qismində cəlbətmə zamanı şəxslərin hüquqlarının effektiv təmin olunması və qeyd olunan çatışmazlıqların aradan qaldırılması barədə tövsiyələr verilmişdir.

Müvəkkil MPM qismində qeyd olunan nöqsanların aradan qaldırılması ilə bağlı DİN-ə müraciət ünvanlamışdır.²⁴

Gəncə Şəhər Baş Polis İdarəsinin MSY-də həyata keçirmiş planlı və plandankənar başçəkmələr zamanı saxlanılma şəraitinin və saxlanılan şəxslərlə rəftar, onların hüquqlarının təmin olunması vəziyyəti öyrənilmişdir.²⁵ Müəssisədə saxlanılan şəxslər MPQ üzvləri tərəfindən fərdi qaydada qəbul edilmiş, onlarla konfidensial şəraitdə söhbətlər aparılmışdır.

Saxlanılan şəxslər şəraitdən və rəftardan narazılıq etməmiş, onlara hüquqları, Müvəkkilin və MPM-in səlahiyyətləri izah olunmuş, hüquqi məsləhətlər verilmişdir.

MSY-nin bütün kameralarına baxış keçirilmiş, aparılan sənədləşmə öyrənilmişdir. Yekunda "Həbs yerlərində saxlanılan şəxslərin hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa və "Müvəqqəti saxlama yerlərinin daxili intizam Qaydaları"na müvafiq şəkildə saxlanılan şəxslərin hüquqlarının təmin olunması, o cümlədən müvafiq sənədləşmənin aparılması vəziyyətinin yaxşılaşdırılması ilə bağlı müəssisə rəhbərliyinə müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

Şirvan, Hacıqabul, Sabirabad, Saatlı, İmişli, Beyləqan RPŞ-lərinin MSY-lərində əvvəlcədən xəbərdarlıq etmədən planlı başçəkmələr həyata keçirilmişdir.²⁶ Başçəkmələrdə məqsəd saxlanılma şəraitinin və rəftarın araşdırılması, "Həbs yerlərində saxlanılan şəxslərin hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa və Müvəqqəti saxlama yerlərinin daxili intizam Qaydalarına uyğun şəkildə saxlanılan şəxslərin hüquqlarının təmin olunması, o cümlədən müvafiq sənədləşmənin aparılması vəziyyətinin və mövcud ehtiyacların öyrənilməsi olmuşdur.

Başçəkmə çərçivəsində MSY-lərin bütün kameralarına baxışlar keçirilmiş, qidalanma, tibbi yardım, gəzinti, görüş, telefon danışqları, kameradan çıxarılma, sovqat və saxlanılmanın qanuniliyini təsdiq edən sənədlər, habelə saxlanılma şəraitinin təmin olunması vəziyyəti yoxlanılmış, mövcud çatışmazlıqlar yerində araşdırılmışdır. MSY-də saxlanılan şəxslər

²⁴ Bax: səh. 26-27

²⁵ Bax: <http://az.trend.az/azerbaijan/society/2398643.html>

²⁶ Bax: <http://azertag.az/xeber/899333>

MPQ üzvləri tərəfindən fərdi qaydada qəbul edilmiş, müraciətləri cavablandırılmış, onlara hüquqları və Müvəkkilin səlahiyyətləri izah olunmuş, hüquqi məsləhətlər verilmişdir. Saxlanılan şəxslər şəraitdən və rəftardan narazılıq etməmişlər.

Şirvan, Hacıqabul, Beyləqan RPŞ-lərinin MSY-lərinin yenidən və müasir standartlara uyğun qurulduğu, saxlanılma şəraitinin təkmilləşdirildiyi müşahidə olunmuşdur.

Adı çəkilən rayon polis şöbələrinin MSY-lərin rəhbərliyinə milli və beynəlxalq qanunvericiliyə, o cümlədən Konstitusiya Qanununa, Müvəqqəti saxlama yerlərinin daxili intizam Qaydalarına uyğun şəkildə sənədləşmədə olan çatışmazlıqların aradan qaldırılması və təkmilləşdirilməsi ilə bağlı müvafiq tövsiyələr verilmiş, bəzi işlərin polis şöbələri səviyyəsində həllinə nail olunmuş, o cümlədən xidmət əməkdaşlarına ünvanlanan hüquqi maarifləndirmə işi aparılmışdır.

Başçəkmənin yekunu ilə bağlı DİN-ə müraciət olunmuşdur.²⁷

Biləsuvar RPŞ-nin MSY-nə MPQ-nin üzvləri tərəfindən Fakültativ Protokolun tələbləri əsasında başçəkmə həyata keçirilmişdir. Başçəkmədə məqsəd saxlanılma şəraitinin və rəftarın araşdırılması, “Həbs yerlərində saxlanılan şəxslərin hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa və “Müvəqqəti saxlama yerlərinin daxili intizam Qaydaları”na müvafiq şəkildə saxlanılan şəxslərin hüquqlarının təmin olunması, saxlanılan şəxslərlə rəftar məsələləri, habelə sənədləşmənin aparılması vəziyyətinin yoxlanılması olmuşdur.

Başçəkmə zamanı saxlama şəraitinin araşdırılması məqsədilə MSY-yə baxış keçirilmiş, qidalanma, içməli, isti və soyuq su təminatı, tibbi yardım, gəzinti, görüş, sovuqat və telefon danışqları, kameradan çıxarılma ilə bağlı sənədləşmə yoxlanılmış, habelə MPQ üzvləri tərəfindən həmin müəssisədə saxlanılan şəxslər fərdi qaydada qəbul edilmiş, onlarla təkbətək söhbətlər aparılmışdır. Başçəkmənin keçirilməsi yay fəslinə təsadüf ediyindən havaların isti keçməsi ilə əlaqədar havalandırma və soyutma sisteminin də çalışdığı müşahidə edilmişdir. MSY-də saxlanılan şəxslər şəraitdən və müəssisə əməkdaşlarının onlarla rəftarından narazılıq etməmiş, onlara hüquqları və Müvəkkilin Konstitusiya Qanununda nəzərdə tutulmuş səlahiyyətləri izah olunmuş, hüquqi məsləhətlər verilmişdir.

Milli qanunvericilik və beynəlxalq standartlar əsasında, o cümlədən Müvəqqəti saxlama yerlərinin Daxili İntizam Qaydalarına uyğun şəkildə saxlama şəraitinin daha da təkmilləşdirilməsi, sənədləşmədə olan çatışmazlıqların aradan qaldırılması ilə bağlı müəssisə rəhbərliyinə müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

²⁷ Bax: səh. 25-27

Cəlilabad RPŞ-nin MSY-də saxlanılma şəraitinin araşdırılması məqsədilə MSY-nin müvafiq kameralarına MPQ-nin üzvləri tərəfindən Fakültativ Protokolun və tələbləri əsasında planlı və plandankənar başçəkmələr həyata keçirilmişdir. Başçəkmənin keçirilməsi yay fəslinə təsadüf ediyindən havaların isti keçməsi ilə əlaqədar havalandırma və soyutma sisteminin çalışdığı müşahidə edilmiş, qidalanma, içməli, isti və soyuq su təminatı, tibbi yardım, gəzinti, görüş, sovqat və telefon danışqları, kameralardan çıxarılanma ilə bağlı sənədləşmə yoxlanılmış, habelə MPQ üzvləri tərəfindən həmin müəssisədə 16 saxlanılan şəxs fərdi qaydada qəbul edilmiş, onlarla təkbətək söhbətlər aparılmışdır.

MSY-də saxlanılan şəxslər şəraitdən və müəssisə əməkdaşlarının rəftarından narazılıq etməmiş, onlara hüquqları və Müvəkkilin səlahiyyətləri izah olunmuş, hər birinə hüquqi məsləhətlər verilmişdir.

Başçəkmənin sonunda müəssisə rəhbərliyinə milli və beynəlxalq qanunvericiliyə, o cümlədən Müvəqqəti saxlama yerlərinin daxili intizam Qaydalarına uyğun şəkildə sənədləşmənin təkmilləşdirilməsi və çatışmazlıqların aradan qaldırılması ilə bağlı müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

Goranboy RPŞ-nin MSY-də əvvəlcədən xəbərdarlıq etmədən planlı başçəkmə həyata keçirilmişdir.

MPQ-nin üzvləri tərəfindən keçirilən başçəkmə zamanı saxlanılma şəraiti araşdırılmış, saxlanılan şəxslərlə rəftar məsələləri araşdırılmış, “Həbs yerlərində saxlanılan şəxslərin hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa və Müvəqqəti saxlama yerlərinin daxili intizam Qaydalarına müvafiq şəkildə saxlanılan şəxslərin hüquqlarının təmin olunması, o cümlədən sənədləşmənin aparılması vəziyyəti öyrənilmişdir.

MSY-nin müvafiq kameralarına baxış keçirilmiş, qidalanma, içməli, isti və soyuq su təminatı, tibbi yardım, gəzinti, görüş və telefon danışqları, kameralardan çıxarılanma və sovqat ilə bağlı sənədləşmə yoxlanılmışdır. MPQ üzvləri tərəfindən həmin müəssisədə saxlanılan, inzibati qaydada həbs olunmuş beş nəfər şəxs fərdi qaydada qəbul edilmiş, onlarla təkbətək söhbətlər aparılmışdır. Saxlanılan şəxslər şəraitdən və rəftardan narazılıq etməmiş, onlara hüquqları və Müvəkkilin səlahiyyətləri izah olunmuş, hüquqi məsləhətlər verilmişdir.

Yekunda “Həbs yerlərində saxlanılan şəxslərin hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa və “Müvəqqəti saxlama yerlərinin daxili intizam Qaydaları”na müvafiq şəkildə saxlanılan şəxslərin hüquqlarının təmin olunması, o cümlədən müvafiq sənədləşmənin aparılması vəziyyətinin yaxşılaşdırılması ilə bağlı müəssisə rəhbərliyinə müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

Göyçay RPŞ-nin MSY-də saxlama şəraitinin araşdırılması məqsədilə MPQ-nin üzvləri tərəfindən Fakültativ Protokolun tələbləri əsasında saxlama kameralarına başçəkmə həyata keçirilmişdir.

Başçəkmə çərçivəsində qidalanma, içməli, isti və soyuq su təminatı, tibbi yardım, gəzinti, görüş, sovqat və telefon danışıqları, kameradan çıxarılma ilə bağlı sənədləşmə yoxlanılmışdır.

Araşdırma zamanı MSY-də sənədləşmənin, müvafiq qeydiyyat jurnallarının “Həbs yerlərində saxlanılan şəxslərin hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa və “Müvəqqəti saxlama yerlərinin daxili intizam Qaydaları”na uyğun aparılmadığı çatışmazlıq olaraq müəyyən edilmişdir.

Başçəkmənin yekununda şəraitin və müvafiq sənədləşmənin təkmilləşdirilməsi, habelə göstərilən çatışmazlıqların polis şöbəsi səviyyəsində aradan qaldırılmasının mümkünlüyü baxımından polis şöbəsinin rəhbərliyinə və MSY rəisinə müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

Lənkəran ŞRPŞ-nin MSY-də planlı başçəkmə həyata keçirilmişdir.²⁸ Başçəkmə zamanı MPQ üzvləri tərəfindən həmin MSY-nin kameralarına baxış keçirilmiş, saxlama şəraiti və rəftar məsələləri araşdırılmış, saxlanılan 18 nəfər şəxs fərdi qaydada qəbul edilmiş, konfidensial söhbətlərin aparılması üçün müvafiq şərait yaradılmışdır. MSY-də saxlanılan şəxslər şəraitdən və rəftardan narazılıq etməmiş, onlara hüquqları və Müvəkkilin səlahiyyətləri izah olunmuş, hüquqi məsləhətlər verilmişdir.

Habelə müəssisədə saxlanılma şəraitinin daha da yaxşılaşdırılması istiqamətində işlərin aparıldığı müşahidə olunmuşdur.

Yekunda polis şöbəsinin rəhbərliyinə milli və beynəlxalq qanunvericiliyə, o cümlədən Konstitusiyaya Qanununa, Müvəqqəti saxlama yerlərinin daxili intizam Qaydalarına uyğun şəkildə sənədləşmədə olan çatışmazlıqların aradan qaldırılması və təkmilləşdirilməsi ilə bağlı müvafiq tövsiyələr verilmiş, o cümlədən xidmət əməkdaşlarına ünvanlanan hüquqi maarifləndirmə işi aparılmışdır.

Salyan RPŞ-nin MSY-nə saxlama şəraitinin araşdırılması məqsədilə MPQ-nin üzvləri tərəfindən Fakültativ Protokolun tələbləri əsasında başçəkmə həyata keçirilmişdir. Başçəkmə zamanı MSY-də saxlanılan 7 nəfər şəxs (4 inzibati, 3 təqsirləndirilən) fərdi qaydada qəbul edilmiş, onlar aparılan söhbət zamanı saxlanılma şəraiti və müəssisə əməkdaşlarının onlarla rəftarından şikayət etməmişlər. Sənədləşmənin yoxlanması zamanı MSY-yə gətirilmiş şəxslərin qeydiyyatı jurnalında qaralamalar və dəyişikliklərin edildiyi müəyyən edilmiş və başçəkmənin sonunda MPQ

²⁸ Bax: <http://azertag.az/xeber/878326>

üzləri tərəfindən MSY rəisinə saxlanılma şəraitinin və sənədləşmənin təkmilləşdirilməsinə, o cümlədən rəftar məsələlərinə dair tövsiyələr verilmişdir.

Şəki RPŞ-nin MSY-də həyata keçirilmiş planlı başçəkmədə məqsəd saxlanılma şəraitinin və saxlanılan şəxslərlə rəftarın araşdırılması, qanunvericiliyə müvafiq şəkildə saxlanılan şəxslərin hüquqlarının təmin olunması vəziyyətinin, o cümlədən sənədləşmənin aparılması vəziyyətinin öyrənilməsi olmuşdur.

Başçəkmə zamanı MPQ üzləri tərəfindən həmin müəssisədə saxlanılan şəxslər fərdi qaydada qəbul edilmiş, onlarla təkbətək söhbətlər aparılmışdır. MSY-də saxlanılan şəxslər şəraitdən və rəftardan narazılıq etməmiş, onlara hüquqları və Müvəkkilin səlahiyyətləri izah olunmuş, hüquqi məsləhətlər verilmişdir. Habelə müəssisədə saxlama şəraitinin yaxşılaşdırılması istiqamətində işlərin aparıldığı müşahidə olunmuşdur.

Polis şöbəsinin rəhbərliyinə müvafiq qanunvericiliyə, o cümlədən Müvəqqəti saxlama yerlərinin Daxili İntizam Qaydalarına müvafiq şəkildə sənədləşmənin aparılması işinin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

Tovuz və Ağstafa RPŞ-lərinin MSY-lərinə də baxışlar keçirilmiş, saxlanılma şəraiti, müəssisə əməkdaşlarının saxlanılan şəxslərlə rəftar məsələləri və aparılan mövcud sənədləşmə vəziyyəti öyrənilmişdir.

Tovuz RPŞ-də saxlanılan şəxslərlə söhbət zamanı, onlar MSY-nə gətirildikləri zaman həkim müayinəsindən polis əməkdaşlarının müşayiəti ilə keçdiklərini bildirmişlər. MSY rəisi isə, bunu təhlükəsizlik tədbirləri ilə əlaqələndirmişdir.

Ağstafa RPŞ-nin MSY-nə baxış zamanı isə inzibati qaydada saxlanılan şəxslər üçün nəzərdə tutulan tibbi qeydiyyat kitabçalarının olmaması müəyyən edilmişdir. MSY rəisi bununla bağlı 2015-ci ilin yanvar ayından Daxili İşlər Nazirliyinin müvafiq idarəsinə müraciət edildiyini və hələ də təmin olunmadığını bildirmişdir.

Əvvəldə də qeyd olunduğu kimi, başçəkmələrin yekunu olaraq Müvəkkil tərəfindən Daxili İşlər Nazirliyinə müraciətlər ünvanlanmış, yuxarıda göstərilən çatışmazlıqların aradan qaldırılması ilə bağlı müvafiq tədbirlərin görülməsi, MSY-lərdə və polis bölmələrində sənədləşmənin təkmilləşdirilməsi və nəzarətin gücləndirilməsi, belə halların qarşısının alınması üçün bütün polis orqanları rəhbərlərinin təlimatlandırılması tövsiyə olunmuşdur.

Qaradağ, Gədəbəy, Şirvan, Hacıqabul, Beyləqan polis idarə və şöbələrinin MSY-nin müasir standartlara uyğun yenidən qurulması, saxlama şəraitinin təkmilləşdirilməsi, ayrıca tibb, görüş, istintaq, ibadət otaqlarının yaradılması və lazımi avadanlıqla təchiz olunması tərəfimizdən müsbət

qiymətləndirilməklə yanaşı, saxlanılan şəxslərin hüquqlarının effektiv təmininə xidmət etdiyi də nazirliyə edilmiş müraciətlərdə yer almışdır.

Ümumən isə, başçəkmələr çərçivəsində “Polis orqanlarının müvəqqəti saxlama yerlərində saxlanılan şəxslərin mühafizəsi və müşayiəti qaydalarına dair Təlimat”ın 1.4-cü maddəsinə uyğun olaraq Binəqədi, Qaradağ və təmirə bağlanmazdan əvvəl isə Yasamal RPİ-nin MSY-də saxlanılan şəxslərin tutulma haqqında protokollarının möhürlənmədiyi, müvafiq qəbul-qeydiyyat jurnallarında tarix və saatlarla bağlı dəyişikliklərin edildiyi; Gədəbəy RPŞ-nin MSY-də “İnzibati qaydada həbs olunanlarla görüşlərin qeydiyyatı jurnalı”nda 2014-cü ilin noyabr ayından etibarən müvafiq qeydlərin aparılmadığı, istintaq təcridxanalarından MSY-yə gətirilmiş şəxslərin tibbi müayinədən keçirilmədiyi, həbs edilmiş şəxslərin tibbi kitabçalarında qeydlərin aparılmadığı; Saatlı RPŞ-nin MSY-nin şəraitinin yaxşılaşdırılmasına ehtiyacın olduğu, habelə növbətçi hissəsinin qarşısında yerləşən və 3 saatlıq tutma üçün nəzərdə tutulmuş kamerada müvafiq oturacağı, ümumən isə şəraitin standartlara uyğun olmadığı; Sumqayıt ŞPŞ-nin növbətçi hissəsində “Polis orqanlarına gətirilmiş şəxslərin qeydiyyatı jurnalı”nda tarix və saatlarla bağlı dəyişikliklərin edildiyi, o cümlədən növbətçi ilə söhbət zamanı müstəntiqin yanına dəvət olunmuş, habelə bölmələrdən gətirilmiş şəxslərin qeydiyyata alınmadığı, eyni zamanda bir sıra MSY əməkdaşlarının hüquqi məlumatlılıq səviyyələrinin artırılmasına ehtiyac olduğunu müəyyən edilmişdir.

İl ərzində Bakı şəhərində və respublikanın regionlarında Polis idarə və şöbələrinin Müvəqqəti saxlama yerinə başçəkmələr zamanı isə məsul əməkdaşlar MSY-lərin Daxili İntizam Qaydalarının 10.7-ci bəndinə uyğun olaraq tutulmuş və ya həbs edilmiş kişi və qadınlar üçün müvafiq gigiyenik vasitələrlə, xüsusilə rayonlarda tibbi ləvazimatlar və dərman preparatları ilə DİN tərəfindən təchiz olunmadıqlarını bildirmişlər.

Qeyd olunanlarla yanaşı, polis idarə, şöbə və bölmələrində vurulmuş lövhələrdə Müvəkkilin İşgəncələrlə bağlı “*Qaynar xətt*” nömrəsinin əks olunduğu elanının təsisata aid olmayan nömrələrlə birgə verildiyi müşahidə edilmişdir.

Nəticə olaraq isə, Müvəkkilin MPM qismində fəaliyyəti çərçivəsində, MPQ-nin üzvləri tərəfindən başçəkmələr zamanı aşkar edilmiş nöqsanlar preventiv tədbirlər, Müvəkkilin DİN-ə müraciəti nəticəsində həllinə nail olunmuş və uğurlu yanaşma nümayiş etdirilmişdir.

Məsələn, Xəzər RPİ-nin MSY-nə keçirilmiş başçəkmə çərçivəsində müvafiq sənədləşmədə olan nöqsanlar, habelə MSY-də saxlanılan bir nəfər şəxsin prokurorluğa aparıldığı bildirilsə də, bu barədə “tutulmuş və ya həbs edilmiş şəxslərin kameradan çıxarılmasının qeydiyyatı kitabında” heç bir qeydiyyat aparılmaması, MSY-in Daxili İntizam Qaydalarına uyğun şəkildə telefon danışıqlarının təmin edilməməsi kimi pozuntular, habelə xidmət

əməkdaşlarının hüquqi məlumatlılıq səviyyələrinin artırılmasına ehtiyac olması müşahidə edilmişdir.

Bu çatışmazlıqların aradan qaldırılması ilə bağlı Daxili İşlər Nazirliyindən verilmiş cavab məktubunda Xəzər Rayon Prokurorluğunun müstəntiqi H.Abbasov tərəfindən tərtib edilmiş tutma protokolu üzrə müvəqqəti saxlama yerinə yerləşdirilmiş vətəndaş B-nin müstəntiqin məktubu əsasında istintaq hərəkətlərinin aparılması məqsədilə hadisə yerinə çıxarıldığı, daha sonra MSY-yə qaytarılaraq “MSY-də saxlanılan tutulmuş və ya həbs edilmiş şəxslərin kameradan çıxarılmasının qeydiyyatı kitabı”nda da müvafiq qeyd aparılması təmin edildiyi, MSY-də aşkar olunmuş nöqsanların aradan qaldırıldığı bildirilmişdir.

Ağstafa RPŞ-nin MSY-də inzibati qaydada saxlanılan şəxslər üçün nəzərdə tutulan tibbi qeydiyyat kitabçalarının olmaması ilə bağlı çatışmazlıqların aradan qaldırıldığı, MSY-nin “Tibbi kitabça”larla təmin olunduğu qeyd olunmuşdur.

Bunlarla yanaşı, Yasamal RPİ-nin MSY-nə başçəkmə zamanı saxlama yerinin binasının qəzalı vəziyyətdə olması, əsas yükdaşıyıcı sütunlarda dərin çatların yarandığı, kameraların özünün və açıldığı dəhlizin çökdüyü ilə bağlı Müvəkkilin Daxili işlər nazirinə edilmiş müraciəti əsasında həmin yerin istifadəsi dərhal dayandırılmışdır.

Digər müraciətlərlə bağlı verilmiş cavablarda, Binəqədi, Qaradağ, Yasamal rayon polis orqanlarının müvəqqəti saxlama yerlərində, eləcə də həmin polis orqanlarının, Sumqayıt və Xətai şəhər, rayon polis idarələrinin polis bölmələrinin növbətçi hissələrində də aşkar olunmuş nöqsanlar aradan qaldırıldığı, xidməti istifadə üçün nəzərdə tutulmuş kitab və jurnalların tikilərək möhürləndiyi və müvafiq qeydiyyatdan keçirildiyi bildirilmişdir.

Bunlarla yanaşı, Gədəbəy RPŞ-nin MSY-nin inzibati həbs olunanlarla görüşlərin qeydiyyatı və tibbi yardım kitablarının aparılmasında qayda yaradıldığı, Xətai RPİ-nin 36-cı PB-nin və Saatlı RPŞ-nin növbətçi hissələrinin araşdırma otaqları masa və oturmaqlarla təchiz olunduğu, onların standartlara uyğunlaşdırılması istiqamətində müvafiq tədbirlərin həyata keçirildiyi bildirilmiş, Respublikanın şəhər, rayon polis orqanlarının MSY-ləri normalara uyğun tibbi ləvazimatlarla təmin olunduğu, Müvəkkilin işgəncələrlə bağlı “Qaynar xətt” nömrəsinin ayrıca lövhədə əks etdirilməsi barədə ərazi polis orqanlarına göstərişlərin verildiyi qeyd olunmuşdur.

Eləcə də, bildirilmişdir ki, xidməti fəaliyyətlərində nöqsanlara yol verdiklərinə görə şəhər, rayon polis orqanlarının bir qrup əməkdaşı intizam məsuliyyətinə cəlb olunmuşdur. Belə ki, saxlanılan şəxs barəsində kompüter məlumat bazasına müvafiq məlumatları tam daxil etmədiyinə və MSY-dən istintaq təcridxanasına köçürülən şəxslər həkim müayinəsindən keçirilmədiyinə görə Quba RPŞ-in MSY-nin rəisi intizam məsuliyyətinə cəlb edilmişdir.

MPQ tərəfindən aparılan araşdırmanın nəticəsi olaraq Daxili işlər orqanları əməkdaşlarının etik davranış kodeksinin tələblərini pozaraq müraciət edən şəxslə ünsiyyətdə kobudluğa və nəzakətsizliyə yol verdiklərinə görə Şəki Şəhər-Rayon Polis Şöbəsinin müvafiq əmri ilə polis mayoru Y.Xalıqova “şiddətli töhmət”, polis kapitanı V.Əliyevə “töhmət” elan edilmişdir.

Həmçinin digər araşdırma zamanı müəyyən edilmişdir ki, Xətai RPİ-nin 37-ci PB-nin rəis müavini təhqiqatçının qanunsuz hərəkətlərinə məruz qalması barədə DİN-in "102" xidmətinə daxil olmuş müraciətin araşdırılmasını müvafiq qaydada təmin etməməklə yanaşı, icrasını şikayət olunan əməkdaşın özünə həvalə etmişdir.

Göstərilən qəbahətlərə yol verdiklərinə görə Xətai RPİ-nin 37-ci PB-nin rəis müavini və təhqiqatçısı intizam məsuliyyətinə cəlb edilmişlər.

Müvəkkilin MPM qismində fəaliyyəti çərçivəsində, MPQ tərəfindən başçəkmələr zamanı aşkar edilmiş nöqsanlar preventiv tədbirlər, Müvəkkilin DİN-ə müraciəti nəticəsində həllinə nail olunmuş və uğurlu yanaşma nümayiş etdirilmişdir.

2.2.2. Ədliyyə Nazirliyinin Penitensiar Xidmətinin müəssisələri

Müvəkkilin MPM qismində fəaliyyəti çərçivəsində penitensiar müəssisələrdə saxlanılan şəxslərin hüquqlarının təmin edilməsi istiqamətində də preventiv başçəkmələr və tədbirlər davam etdirilmişdir. Cari ildə Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin Penitensiar Xidmətinin tabeliyində olan 39 müəssisəyə planlı və plandankənar olmaqla 104 başçəkmə həyata keçirilmişdir.²⁹ Müəssisələrdə MPM qismində Müvəkkil və onun MPQ-nun üzvləri tərəfindən başçəkmələrin keçirilməsi üçün tam şərait yaradılmışdır.

Başçəkmələr zamanı 1012 şəxslə fərdi söhbətlər aparılmış, onların saxlanılma şəraiti, şərəf və ləyaqətinin müdafiəsi, işgəncəyə məruz qalmaq hüququnun təmin edilməsi diqqət mərkəzində olmuşdur. Həbs yerlərində saxlanılan şəxslərin sosial təminat, sağlamlığın qorunması, müraciət etmək, hüquqi yardım almaq və digər hüquqlarının qorunması da araşdırma predmeti olmuşdur.

Aparılmış başçəkmələr nəticəsində müşahidə edilmişdir ki, 2015-ci ildə də penitensiar müəssisələrdə məhkumların və həbs edilmiş şəxslərin saxlanma şəraitinin standartlara uyğun yaxşılaşdırılması istiqamətində işlər davam etdirilmişdir.

Belə ki, saxlanma şəraitinin yaxşılaşdırılması məqsədi ilə cəzaçəkmə müəssisələri (CÇM) və istintaq təcridxanalarında (İT) təmir-abadlıq işləri aparıldığı, müəssisələrin dam örtükləri və sanitariya qovşaqlarının yeniləndiyi, yataqxana və cərimə təcridxanalarında şəraitin təkmilləşdirildiyi, istilik

²⁹ Bax: Əlavə 1, Diaqram 1 və 3.

sistemlərinin çəkildiyi, telefon danışığı, görüş, sinif, istintaq və vəkil otaqlarının, klubların, yeməxanalar və gəzinti yerlərinin, TSH-lərin və aptek otaqlarının təmir olunduğu müşahidə edilmişdir.

Yeni penitensiar müəssisələrdə, Gəncə, Lənkəran şəhərlərində inşa edilən penitensiar komplekslərdə, Zəbrat qəsəbəsində qadın məhkumlar üçün cəzaçəkmə, habelə tərbiyə müəssisələrində, Umbakı qəsəbəsində həbsxanada layihə-smeta sənədlərinə uyğun yekun tikinti-tamamlanma işlərinin aparıldığına dair məlumatlar Müvəkkilin müəssisələrdə şəraitin yaxşılaşdırılmasına dair müxtəlif məzmunlu müraciətlərinə verilmiş cavablarda yer almışdır.

Müvəkkil MPM qismində fəaliyyət çərçivəsində soyuq qış və isti yay aylarında məhkumların saxlanması şəraitində yarana biləcək çətinliklərlə bağlı CÇM və İT-lərin yataqxana və kameralarının havalandırılması, məhkumların içməli su ilə təmin edilməsi vəziyyətinin ciddi diqqətdə saxlanması tövsiyəsi ilə Penitensiar Xidmətə vaxtında müraciətlər etmişdir. Tövsiyələr nəzərə alınaraq, bu istiqamətdə müvafiq preventiv tədbirlər görülmüş, saxlanılma şəraitinin təkmilləşdirilməsi istiqamətində tədbirlər fəaliyyət planına daxil edilmiş, həmçinin yaranmış qısa müddətli çətinliklər aidiyyəti xidmət sahələri tərəfindən operativ olaraq aradan qaldırılmışdır.

Kobud rəftar və zorakılığa məruz qalma ehtimal olunan və bununla bağlı daxil olmuş məlumatlarla əlaqədar dərhal aidiyyəti üzrə Baş Prokurorluğa müraciət edilmişdir.

FP-yə və Konstitusiya Qanununa uyğun olaraq Müvəkkilin MPM qismində fəaliyyəti çərçivəsində MPQ-nin üzvləri tərəfindən keçirilən preventiv başçəkmələrin nəticəsi olaraq verilmiş təklif və tövsiyələr milli qanunvericiliklə əlaqəli şəkildə, İQK (CAT), İQA (SPT) və İQAK-ın (CPT) hesabatlarına, İstanbul Protokoluna, BMT-nin Məhbuslarla rəftara dair Əsas Prinsiplərinə, Məhbuslarla Minimal Standart Davranış Qaydalarına, Avropa Penitensiar Qaydalarına və Cəzaçəkmə müəssisələrində tibbi yardımın etik və təşkilatı aspektləri üzrə Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin üzv ölkələrə Tövsiyəsinə (№ R (98) 7) və digər beynəlxalq standartlara əsaslanmışdır.

Bakı İstintaq Təcridxanasında cari il ərzində MPQ-nin üzvləri tərəfindən Fakültativ Protokolun və Konstitusiya Qanununun tələbləri əsasında bir neçə dəfə planlı və plandankənar başçəkmələr həyata keçirilmişdir.³⁰ Başçəkmələrdə məqsəd Müvəkkilin ünvanına daxil olmuş müraciətlərin araşdırılması, həmçinin saxlanılma şəraiti və rəftar vəziyyətinin araşdırılması olmuşdur.

³⁰ Bax: <http://azpolitika.info/?p=171254>;

Bax: <http://www.azadliq.org/content/ombudsman-elmira-xedice-leyla/27373193.html>

Plandankənar başçəkmələr isə, əsasən verilmiş tövsiyələrin icra vəziyyətinin yoxlanılması və daxil olunmuş müraciətlərin araşdırılması məqsədi ilə həyata keçirilmişdir.

Başçəkmələr zamanı MPQ üzvləri həmin müəssisədə ümumilikdə 165 nəfər saxlanılan şəxslə görüşmüşlər. Həmin şəxslərin bir hissəsinin şəraitlə bağlı qaldırdığı məsələlər müəssisə rəhbərliyi ilə müzakirə olunmuş və yerində həllinə nail olunmuşdur.

Qəbul olunmuş şəxslərin istintaqın qeyri-obyektiv aparılması və digər məsələlərlə bağlı Müvəkkilə ünvanlanmış müraciətlərinin araşdırılması və qanun çərçivəsində tədbir görülməsi üçün Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğuna və Daxili İşlər Nazirliyinə, habelə müvafiq məhkəmələrə sorğu göndərilmiş, onlara qaldırdıqları məsələlərlə əlaqədar hüquqi məsləhətlər verilmiş, Müvəkkilin səlahiyyətləri izah edilmişdir.

Yekunda istintaq təcridxanasının rəhbərliyinə milli və beynəlxalq qanunvericiliyə, o cümlədən “Həbs yerlərində saxlanılan şəxslərin hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa, İstintaq təcridxanalarının daxili intizam Qaydalarına müvafiq şəkildə saxlanılma şəraitinin, tibbi xidmətin və sənədləşmənin aparılması işinin daha da təkmilləşdirilməsi ilə bağlı müvafiq tövsiyələr verilmiş, xidmət əməkdaşlarına ünvanlanan hüquqi maarifləndirmə işi aparılmışdır.

2 sayılı İstintaq Təcridxanasında MPQ-nin üzvləri tərəfindən Fakültativ Protokolun tələbləri əsasında planlı və plandankənar olmaqla başçəkmələr həyata keçirilmişdir. Başçəkmələrdə məqsəd daxil olmuş müraciətlərin, saxlanılma şəraitinin və rəftarın araşdırılması, saxlanılan şəxslərin hüquqlarının təmin olunması, o cümlədən müvafiq şəkildə sənədləşmənin aparılması vəziyyətinin öyrənilməsi olmuşdur.

Başçəkmə zamanı İstintaq Təcridxanasının yeməxana və yataqxanalarına, tibb-sanitar hissəsinə, cərimə təcridxanasına, görüş yerlərinə və digər obyektlərə baxışlar keçirilmiş, havaların isti keçməsi ilə əlaqədar havalandırma sisteminin çalışdığı müşahidə edilmiş, qidalanma, içməli, isti və soyuq su təminatı, tibbi yardım, gəzinti, görüş, sovqat və telefon danışıqları ilə bağlı sənədləşmə və mövcud vəziyyət araşdırılmışdır.

Milli Preventiv Qrup tərəfindən keçirilmiş başçəkmə zamanı dərman preparatlarının saxlanılması üçün soyuducunun, stomatoloji və digər tibbi alətlər üçün sterilizatorun olmadığı müəyyən edilmişdir ki, müəssisənin bu avadanlıqlarla təmin olunması zəruri olduğundan Müvəkkil ƏN-ə bununla bağlı müraciət etmişdir.

Eyni zamanda 70-dən artıq saxlanılan şəxs fərdi qaydada dinlənilmiş, onlarla söhbətlər aparılmış və bəzi müraciətlər yerində araşdırılmışdır. Qəbul edilmiş şəxslər şəraitdən və müəssisə əməkdaşlarının onlarla rəftardan narazılıq etməmiş, onlara hüquqları, müvafiq qanunvericiliyin tələbləri,

Müvəkkilin səlahiyyətləri izah edilmiş, hər birinə qaldırdıqları məsələlərlə bağlı hüquqi məsləhətlər verilmişdir.

Başçəkmə çərçivəsində saxlanılma şəraitinin, tibbi xidmətin və sənədləşmənin aparılması işinin milli və beynəlxalq normalara, o cümlədən İstintaq təcridxanalarının Daxili İntizam Qaydalarına müvafiq şəkildə daha da təkmilləşdirilməsi ilə bağlı müəssisə rəhbərliyinə tövsiyələr verilmişdir.

3 sayılı İstintaq Təcridxanasında da MPQ-nin üzvləri tərəfindən Fakültativ Protokolun tələbləri əsasında planlı və plandankənar olmaqla il ərzində bir neçə dəfə başçəkmələr həyata keçirilmişdir. Müəssisədə saxlanılma şəraiti və rəftar məsələləri, həmçinin Müvəkkilin ünvanına daxil olmuş müraciətlər araşdırılmış, müraciət edən həbs edilmiş çoxsaylı şəxslər təkbətək qəbul edilərək dinlənilmiş, müvafiq tədbirlər görülmüşdür.

Başçəkmələr zamanı MPQ-nin üzvləri tərəfindən müəssisənin kameralarına, cərimə təcridxanasına, karantin otağına və digər obyektlərinə baxışlar keçirilmiş (qış mövsümünə təsadüf edən başçəkmə zamanı isə qış rejiminə keçidlə bağlı saxlanılma şəraiti, istilik təchizatının vəziyyəti monitorinq edilmiş), qidalanma, içməli, isti və soyuq su təminatı, habelə tibbi yardım və telefon danışqları ilə bağlı sənədləşmə və mövcud vəziyyət araşdırılmışdır. Müəssisənin Tibb-sanitar hissəsinə, stomatoloji kabinetə, manipulyasiya otağına, dərmanların saxlanılma otağına, palatalara baxış keçirilmiş, şəraitlə tanış olunmuş, həmçinin qeydiyyat jurnalları öyrənilmişdir.

Müəssisənin TSH-nə başçəkmə zamanı müşahidə olunmuş dərmanların saxlanılma otağında soyuducunun, İT-nin isə 1-ci korpusunda məhkumların telefonla danışq yerində telefon nömrələri arasında isə arakəsmənin olmaması müşahidə olunmuş və bu kimi nöqsanlar müəssisə rəisinin diqqətinə çatdırılmışdır.

Eyni zamanda müəssisədə çarpayıların nəzərdə tutulan saydan az olduğu müəyyən edilmiş, bu səbəbdən müəssisədə sıxlıq müşahidə olunmuşdur ki, göstərilən nöqsanların aradan qaldırılması istiqamətində müvafiq tədbirlərin görülməsi məqsədilə Müvəkkil ƏN-yə bununla bağlı müraciət etmişdir.

Müvəkkilin MPM qismində fəaliyyəti çərçivəsində verdiyi tövsiyələr də nəzərə alınmaqla, İstintaq Təcridxanasında yeni və müasir standartlara cavab verən cərimə təcridxanası tikilmiş və yeni karantin otağı təmir olunaraq istifadəyə verilmişdir.

Yekunda istintaq təcridxanasının rəhbərliyinə milli və beynəlxalq qanunvericiliyə, o cümlədən “Həbs yerlərində saxlanılan şəxslərin hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa, İstintaq təcridxanalarının Daxili İntizam Qaydalarına müvafiq şəkildə saxlanılma şəraitinin, tibbi xidmətin və sənədləşmənin aparılması

işinin daha da təkmilləşdirilməsi ilə bağlı müvafiq tövsiyələr verilmiş, xidmət əməkdaşlarına ünvanlanan hüquqi maarifləndirmə işi aparılmışdır.

Şəki Penitensiar Kompleksində başçəkmə zamanı MPQ-nin üzvləri tərəfindən kompleks daxilində müxtəlif obyektlərdə 50-dən çox saxlanılan şəxs fərdi qaydada dinlənilmiş, habelə bir sıra şəxslər öz xahişləri ilə təkbətək qəbul edilmiş, söhbətlər aparılmış və bəzi müraciətlər yerində araşdırılmışdır.

Başçəkmə çərçivəsində penitensiar kompleksin yataqxanalarına, yeməxanasına, tibb-sanitar hissəsinə, cərimə təcridxanasına, görüş yerlərinə və digər obyektlərə baxışlar keçirilmiş, qidalanma, içməli, isti və soyuq su təminatı, tibbi yardım, gəzinti, görüş, sovqat və telefon danışıqları ilə bağlı sənədləşmə və mövcud vəziyyət araşdırılmışdır.

Başçəkmənin sonunda milli və beynəlxalq qanunvericiliyə, o cümlədən İstintaq təcridxanalarının Daxili intizam Qaydalarına müvafiq şəkildə müəssisə rəhbərliyinə saxlanılma şəraitinin, tibbi xidmətin və sənədləşmənin aparılması işinin daha da təkmilləşdirilməsi ilə bağlı tövsiyələr verilmişdir.

Penitensiar Xidmətin Həbsxanasında MPQ-nin üzvləri tərəfindən Fakültativ Protokolun tələbləri əsasında başçəkmə həyata keçirilmişdir.³¹ Başçəkmədə məqsəd saxlanılma şəraitinin və rəftarın, habelə daxil olmuş müraciətlərin araşdırılması, məhkumların hüquqlarının təmin olunması, o cümlədən sənədləşmənin aparılması vəziyyətinin öyrənilməsi olmuşdur.

Başçəkmə çərçivəsində müəssisənin ömürlük azadlıqdan məhrumətmə cəza növündə, habelə məhkəmə qərarı əsasında cəzasının bir hissəsini həbsxana rejimində çəkən məhkumların saxlandığı rejim korpuslarına, cərimə təcridxanasına, tibb-sanitar hissəsinə, görüş yerlərinə, yeməxanasına və digər obyektlərə baxışlar zamanı qış rejiminə uyğun olaraq saxlanılma şəraiti, habelə tibbi yardımın təşkili, qidalanma, istilik sistemi, içməli isti və soyuq su təminatı, sovqat, gəzinti, görüş və telefon danışıqları ilə bağlı mövcud vəziyyət və sənədləşmə araşdırılmışdır.

Müəssisənin müxtəlif rejim korpuslarında və cərimə təcridxanasında təmir işlərinin aparıldığı, habelə qış rejiminə uyğun istilik təminatının normal olduğu müşahidə edilmişdir.

Başçəkmə zamanı MPQ üzvləri tərəfindən həmin müəssisədə çoxsaylı məhkumlar, o cümlədən ömürlük azadlıqdan məhrumətmə cəzasına məhkum olunmuş şəxslər, müəyyən müddətə həbsxana rejimində cəza almış qadınlar fərdi qaydada dinlənilmiş, onlarla konfidensial söhbətlər aparılmış, görüş, telefon danışıqı, tibbi yardımla bağlı müraciətləri yerində araşdırılmış, bir sıra müraciətlər yerində təmin edilmişdir.

³¹ Bax: <http://az.trend.az/azerbaijan/society/2203308.html>

Qəbul zamanı məhkumlara hüquqları, müvafiq qanunvericiliyin tələbləri, Müvəkkilin səlahiyyətləri izah edilmiş, hər birinə qaldırıqları məsələlərlə bağlı hüquqi məsləhətlər verilmişdir.

Başçəkmənin yekununda müəssisə rəhbərliyinə milli və beynəlxalq qanunvericiliyə, o cümlədən Cəzaların İcrası Məcəlləsinə və Cəzaçəkmə müəssisələrin Daxili İntizam Qaydalarına müvafiq şəkildə saxlanılma şəraitinin, tibbi xidmətin və sənədləşmənin aparılması işinin daha da təkmilləşdirilməsi ilə bağlı tövsiyələr verilmişdir.

1 saylı CÇM-də MPQ-nin üzvləri tərəfindən Fakültativ Protokola uyğun olaraq həm planlı və həm də plandankənar başçəkmələr həyata keçirilmiş, müəssisədə saxlanılma şəraiti və xidmət əməkdaşlarının məhkumlarla rəftarı məsələləri yerində araşdırılmışdır. Plandankənar başçəkmələrdə isə məqsəd Müvəkkilin ünvanına, o cümlədən “Qaynar xətt”inə daxil olmuş müraciət-lərin, həmçinin saxlanma şəraiti və rəftar məsələlərinin araşdırılması, habelə verilmiş tövsiyələrin icra vəziyyətinin yoxlanılması olmuşdur.

Araşdırma zamanı MPQ-nin üzvləri tərəfindən müəssisənin yataqxanalarına, tibb-sanitar hissəsinə və cərimə kameralarına baxış keçirmiş, Müvəkkilə müraciət edən məhkumlarla yanaşı müəssisənin müxtəlif obyektlərində müraciət edən çoxsaylı məhkumlar qəbul edilmişdir.

Başçəkmə zamanı qəbul edilmiş şəxslər müəssisədəki saxlanılma şəraiti, rəftar və göstərilən tibbi yardımla bağlı şikayət etməmişlər. Lakin araşdırma zamanı bir sıra nöqsanlar – cərimə təcridxanasının kameralarında məhkumların hüquq və vəzifələrinin əks olunduğu yazılı lövhənin olmadığı, kətilərin sayının saxlanılan şəxslərin sayına uyğun olmadığı, duş qəbulu günlərinin müntəzəmliyinin pozulması halları müşahidə olunmuşdur.

Aşkar edilmiş nöqsanlar müəssisə rəisinin diqqətinə çatdırılmış, sənədləşmə və saxlanılma şəraitinin təkmilləşdirilməsi, göstərilmiş nöqsanların müəssisə səviyyəsində dərhal aradan qaldırılmasına dair müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

Təkrar başçəkmə zamanı müəssisənin yataqxanalarına, tibb-sanitar hissəsinə, karantin otaqlarına, cərimə təcridxanasına, görüş yerlərinə və digər obyektlərə baxışlar zamanı saxlanılma şəraiti, tibbi yardım, sovqat, gəzinti, görüş və telefon danışıqları ilə bağlı mövcud vəziyyət və sənədləşmə araşdırılmış, təmir işlərinin aparılması müsbət qiymətləndirilmişdir.

2 saylı CÇM-nə MPQ-nin üzvləri tərəfindən Fakültativ Protokola və Konstitusiya Qanununa uyğun olaraq planlı və plandankənar başçəkmələr həyata keçirilmişdir.

MPQ-nin üzvləri tərəfindən həmin müəssisədə saxlanılma şəraiti və rəftar məsələləri yerində araşdırılmış, çox sayda məhkumlar fərdi qaydada qəbul edilmiş, onlarla konfidensial şəraitdə söhbətlər aparılmış və müraciətləri yerində araşdırılmışdır. Məhkumlara hüquqları və Müvəkkilin

Konstitusiya Qanununda nəzərdə tutulmuş səlahiyyətləri izah edilmiş, hüquqi məsələlər verilmiş, bəzi müraciətləri yerində təmin edilmişdir.³²

CÇM-in cərimə təcridxanasına, tibb-sanitar hissəsinə və digər obyektlərinə baxışlar keçirilmiş, müəssisə rəhbərliyinə milli qanunvericiliyə, məhkumlarla rəftara dair və beynəlxalq standartlara, o cümlədən Cəzaların İcrası Məcəlləsinə müvafiq şəkildə saxlanılma şəraitinin, sənədləşmənin aparılması işinin daha da təkmilləşdirilməsilə bağlı tövsiyələr verilmişdir.

Aşkar edilmiş çatışmazlıqlar barədə Ədliyyə nazirliyinə müraciət edilmişdir.³³

4 sayılı CÇM-nə MPQ-nin üzvləri tərəfindən Fakültativ Protokola və Konstitusiya Qanununa uyğun olaraq planlı və plandankənar olmaqla, il ərzində 3 başçəkmə həyata keçirilmişdir.

Müvəkkilin də MPM qisminə iştirak etdiyi başçəkmələr çərçivəsində müəssisədə saxlanılma şəraiti və rəftarın, habelə daxil olmuş müraciətlərin araşdırılması, eləcə də qadın məhkumların saxlanılma şəraiti və onlarla rəftara dair beynəlxalq standartlara, İstanbul Protokolu və “Banqkok qaydaları”na, Cəzaların icrası qanunvericiliyinə uyğun şəkildə məhkumların hüquqlarının təmin olunması, o cümlədən müvafiq şəkildə sənədləşmənin aparılması vəziyyəti öyrənilmişdir.

CÇM-in yataqxanalarına, yeməcxanasına və tibb-sanitar hissəsinə baxışlar keçirilmişdir. Müəssisə ərazisində müsbət dəyişikliklərin həyata keçirildiyi, obyektlərin təmir olunduğu, saxlanılma şəraitinin, qidalanma vəziyyətinin yaxşılaşdırıldığı, məhkum qadınların məşğulluq imkanlarının artırıldığı, yeni stomatoloji kabinetin təşkil olunduğu və müasir avadanlıqla təchiz edildiyi, ümumən keyfiyyətli tibbi xidmətin göstərildiyi müəyyən edilmişdir.

Əvvəlki başçəkmələrin yekunu olaraq, Müvəkkil tərəfindən verilmiş tövsiyələr də nəzərə alınmaqla görülmüş tədbirlər nəticəsində məhkum qadınların saxlanılma şəraitinin yaxşılaşdığı müşahidə edilmişdir.

Müvəkkilin iştirakı ilə həmin müəssisədə məhkum qadınlarla kollektiv qaydada söhbətlər aparılmış, fikirləri dinlənilmişdir. Görüşlərin sonunda çoxsaylı qadın məhkumlar müraciətləri əsasında fərdi qaydada qəbul edilmiş, konfidensiallıq təmin olunmuş və bir çox müraciətlər yerində araşdırılmışdır.

Körpəsi olan məhkum qadınlarla da görüşülmüş, anaların və uşaqların vəziyyəti öyrənilmişdir. Məhkum Q. övladının 3 yaşının tamam olduğunu və dövlət himayəsinə verilməsi, həmçinin övladı ilə tez-tez görüşməsi üçün həmin əraziyə yaxın müəssisədə yerləşdirilməsi ilə bağlı Müvəkkilə

³²Bax:http://faktxeber.com/olundu%3C/ombudsmann-nmayndlri-lqar-mmmdovla-grblr_h467109.html

³³Bax: səh 41-42

müraciət etmişdir. Məhkumun xahişi nəzərə alınaraq, Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinə müvafiq müraciət edilmiş, övladının istədiyi müəssisəyə yerləşdirilməsi təmin edilmişdir.

Başçəkmələr zamanı qəbul edilmiş məhkumlar həkim-ginekoloq və həkim-nevropatoloqa ehtiyac olduğunu bildirmişlər. Müəssisə rəhbərliyi isə ştatda həkim ginekoloqun olduğunu, lakin Bakı İstintaq Təcridxanasına ezam olunduğunu bildirmişdir. Başçəkmələr zamanı 4 sayılı CÇM-də sıxlıq da müşahidə olunmuşdur.

Göstərilən məsələlərlə bağlı Müvəkkil tərəfindən Ədliyyə Nazirliyinə müraciət ünvanlanmışdır.³⁴

CÇM-də həyata keçirilən təkrar başçəkmə çərçivəsində müəssisənin yataqxanalarına, yeməcxanasına və tibb-sanitar hissəsinə baxışlar keçirilmişdir. Müəssisə ərazisində obyektlərin təmir olunduğu, müsbət dəyişikliklərin həyata keçirildiyi, saxlanılma şəraitinin, qidalanma vəziyyətinin yaxşılaşdırıldığı, məhkum qadınların məşğulluq imkanlarının artırıldığı, yeni stomatoloji kabinetin təşkil olunduğu və müasir avadanlıqla təchiz edildiyi, ümumən keyfiyyətli tibbi xidmətin göstərildiyi müəyyən edilmişdir.

Başçəkmənin sonunda müəssisə rəhbərliyinə milli qanunvericiliyə, məhkumlarla rəftara dair və beynəlxalq standartlara müvafiq şəkildə saxlanılma şəraitinin, sənədləşmənin aparılması işinin daha da təkmilləşdirilməsilə bağlı tövsiyələr verilmişdir.

5 sayılı CÇM-də həyata keçirmiş başçəkmə zamanı daxil olmuş müraciətlər, saxlanılma şəraiti və rəftar məsələləri araşdırılmış, Cəzaçəkmə müəssisələrinin Daxili İntizam Qaydalarına və beynəlxalq standartlara uyğun şəkildə saxlanılan şəxslərin hüquqlarının təmin olunması, o cümlədən müvafiq şəkildə sənədləşmənin aparılması vəziyyəti öyrənilmişdir.³⁵

Başçəkmə zamanı MPQ üzvləri tərəfindən həmin müəssisədə 50-dən çox məhkum fərdi qaydada qəbul edilmiş, təkbətək söhbətlər aparılmış və müraciətləri yerində araşdırılmışdır.

Habelə CÇM-nin yeməcxana və yataqxanalarına, tibb-sanitar hissəsinə, yenidən qurulan obyektlərinə baxışlar keçirilmişdir.

Araşdırma zamanı, məhkumların tibbi kitabçalarında xəstəlik tarixçələri ilə bağlı müvafiq qeydlərin edilmədiyi, dərmanların həkimin göstərişi ilə işə aidliyyəti olmayan məhkum tərəfindən məhkumlara paylandığı, içərisində dərmanlar olan soyuducunun işlək vəziyyətdə olmadığı, palata-

³⁴ Bax: səh.40-41

³⁵ Bax: <http://sputnik.az/news/20150606/400360305.html>

larda, manipulyasiya otağında, stomatoloji kabinetdə sanitariya qaydalarına əməl edilmədiyi aşkarlanmışdır.

Cərimə Təcridxanasına baxış zamanı kameralarda məhkumların hüquq və vəzifələrinin əks olunduğu yazılı lövhənin olmadığı, bir neçə kamerada su kranının sınıq vəziyyətdə olduğu, məhkumların gəzinti hüququnun qismən məhdudlaşdırıldığı məlum olmuşdur.

Bunlarla yanaşı, CÇM-nin tibb-sanitar hissəsinin beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılmaqla yenidən qurulmasına ehtiyacın olduğu müəyyən edilmişdir.

Başçəkmənin yekununda müəyyən edilmiş nöqsanların aradan qaldırılması ilə bağlı müəssisə rəhbərliyinə milli və beynəlxalq qanunvericiliyə, o cümlədən Cəzaların İcrası Məcəlləsinə və Cəzaçəkmə müəssisələrinin Daxili İntizam Qaydalarına müvafiq şəkildə saxlanılma şəraitinin, tibbi xidmətin və sənədləşmənin aparılması işinin daha da təkmilləşdirilməsi ilə bağlı tövsiyələr verilmişdir.

6 sayılı CÇM-də həyata keçirilmiş başçəkmədə məqsəd Müvəkkilin ünvanına daxil olmuş müraciətlərin, həmçinin saxlanılma şəraiti və rəftar məsələlərinin araşdırılması olmuşdur.

Başçəkmə zamanı müəssisənin istehsalat sahəsinə, tibb-sanitar hissəsinə və cərimə kameralarına baxış keçirilmiş, Müvəkkilə müraciət edən 30-dan çox məhkumla təkbətək söhbət aparılmışdır.

Araşdırma zamanı cərimə təcridxanasının kameralarında stol və kətillərin yemək zamanı verildiyi, sonradan götürüldüyü müəyyən edilmiş, kameralarda məhkumların hüquq və vəzifələrinin əks olunduğu yazılı lövhənin, müəssisə əməkdaşlarının cərimə təcridxanasında saxlanılan şəxslərin hüquqları ilə bağlı məlumatının olmadığı, tibb-sanitar hissəsində isə tibbi qeydiyyat jurnallarında qeydlərin lazımı qaydada aparılmadığı, manipulyasiya otağında sanitariya şəraitinin yaxşılaşdırılmasına ehtiyac olduğu aşkar edilmişdir.

Qeyd edilən nöqsanlar müəssisə rəisinin və tibb-sanitar hissəsinin baş həkiminin diqqətinə çatdırılmış, milli və beynəlxalq qanunvericiliyə müvafiq şəkildə saxlanılma şəraitinin, tibbi xidmətin və sənədləşmənin aparılması işinin daha da təkmilləşdirilməsi ilə bağlı tövsiyələr verilmişdir.

7 sayılı CÇM-nə MPQ-nin üzvləri tərəfindən həyata keçirilmiş başçəkmədə məqsəd Müvəkkilin ünvanına daxil olmuş müraciətlərin, həmçinin saxlanılma şəraiti və rəftar məsələlərinin araşdırılması olmuşdur.

Bu məqsədlə müəssisənin bütün obyektlərinə, o cümlədən cərimə təcridxanasına, karantin yerinə, tibb-sanitar hissəsinə, görüş yerlərinə, dini ayinlərin icra olunduğu otağa, kluba, mətbəxə, hamama, idman meydançasına, telefonla danışmaq yerinə və s. baxış keçirilmiş, 60-dək məhkum fərdi və ya kollektiv şəkildə qəbul edilmiş, lazımı sənədlər və qeydiyyat kitabları öyrənilmişdir.

Başçəkmə çərçivəsində cərimə təcridxanasına baxış zamanı kameralarda sıxlıq müşahidə olunmuş, məhkumların hüquq və vəzifələrinin, həmçinin günün rejim qaydalarının əks olunduğu yazılı lövhənin olmaması, qərara görə kamera tipli otağa keçirilməli olan şəxslərin cərimə otağında saxlanılan məhkumlarla qarışıq halda saxlanması, bəzi kameraların ölçülərinin standartlara cavab verməməsi, kameralardan birində döşəmənin təmir edilməsinə ehtiyacın olduğu müşahidə olunmuşdur.

Tibb-sanitar hissəsinə baxış zamanı isə manipulyasiya otağında sanitariya qaydalarına əməl olunmadığı, ümumilikdə səliqəsizlik və natəmizlik müşahidə olunmuşdur. Tibbi qeydiyyat jurnallarının lazımı qaydada tərtib olunmadığı və qeydiyyatda problemlərin olduğu, dərman vasitələrinin saxlanması üçün ayrılmış otaqda təyinatı üzrə olmayan çox sayda əlavə əşyaların yerləşdirildiyi, soyuducunun işləmədiyini, stomatoloji kabinetdə isə şok əleyhinə dərman preparatlarının olmadığı müşahidə edilmişdir.

Qeyd edilən nöqsanlar müəssisə rəisinin və tibb-sanitar hissəsinin baş həkiminin diqqətinə çatdırılmış, milli və beynəlxalq qanunvericiliyə müvafiq şəkildə saxlanılma şəraitinin, tibbi xidmətin və sənədləşmənin aparılması işinin daha da təkmilləşdirilməsi ilə bağlı tövsiyələr verilmişdir. Penitensiar Xidmətdən tövsiyələr üzrə verilmiş məlumatlarda nöqsanların aradan qaldırıldığı bildirilmişdir.

8 sayılı CÇM-də başçəkmədə məqsəd daxil olmuş müraciətlərin, saxlanılma şəraitinin və rəftarın araşdırılması, məhkumların hüquqlarının təmin olunması vəziyyətinin öyrənilməsi olmuşdur. Başçəkmə zamanı MPQ üzvləri tərəfindən həmin müəssisədə məhkumlar fərdi qaydada qəbul edilmiş, onlarla konfidensial şəraitdə söhbətlər aparılmış və müraciətləri yerində araşdırılmışdır.³⁶

Məhkumlara hüquqları və Müvəkkilin səlahiyyətləri izah edilmiş, onlara qaldırıldıqları məsələlərlə bağlı hüquqi məsləhətlər verilmişdir.

Habelə CÇM-in yenidən qurulan və tikilməkdə olan tibb-sanitar hissəsinə və digər obyektlərinə baxışlar keçirilmiş, müəssisə rəhbərliyinə saxlanılma şəraitinin daha da təkmilləşdirilməsi ilə bağlı tövsiyələr verilmişdir.

9 sayılı CÇM-də başçəkmədə məqsəd Müvəkkilin ünvanına daxil olmuş müraciətin araşdırılması olmuşdur. Eyni zamanda, başçəkmə zamanı müəssisənin yataqxanalarına, kompüter otağına, tibb-sanitar hissəsinə baxış keçirilmiş, buradakı mövcud şərait qənaətbəxş dəyərləndirilmişdir.

Başçəkmənin yekununda müəyyən edilmiş nöqsanların aradan qaldırılması ilə bağlı müəssisə rəhbərliyinə milli və beynəlxalq qanunvericiliyə, o

³⁶ Bax: <http://metbuat.az/news/144593/milli-preventiv-grup-penitensiar-xidmete-muraciet-edib.html>

cümlədən Cəzaların İcrası Məcəlləsinə və cəzaçəkmə müəssisələrin Daxili İntizam Qaydalarına müvafiq şəkildə saxlanılma şəraitinin, tibbi xidmətin və sənədləşmənin aparılması işinin daha da təkmilləşdirilməsi ilə bağlı tövsiyələr verilmişdir.

10 sayılı CÇM-də həyata keçirilmiş başçəkmə zamanı Müvəkkilin ünvanına daxil olmuş müraciətlər, həmçinin saxlanılma şəraiti və rəftar məsələləri araşdırma predmeti olmuşdur. Araşdırma zamanı MPQ üzvləri müəssisənin istehsalat sahəsinə, tibb-sanitar hissəsinə və cərimə kameralarına, müəssisənin ibadət yerləri olan məscidə və kilsəyə, yeməxanaya, yataqxanalara, görüş yerlərinə, ərzaq anbarına və s. obyektlərə baxış keçirmiş, 30-dan çox məhkumla təkbətək görüşmüşlər. Tibb-sanitar hissəsində stomatoloji kabinetə, manipulyasiya otağına, dərmanların saxlanılma otağına, palatalara baş çəkmiş, şəraitlə tanış olmuş, həmçinin qeydiyyat jurnalına baxış keçirmiş, burada müalicə olunan məhkumlarla söhbət etmişlər.

MPQ üzvləri müəssisənin cərimə təcridxanasında da olmuş, burada saxlanılan 10 nəfərlə onların saxlanılıqları kameralarda görüşmüş, sənədlərlə tanış olmuşlar.

Başçəkmənin yekununda müəyyən edilmiş nöqsanların aradan qaldırılması ilə bağlı müəssisə rəhbərliyinə milli və beynəlxalq qanunvericiliyə müvafiq şəkildə saxlanılma şəraitinin, tibbi xidmətin və sənədləşmənin aparılması işinin daha da təkmilləşdirilməsi ilə bağlı tövsiyələr verilmişdir.

11 sayılı CÇM-də həyata keçirilmiş başçəkmə zamanı MPQ üzvləri tərəfindən həmin müəssisədə çoxsaylı məhkum fərdi qaydada qəbul edilmiş, onlarla konfidensial şəraitdə söhbətlər aparılmış və müraciətləri yerində araşdırılmışdır. Məhkumlara hüquqları və Müvəkkilin səlahiyyətləri izah edilmiş, onların qaldırılıqları məsələlərlə əlaqədar hüquqi məsləhətlər verilmişdir.

Habelə CÇM-in cərimə təcridxanalarına, tibb-sanitar hissəsinə və digər obyektlərinə baxışlar keçirilmiş, müəssisə rəhbərliyinə saxlanılma şəraitinin daha da təkmilləşdirilməsi ilə bağlı tövsiyələr verilmişdir.

Qeyd olunmalıdır ki, 11 sayılı CÇM-in cərimə təcridxanasına baxış zamanı, bir məhkumun sağ gözüaltı nahiyəsində hematomanın aşkar şəkildə nəzərə çarpmasına baxmayaraq, bu halın xəsarətlərin qeydiyyatı jurnalında qeydə alınmadığı məlum olmuşdur.

Eyni zamanda tibbi qeydiyyat jurnalınının lazımı qaydada tərtib olunmadığı və qeydiyyatda problemlər müşahidə olunmuş, sənədlərdə həkim tərəfindən cərimə təcridxanasında saxlanılan şəxslərə hər gün fərdi qaydada başçəkmə həyata keçirilməsinin qeydiyyatın aparılmadığı, cərimə təcridxanasında saxlanılan şəxslərdə aşkar olunmuş xəsarətlərin müvafiq qeydiyyat jurnalında qeydə alınmadığı müəyyən edilmişdir. Həmçinin dərman vasitələrinin saxlanması üçün ayrılmış otaqda lazımı şəraitin, uyğun havalandırma sisteminin, habelə dərman şkaflarının olmadığı və dərman

vasitələrinin qruplarla deyil, qarışıq və dağınıq vəziyyətdə yığıldığı, dərman vasitələrinin yerləşdirilməsinə baxmayaraq, soyuducunun işlək vəziyyətdə olmaması müşahidə olunmuşdur.

Müəyyən edilmiş pozuntularla əlaqədar ƏN-yə edilmiş müraciətlə bağlı verilmiş cavabda bildirilmişdir ki, cərimə təcridxanasında məhkumun sağ gözüaltı nahiyəsindəki venoz kapilyardakı iltihabi proses MPQ üzvləri tərəfindən qançır kimi qiymətləndirilsə də, həmin əlamətin xəsarətlə bağlı olmaması barədə həkim rəyi verilmişdir.

CÇM-in aptek anbarında havalandırmanın təmini məqsədi ilə tədbirlər görülmüş, soyuducu işlək vəziyyətə gətirilmiş və dərman preparatlarının qruplar üzrə yığılması təmin edilmişdir.

Cərimə təcridxanasına keçirilmiş məhkumlara TSH-nin həkimləri tərəfindən başçəkmələrin qeydiyyatının aparılmasında yol verilmiş nöqsanlara görə həmin müəssisənin TSH-nin rəisinə xəbərdarlıq edilmişdir.

Plandankənar başçəkmə zamanı müəssisə rəisi ilə əvvəlki başçəkmə zamanı verilmiş tövsiyələrin icrası vəziyyəti müzakirə olunmuşdur.

Başçəkmənin yekununda müəyyən edilmiş nöqsanların aradan qaldırılması ilə bağlı müəssisə rəhbərliyinə Cəzaların İcrası Məcəlləsinə və Cəzaçəkmə müəssisələrinin Daxili İntizam Qaydalarına uyğun tövsiyələr verilmişdir.

12 sayılı CÇM-də həyata keçirilmiş başçəkmələr zamanı müəssisənin cərimə təcridxanasına, tibb-sanitar hissəsinə, karantin otaqlarına və digər obyektlərə baxış keçirmiş, Müvəkkilə müraciət edən məhkumlardan başqa, 50-dən çox məhkum fərdi qaydada qəbul edilmişdir.

MPQ üzvləri müəssisənin cərimə təcridxanasında saxlanılan bütün şəxslərlə onların saxlanıldıqları kameralarda görüşmüş, müvafiq sənədlərlə tanış olmuşlar.

Tibb-sanitar hissəsində palatalara, stomatoloji kabinetə, manipulyasiya və dərmanların saxlanılma otaqlarına baş çəkilmiş, həmçinin qeydiyyat jurnallarına baxış keçirilmiş, burada müalicə olunan məhkumlarla söhbət edilmişdir.

Müvəkkilin ünvanına daxil olmuş müraciətlər əsasında bir sıra məhkumlar fərdi qaydada qəbul edilmiş, onlarla konfidensial söhbət aparılmışdır. Həmin şəxslər saxlanılma şəraiti və rəftarla bağlı şikayət etməmiş, onlara hüquqları və Müvəkkilin səlahiyyətləri izah olunmuşdur.

Eyni zamanda araşdırma zamanı aşkar edilmiş bəzi nöqsanlar müəssisə rəhbərliyinin və tibb-sanitar hissəsinin baş həkiminin diqqətinə çatdırılmış, sənədləşmə və saxlanılma şəraitinin təkmilləşdirilməsinə dair müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

13 sayılı CÇM-də başçəkmə zamanı müəssisənin istehsalat sahəsinə, tibb-sanitar hissəsinə və cərimə təcridxanasına, yeməcxanaya, yataqxana-

lara, görüş yerlərinə, ərzaq anbarına və s. yerlərinə baxış keçirmiş, 60-dan çox məhkumla təkbətək görüşülmüşdür.

MPQ üzvləri Tibb-sanitar hissəsində stomatoloji kabinetə, manipulyasiya otağına, dərmanların saxlanılma otağına, palatalara baş çəkmiş, şəraitlə tanış olmuş, həmçinin qeydiyyat jurnallarına baxış keçirmiş, burada müalicə olunan məhkumlarla fərdi söhbət etmişlər. Müəssisənin cərimə təcridxanasında saxlanılan 12 nəfərlə onların saxlanıldıqları kameralarda görüşmüş, mövcud sənədləşmə ilə tanış olmuşlar.

İstehsalat sahəsində, yeməxanada, cərimə təcridxanasında, telefon danışığı, tibb, cərimə təcridxanasının qeydiyyat jurnallarında müəyyən edilmiş nöqsanlar, o cümlədən bir-neçə məhkumun şəraitlə bağlı qaldırdığı məsələlər müəssisə rəisinin diqqətinə çatdırılmış və yerində həll edilmişdir.

Başçəkmənin yekununda müəyyən edilmiş nöqsanların aradan qaldırılması ilə bağlı müəssisə rəhbərliyinə milli və beynəlxalq qanunvericiliyə müvafiq şəkildə saxlanılma şəraitinin, tibbi xidmətin və sənədləşmənin aparılması işinin daha da təkmilləşdirilməsi ilə bağlı tövsiyələr verilmişdir.

14 sayılı CÇM-də başçəkmədə məqsəd Müvəkkilin ünvanına daxil olmuş müraciətlərin, həmçinin saxlanılma şəraiti və rəftar məsələlərinin araşdırılması olmuşdur.

Araşdırma zamanı müəssisənin bütün obyektlərinə baxış keçirilmiş, cərimə təcridxanasının kameralarında məhkumların hüquq və vəzifələrinin əks olunduğu yazılı lövhənin, çarpayıların bəzilərində mələfələrin olmadığı, bir neçə kamerada su kranının sınıq vəziyyətdə olduğu, tibb-sanitar hissəsində tibbi qeydiyyat jurnallarında qeydiyyatın natamam aparıldığı müşahidə olunmuşdur.

Müəyyən edilmiş nöqsanlar müəssisə rəisinin və tibb-sanitar hissəsinin baş həkiminin diqqətinə çatdırılmış, sənədləşmə və saxlanılma şəraitinin təkmilləşdirilməsi, göstərilmiş nöqsanların dərhal aradan qaldırılmasına dair müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

15 sayılı CÇM-nə MPQ üzvləri tərəfindən həyata keçirilmiş başçəkmə zamanı Müvəkkilin ünvanına daxil olmuş müraciətlər, həmçinin məhkumların saxlanılma şəraiti və onlara qarşı rəftar məsələləri əsas araşdırma predmeti olmuşdur.

MPQ-nin üzvləri müəssisənin tibb-sanitar hissəsinə və cərimə kameralarına baxış keçirmiş, Müvəkkilə müraciət edən məhkumlarla yanaşı 30-dan çox məhkumla fərdi qaydada görüşmüşlər.

Müəssisədə stomatoloji kabinetə, manipulyasiya otağına, dərmanların saxlanılma otağına, palatalara baş çəkilmiş, şəraitlə tanış olunmuş, həmçinin qeydiyyat jurnallarına baxış keçirilmiş, burada müalicə olunan məhkumlarla söhbət aparılmışdır.

Başçəkmə zamanı cərimə təcridxanasında çarpayıların çoxunda mələfələrin müntəzəm dəyişdirilmədiyi, kameralarda kətillərin saxlanılan şəxslərin

sayına uyğun olmadığı, sanitar şəraitin yaxşılaşdırılmasına ehtiyac duyulduğu, məhkumların hüquq və vəzifələrinin əks olunduğu yazılı lövhə olmadığı, tibb-sanitar hissəsində qeydiyyat jurnallarının lazımı qaydada tərtib olunmadığı müşahidə olunmuşdur.

Aşkar edilmiş nöqsanlar aradan qaldırılması məqsədilə müəssisə rəisinin və tibb-sanitar hissəsinin baş həkiminin diqqətinə çatdırılmış, sənədləşmə və saxlanılma şəraitinin təkmilləşdirilməsinə dair müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

16 sayılı CÇM-nə MPQ-nin üzvləri tərəfindən keçirilmiş başçəkmə zamanı saxlanılma şəraiti və rəftar, habelə daxil olmuş müraciətlər araşdırılmış, məhkumların hüquqlarının təmin olunması, o cümlədən müvafiq şəkildə sənədləşmənin aparılması vəziyyəti öyrənilmişdir.

Müəssisənin yataqxanalarına, tibb-sanitar hissəsinə, karantin otaqlarına, cərimə təcridxanasına, görüş yerlərinə və digər obyektlərə baxışlar zamanı saxlanılma şəraiti, tibbi yardım, sovqat, gəzinti, görüş və telefon danışıqları ilə bağlı mövcud vəziyyət və sənədləşmə araşdırılmış, təmir işlərinin aparılması müsbət qiymətləndirilmişdir.

Başçəkmə çərçivəsində həmin müəssisənin rəhbərliyinə milli və beynəlxalq qanunvericiliyə, o cümlədən CÇM-nin Daxili intizam Qaydalarına müvafiq şəkildə saxlanılma şəraitinin, tibbi xidmətin və sənədləşmənin aparılması işinin daha da təkmilləşdirilməsi ilə bağlı tövsiyələr verilmişdir.

17 sayılı CÇM-də həyata keçirilmiş başçəkmə zamanı MPQ üzvləri müəssisənin Tibb-sanitar hissəsinə və cərimə təcridxanasına baxış keçirmiş, Müvəkkilə müraciət edən məhkumlarla yanaşı, 40-a yaxın məhkum fərdi qaydada dinlənilmişdir.

İstifadəyə verilmiş yeni idman kompleksi məhkumların islah olunması istiqamətində atılan mütərəqqi addım kimi MPQ üzvləri tərəfindən müsbət qiymətləndirilmişdir.

Müəssisənin yeni istifadəyə verilmiş tibb-sanitar hissəsinə baxış zamanı burada yaradılmış şərait qənaətbəxş qiymətləndirilmişdir. Həmçinin dərman təchizatı ilə bağlı da hər hansı çətinliyin olmadığı müəyyən edilmişdir.

Cərimə təcridxanasının kameralarında məhkumların hüquq və vəzifələrinin əks olunduğu yazılı lövhənin, kətillərin saxlanılan şəxslərin sayına uyğun olmadığı müəyyən edilmiş, bu nöqsanların müəssisə səviyyəsində aradan qaldırılması məqsədilə, müəssisənin rəhbərliyinə milli və beynəlxalq qanunvericiliyə, o cümlədən CÇM-nin Daxili İntizam Qaydalarına müvafiq şəkildə saxlanılma şəraitinin, tibbi xidmətin və sənədləşmənin aparılması işinin daha da təkmilləşdirilməsi ilə bağlı tövsiyələr verilmişdir.

Eyni zamanda, aşkar edilmiş çatışmazlıqlarla bağlı Müvəkkil tərəfindən Ədliyyə Nazirliyinə müraciət edilmişdir.³⁷

³⁷ Bax: səh 41-42

İMM-də MPQ-nin üzvləri tərəfindən həyata keçirilmiş başçəkmə zamanı cərimə palatalarında saxlanılan, Müvəkkilə müraciət etmiş məhkumlar təklikdə qəbul edilmiş, onlarla söhbət aparılmış və sənədləri öyrənilmişdir.

Təkrar başçəkmə zamanı məhkumların hüquqlarının təmin olunması, o cümlədən müvafiq şəkildə sənədləşmənin aparılması vəziyyəti öyrənilmiş, karantin otağı, cərimə təcridxanası, görüş yerləri və digər obyektlərinə baxış keçirilmiş, saxlanılma şəraiti, tibbi yardım, sovqat, gəzinti, görüş və telefon danışıqları ilə bağlı mövcud vəziyyət araşdırılmışdır.

Başçəkmə çərçivəsində müəssisə rəhbərliyinə saxlanılma şəraitinin, tibbi xidmətin və sənədləşmənin aparılması işinin daha da təkmilləşdirilməsi ilə bağlı tövsiyələr verilmişdir.

MM-də MPQ-nin üzvləri tərəfindən həyata keçirilmiş başçəkmədə məqsəd həmin müəssisədə saxlanılan məhkumlarla bağlı Müvəkkilə ünvanlanmış, o cümlədən Beynəlxalq Qızıl Xaç Komitəsinin Bakı Ofisindən göndərilmiş müraciətlərin araşdırılması olmuşdur.

Başçəkmənin yekununda müəyyən edilmiş nöqsanlar müəssisə rəisinin diqqətinə çatdırılmış və aradan qaldırılması ilə bağlı müəssisə rəhbərliyinə milli və beynəlxalq qanunvericiliyə uyğun şəkildə saxlanılma şəraitinin, tibbi xidmətin və sənədləşmənin aparılması işinin daha da təkmilləşdirilməsi ilə bağlı tövsiyələr verilmişdir.

Tərbiyə Müəssisəsində MPQ tərəfindən “Milli İnsan Hüquqları” günü münasibəti ilə keçirilən tədbirlər çərçivəsində həyata keçirilmiş başçəkmədə məqsəd adı çəkilən müəssisədə saxlanılma şəraitinin və rəftarın araşdırılması, saxlanılan şəxslərin hüquqlarının təmin olunması vəziyyətinin öyrənilməsi olmuşdur.

Başçəkmə zamanı MPQ üzvləri müəssisənin bütün obyektlərinə baxış keçirmiş, tərbiyə müəssisəsində saxlanılan yetkinlik yaşına çatmayanların saxlanılma şəraiti ilə tanış olmuş, onlara qarşı rəftar məsələlərini araşdırmışlar.

Başçəkmənin sonunda müəssisə rəhbərliyinə saxlanılma şəraiti və rəftar məsələləri ilə bağlı müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

Ümumilikdə isə Müvəkkilin MPM qismində fəaliyyəti çərçivəsində, MPQ-nin üzvləri tərəfindən həyata keçirilən başçəkmələr zamanı aşkar edilmiş nöqsanlar görülmüş preventiv tədbirlər və Müvəkkilin Ədliyyə Nazirliyinə müraciətləri nəticəsində həllini tapmış, ƏN tərəfindən uğurlu əməkdaşlıq və yanaşma nümayiş etdirilmişdir.

Belə ki, qadın məhkumlar üçün 4 saylı CÇM-də həkim-ginekoloq və həkim-nevropatoloqa ehtiyacın olduğu müəyyən edilmiş, həmin müəssisənin hər 2 ştat vahidi üzrə müvafiq mütəxəssislərlə təmin olunması məqsədə uyğun hesab edilmiş və Müvəkkilin Nazirliyə etdiyi müraciətlərdə yer almışdır.

Eyni zamanda 2 sayılı İT-də keçirilmiş başçəkmə zamanı dərman preparatlarının saxlanması üçün soyuducunun, stomatoloji və digər tibbi alətlər üçün sterilizatorun olmadığı müəyyən edilmiş və müəssisənin həmin avadanlıqlarla təmin olunması məsələsi qabardılmışdır.

Eləcə də, bütün cəzaçəkmə müəssisələrinin, o cümlədən TSH-lərin müvafiq jurnallarında qeydlər üzrə aparılan işlərin təkmilləşdirilməsi, eyni istiqamət üzrə aparılan qeydlərin fərqli deyil, vahid jurnalda və standart qaydada hazırlanması tövsiyə olunmuşdur.

Bir sıra CÇM-də, habelə Bakı İstintaq Təcridxanası, 2 və 3 saylı istintaq təcridxanalarında sıxlıq müşahidə olduğundan, qadın və uşaq müəssisələrinin, Umbakı qəsəbəsindəki həbsxananın, eləcə də, Gəncə və Lənkəranda tikilməkdə olan penitensiar müəssisələrin tikinti-tamamlama işlərinin sürətləndirilməsi zəruriliyi önə çəkilməklə yanaşı, tikilməkdə olan bu müəssisələrdə, öncədən hava şəraiti nəzərə alınmaqla effektiv isitmə və soyutma, havalandırma sistemlərinin quraşdırılması, belə qurğuların sayının artırılması ilə vəziyyətin yaxşılaşdırılması tövsiyələr sırasında yer almışdır.

Bu məsələlərlə bağlı Müvəkkilin tövsiyələrinə ƏN tərəfindən baxılmış, Nazirliyin Penitensiar xidməti və Tibb baş idarəsi tərəfindən müvafiq tədbirlər görülmüşdür.

Belə ki, məhkum qadınlar üçün 4 saylı cəzaçəkmə müəssisəsinin TSH-nin həkim-ginekoloqla təmin edilməsi ilə bağlı tədbirlərin görüldüyü, zəruri hallarda Tibb baş idarəsinin aidiyyəti mütəxəssislərinin cəlb olunmaqla müayinə və məsləhətlərin təşkil edildiyi, 2 saylı İT-nin TSH daha tutumlu sterilizator, aptek otağı soyuducu ilə təmin ediləcəyi bildirilmişdir.

Həbs edilmiş şəxslərə və məhkumlara göstərilən tibbi xidmətin, habelə cərimə təcridxanasında saxlanılan şəxslərin müayinəsinin nəticələrinin qeydiyyatı işinin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı təhlillərin aparıldığı və müvafiq qərar qəbul ediləcəyi qeyd olunmuşdur.

Eyni zamanda bildirilmişdir ki, məhkumların qanunvericiliyin tələblərinə uyğun yerləşdirilməsində mövcud olan problem respublikanın müxtəlif regionlarında inşa edilən yeni müasir penitensiar müəssisələr, habelə qadınlar üçün nəzərdə tutulmuş cəzaçəkmə müəssisəsi istifadəyə verildikdən sonra öz həllini tapacaqdır.

Yeni müəssisələrdə zəruri infrastruktur, o cümlədən istilik, soyutma və ventilyasiya sistemlərinin nəzərdə tutulduğu, tikinti işləri dövlət tərəfindən hər il üzrə ayrılmış vəsaitlər çərçivəsində davam etdirildiyi, fəaliyyətdə olan cəzaçəkmə müəssisələrində isə müvafiq sistemlərin quraşdırılması işlərinin mərhələlərlə aparılmasının planlaşdırıldığı verilmiş cavab məktubunda yer almışdır.

Eləcə də, digər tövsiyələr üzrə 2, 11 və 17 sayılı CÇM-lərin cərimə təcridxanalarında su kranlarının dəyişdirildiyi, kameraların yataq lövazimatları ilə, əlavə masa və kətillərlə, məhkumların hüquq və vəzifələrini əks

etdirən lövhələrlə təmin edildiyi, bu müəssisələrin cərimə təcridxanalarında təmir işlərinin aparılmasının müvafiq plana daxil edildiyi məlum olmuşdur.

11 saylı cəzaçəkmə müəssisəsinin aptek anbarında havalandırmanın təmini məqsədi ilə tədbirlər görülmüş, soyuducu işlək vəziyyətə gətirilmiş və dərman preparatlarının qruplar üzrə yığılması təmin edilmişdir.

Cərimə təcridxanasına keçirilmiş məhkumların tibb-sanitariya hissələrinin həkimləri tərəfindən müayinə edilmələrinin qeydiyyatının aparılmasında yol verilmiş nöqsanlara görə 17 saylı cəzaçəkmə müəssisəsinin TSH-nin rəisi intizam məsuliyyətinə cəlb olunmuş, 2 və 11 saylı cəzaçəkmə müəssisələrinin TSH-lərin rəislərinə isə xəbərdarlıq edilmişdir.

Preventiv tədbirlər məqsədilə edilmiş müraciətlərdə *BMT-nin Məhbuslarla rəftara dair Əsas Prinsiplərinə, Məhbuslarla Minimal Standart Davranış Qaydalarına, Avropa Penitensiar Qaydalarına və Azərbaycan Respublikasının Cəzaların İcrası Məcəlləsinə və Cəzaçəkmə müəssisələrinin Daxili İntizam qaydalarına uyğun olaraq məhkumlara münasib saxlanılma şəraitinin yaxşılaşdırılması və standartlara uyğunlaşdırılması, məhkumların sağlamlıq hüququnun təmin olunması, onların lazımi tibbi yardım almaq hüquqlarının isə Avropa Penitensiar Qaydalarına və Cəzaçəkmə müəssisələrində tibbi yardımın etik və təşkilatı aspektləri üzrə Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin üzv ölkələrə Tövsiyəsinə (№ R (98) 7) uyğun şəkildə təmin edilməsinin vacibliyi tövsiyə olunmuşdur.*

Müasir standartlara cavab verən cəzaçəkmə müəssisələrinin tikilməsi, tibbi xidmətin formalaşdırılması, məhkumların islah olunmasına göstərilən təşəbbüslər təqdirəlayiqdir. Bir çox müəssisələrdə (o cümlədən 17 saylı CÇM-də) istifadəyə verilmiş yeni idman kompleksləri məhkumların islah olunması istiqamətində atılan mütərəqqi addım kimi tərəfimizdən müsbət qiymətləndirilir.

Qeyd olunmalıdır ki, ölkənin ədliyyə sistemində həyata keçirilən islahatlar penitensiar sistemin də inkişafını dəstəkləməklə, məhkumların saxlanma şəraiti və onlarla rəftarın təkmilləşməsinə, hüquqlarının effektiv təmininə mühüm töhfə verməkdədir.

2.2.3. Dövlət Təhlükəsizliyi Xidmətinin³⁸ müəssisələri

*DTX-nin Müvəqqəti saxlama yeri və istintaq təcridxanasında planlı 2 başçəkmə həyata keçirilmişdir.*³⁹ Müəssisədə başçəkmənin effektiv həyata keçirilməsi üçün müvafiq şərait yaradılmışdır. Hər iki başçəkmədə Müvəkkil MPM qismində iştirak etmişdir.

³⁸ Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 14 dekabr 2015-ci il tarixli Fərmanı ilə Azərbaycan Respublikası Milli Təhlükəsizlik Nazirliyinin əsasında Azərbaycan Respublikasının Dövlət Təhlükəsizliyi Xidməti və Azərbaycan Respublikasının Xarici Kəşfiyyat Xidməti yaradılmışdır

³⁹ Bax: <http://az.apa.az/news/383375?keywords=milli+preventiv>

Başçəkmələrin keçirilməsində məqsəd saxlanılma şəraiti və rəftarın araşdırılması, saxlanılan şəxslərin hüquqlarının təmin olunması vəziyyətinin öyrənilməsindən ibarət olmuşdur.

Həmin müəssisədə saxlanılan şəxslərdən bir qrupu ilə təkbətək qaydada görüş keçirilmişdir. Təkliddə söhbət zamanı onlar bu müəssisədə saxlanılma şəraiti, habelə müəssisə əməkdaşlarının rəftarından şikayət etməmiş, keyfiyyətli qida və tibbi xidmətdən razılıqlarını bildirmiş, mətbu nəşrlərlə təmin olunduqlarını qeyd etmişlər.

Başçəkmənin yekununda müəssisə rəhbərliyinə milli və beynəlxalq qanunvericiliyə uyğun şəkildə saxlanılma şəraitinin, tibbi xidmətin və sənədləşmənin aparılması işinin daha da təkmilləşdirilməsi ilə bağlı tövsiyələr verilmişdir.

2.2.4. Müdafiə Nazirliyinin müəssisələri

MPQ-nin üzvləri tərəfindən MN-in tabeliyində saxlanılan şəxslərin öz iradəsi ilə tərk edə bilmədiyi müəssisələrə ⁴⁰ il ərzində 2 başçəkmə həyata keçirilmişdir. ⁴¹

N sayılı İntizam Xarakterli Hərbi Hissədə başçəkmə həyata keçirilmiş, mövcud vəziyyət araşdırılaraq əvvəlki başçəkmələr zamanı aşkar olunmuş çatışmazlıqların aradan qaldırılması vəziyyəti öyrənilmişdir.

Başçəkmə zamanı hərbi qulluqçuların həbsdə saxlanılma rejimi, onların yaşayış şəraiti, asudə vaxtlarının səmərəli təşkili, sağlamlıqlarının qorunması, qidalanma vəziyyəti və digər hallar əlaqəli şəkildə araşdırılmışdır. Məhkumlara olan münasibətin, saxlanılma rejiminə uyğun olaraq məhkum yataqxanalarında təbii işıqlanmanın və təmizliyin normal olduğu, məhkumların istifadəsində olan çarpayı və yataq dəstlərinin, hamam və tualetin təmiz və səliqəli olmaqla məhkumların sayına uyğun olduğu müəyyən edilmişdir. Həmçinin məhkumların asudə vaxtlarını keçirmək üçün müvafiq şərait yaradılmışdır.

Qeyd olunmalıdır ki, ötən illərlə müqayisədə burada saxlanılan hərbi qulluqçuların sayının azaldığı müşahidə edilmişdir.

Başçəkmə zamanı saxlanılma şəraiti, rəftar və qidalanma vəziyyətinin qənaətbəxş olduğu, məhkum əsgərlərin asudə vaxtlarını səmərəli keçirmələri üçün müvafiq şəraitin yaradıldığı, bəzi obyektlərdə təmir işlərinin davam etdirildiyi müəyyənəşdirilmişdir.

MPQ üzvləri müəssisədə saxlanılan məhkum hərbi qulluqçularla görüşərək, onlarla insan hüquqları, o cümlədən hərbi qulluqçuların hüquqları, Müvəkkilin bu istiqamətdə fəaliyyəti, mövcud hərbi qanunvericilik və

⁴⁰ Bax: Əlavə 1, Diaqram 1

⁴¹ Bax: Əlavə 1, Diaqram 3

hərbi nizamnamələr mövzusunda söhbətlər aparmış, çoxsaylı sualları cavablandırılmışdır.

Məhkum hərbi qulluqçular saxlanılma şəraiti, onlara qarşı rəftar və qidalanma ilə bağlı şikayətlərinin olmadığını bildirmişlər.

Saxlanılma şəraitinin daha da təkmilləşdirilməsi və rəftar məsələləri ilə bağlı milli qanunvericilik və beynəlxalq standartlar əsasında hərbi hissə komandanlığına müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

Bakı Hərbi Qarnizonu üzrə Hərbi Polisinin Biləcəridəki Hauptvaxtında başçəkmə zamanı saxlanılma şəraiti və rəftar məsələləri araşdırılmış, saxlanılan hərbi qulluqçuların hüquqlarının təmin olunması vəziyyəti öyrənilmişdir.⁴²

Başçəkmə çərçivəsində müvafiq sənədləşmə, o cümlədən saxlanılma şəraitinin araşdırılması məqsədilə hauptvaxtın bütün obyektlərinə, kameralara, inzibati otaqlara, yeməxanaya, hamama baxış keçirmiş, qidalanma, içməli, isti və soyuq su təminatı, tibbi yardım, gəzinti ilə bağlı mövcud vəziyyət yoxlanılmışdır.

Hauptvaxtda saxlanılan hərbi qulluqçular üçün lazımı şərait yaradıldığı müşahidə edilmişdir.

MPQ-nin üzvləri tərəfindən hauptvaxtda saxlanılan hərbi qulluqçular fərdi qəbul olunmuş, buradakı saxlanılma şəraitindən və müəssisə əməkdaşları tərəfindən onlara qarşı rəftardan narazılıq etməmişlər. Onlara ünvanlanan hüquqi maarifləndimə işi aparılmış, Müvəkkilin səlahiyyətləri izah olunmuşdur.

Başçəkmənin sonunda müəssisə rəhbərliyinə milli və beynəlxalq qanunvericiliyə, o cümlədən Konstitusiyaya Qanununa uyğun şəkildə müvafiq tövsiyələr verilmiş, habelə xidmət əməkdaşlarına da ünvanlanan hüquqi maarifləndirmə işi aparılmışdır.

2.2.5. Dövlət Miqrasiya Xidmətinin müəssisələri

MPM yurisdiksiyası altında DMX-nin tabeliyində olan saxlanılan şəxslərin öz iradəsi ilə tərک edə bilmədiyi 2 müəssisə var⁴³ və il ərzində həmin müəssisələrə MPQ-nin üzvləri tərəfindən Fakültativ Protokolun tələbləri əsasında 3 başçəkmə həyata keçirilmişdir.⁴⁴

Bakı Şəhər Qanunsuz Miqrantların Saxlanılması Mərkəzində keçirilən başçəkmə zamanı həmin müəssisədə yerləşdirilən və saxlanılan şəxslərin şəraiti, işçi heyətinin rəftarı, tibbi xidmətin vəziyyəti, qida rasionu, qidanın keyfiyyəti, habelə saxlanılanların asudə vaxtının təşkili kimi məsələlərin araşdırılmışdır.

⁴² Bax: <http://az.apa.az/news/408004?keywords=milli+preventiv>

⁴³ Bax: Əlavə 1, Diaqram 1

⁴⁴ Bax: Əlavə 1, Diaqram 3

Müəssisəyə könüllü yerləşdirilən şəxslərin saxlanıldığı kameralara baş çəkilməmiş və orada yerləşdirilən üç nəfərlə konfidensial qaydada söhbət aparılmış, həmin şəxslərə hüquqları və Müvəkkilin səlahiyyətləri izah olunmuşdur.

Biri Rusiya Federasiyasının, digərləri isə Ukrayna vətəndaşları olan şəxslərin hər hansı bir narazılıqlarının olmadığı məlum olsa da, müvafiq sənədləşmə işlərinin aparılmasında, habelə onlara tibbi xidmətin göstərilməsində bir sıra çatışmazlıqlar aşkar edilmişdir.

Belə ki, Azərbaycan Respublikasının Miqrasiya Məcəlləsinin 82-ci maddəsinə əsasən, əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər Mərkəzdə könüllü yerləşdirilmələri üçün ərizə ilə müvafiq icra hakimiyyəti orqanına müraciət edirlər və ərizəyə şəxsiyyəti təsdiq edən sənəd (mövcud olduqda) əlavə olunur. Müvafiq icra hakimiyyəti orqanı ərizəyə baxaraq, şəxsin Mərkəzdə yerləşdirilməsi və ya bundan imtina edilməsi barədə qərar qəbul edir. Lakin yerləşdirilən şəxslərin sənədlərinə baxış keçirilərkən onların könüllü yerləşdirilməsi barədə ərizələri və DMX-nin məsələlərlə bağlı qəbul etdiyi qərarlar tərəfimizdən aşkar edilməmişdir.

Başçəkmə zamanı Mərkəzdə saxlanılma və yerləşdirmə kameralarında şəraitin, mövcud olan dərman preparatlarının, qidanın qənaətbəxş olduğu müəyyən edilmişdir.

Aşkar olunmuş nöqsanların aradan qaldırılması ilə bağlı milli qanunvericilik və beynəlxalq standartlar əsasında müəssisə rəhbərliyinə müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

Yevlax Rayon Qanunsuz Miqrantların Saxlanılma Mərkəzinə MPQ-nin üzvləri tərəfindən başçəkmə həyata keçirilmişdir.

Başçəkmə zamanı müəssisənin inzibati binasına, iki mərtəbədən ibarət olan könüllü saxlanılanların müvəqqəti saxlanılma binasına, müvəqqəti saxlanılma təcridxanasına baxış keçirilmiş və müəssisə rəisi və əməkdaşları ilə söhbət aparılmışdır.

Başçəkmənin yekununda müəssisə rəhbərliyinə milli qanunvericilik və beynəlxalq standartlar əsasında müəssisə rəhbərliyinə müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

2.2.6. Səhiyyə Nazirliyinin müəssisələri

MPQ-nin üzvləri tərəfindən Fakültativ Protokolun tələbləri əsasında MPM yurisdiksiyasına daxil olan SN-in 7 müəssisəsinə başçəkmə həyata keçirilmişdir.⁴⁵

Başçəkmələr milli qanunvericilik, “Psixiatriya yardımı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu, o cümlədən beynəlxalq standartlar, “Əqli qüsurlu şəxslərin hüquqları haqqında Bəyannamə”, “Psixi xəstə

⁴⁵ Bax: Əlavə 1, Diaqram 1 və 3:

şəxslərin müdafiəsi və psixiatrik yardımın yaxşılaşdırılması Prinsipləri⁴⁶ və İQA (SPT) qaydaları, İQAK-nın 3-cü Ümumi məruzəsində (İQAK/INF (93) 12, maddə 30-77) əsasında həyata keçirilmiş, müəssisələrdə saxlanılma şəraitinin, habelə bu sahədə milli qanunvericilik aktlarının yuxarıda adları çəkilən beynəlxalq standartlar əsasında təkmilləşdirilməsinə ehtiyacın olduğu müəyyən edilmişdir. Xüsusilə də, beynəlxalq təcrübə nəzərə alınmaqla psixiatriya stasionarına yerləşdirilmiş şəxslərin saxlanılmasını tənzimləyən yeni qaydaların hazırlanması əsas zərurət duyulan məsələlərdəndir.

Salyan Rayonlararası Psixiatriya Xəstəxanasında başçəkmə zamanı müəssisənin bütün şöbələrinə, o cümlədən palatalara, manipulyasiya otaqlarına, mətbəxə, soyuduculara baxış keçirilmiş, orada saxlanılan qidaların, dərman preparatlarının istehsal və istifadə müddəti araşdırılmış, həmçinin həkimlər, tibb bacıları və sanitarlarla söhbət aparılmışdır.

Başçəkmədə məqsəd Psixiatriya Xəstəxanasında saxlanılma şəraiti və rəftarın qiymətləndirilməsi, əvvəlki başçəkmələr zamanı aşkar olunmuş çatışmazlıqların aradan qaldırılması vəziyyətinin yoxlanılması və xüsusi diqqət yetirilməli olan məsələlərin dairəsinin müəyyənləşdirilməsindən ibarət olmuşdur. Müəssisəyə baxış keçirilən zaman qadın və kişi sektorunda saxlanılan şəxslərlərin hər biri ilə təklidə söhbət aparılmışdır.

Başçəkmə zamanı yataq otaqları ilə yanaşı xidməti təsərrüfat otaqlarına – şəxsi əşyaların saxlanılması üçün otağa, növbətçi otağına, görüş otağına, tibb işçisi otağına, duşxana, dezinfeksiya otağına, mətbəxə baxış keçirilərək otaqların vəziyyəti, işıqlandırma, ventilyasiya, sanitariya şəraiti yoxlanılmışdır.

Başçəkmənin yekununda müəssisə rəhbərliyinə milli qanunvericilik və beynəlxalq standartlar əsasında müəssisə rəhbərliyinə müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

Qazax Rayonlararası Psixiatriya Xəstəxanasında MPQ-nin üzvləri tərəfindən başçəkmə həyata keçirilmişdir. Başçəkmə zamanı hər iki mərtəbədə yerləşən xəstələrin saxlanıldığı palatalara baxış keçirilmiş, xəstələrin saxlanılma şəraitlərinin normal olması müəyyən edilmişdir. Xəstələrlə görüş zamanı xəstəxana əməkdaşlarının onlarla rəftarında hər hansı pozuntu müəyyən edilməmişdir.

Ərzaq anbarı kimi istifadə edilən otağın köhnə olması və orada nəmişliyin normadan artıq olması müşahidə edilmişdir.

Xəstəxanada camaşırxana kimi istifadə edilən otağa baxış keçirilərkən buranın təmirsiz, sanitar normalara uyğun olmaması, həmçinin paltar

⁴⁶ BMT Baş Assambleyasının 17 dekabr 1991-cı il tarixli 46/119 sayılı qətnaməsi ilə qəbul olunmuşdur.

saxlanılması üçün hazırlanmış rəflərin kifayət etmədiyi və paltarların əl vasitəsilə yuyulması üçün yeni kiçik həcmli su hovuzunun quraşdırıldığı müşahidə edilmişdir. İstifadə olunan paltaryuyan maşınlardan yalnız birinin işlək olması müəyyən edilmişdir.

Xəstəxanada görüş otağı kimi nəzərdə tutulmuş kiçik sahəli, təqribən 9 kv.m-dən ibarət olan, otaqda digər inventarlar da mövcud olduğundan (soyuducu, stol, stul) darısqal, bir neçə görüşün eyni zamanda təşkil edilməsinə imkan verəcək şəraitdə olmadığı müəyyən edilmişdir.

Eyni zamanda xəstəxananın qeydiyyat jurnalına – TSEK-ə göndərişin qeydiyyatı jurnalına, stasionar xəstələrin qeydiyyatı jurnalına, səfərbərlik və hərbi xidmətə çağırış şöbəsindən göndərişlərin qeydiyyatı jurnalına, məhdudlaşdırmanın (fiksasiyanın) qeydiyyatı jurnalına baxış keçirilmişdir.

Xəstəxananın xəstələrə tətbiq edilən məhdudlaşdırmanın qeydiyyatı jurnalına baxış keçirilərkən, məhdudlaşdırmanın müddətinin göstərilməməsi və məhdudlaşdırmalar barədə həkimlər tərəfindən akt tərtib edilməməsi müəyyən edilmişdir.

Bu halın pis rəftara və sui-istifadəyə ehtimal yaratdığı xəstəxananın baş həkiminin diqqətinə çatdırılmış və saxlanılma şəraitinin təkmilləşdirilməsi üçün tövsiyələr verilmişdir.

Gəncə Şəhər Psixiatriya Xəstəxanasında başçəkmə zamanı palatalar, manipulyasiya otaqları, mətbəx, soyuducu, orada saxlanılan qidaların, dərman preparatlarının istehsal və istifadə müddəti yoxlanılmış, həkimlər, tibb bacıları və sanitarlarla söhbət aparılaraq onların xəstələrə münasibəti araşdırılmışdır.

Xəstəxananın binasına, həyətinə, yeməxanasına, mətbəxinə, ərzaq anbarına baxış keçirilmiş, xəstəxana binasının hər iki mərtəbəsində yerləşən şöbələrədəki palataların və həkim otaqlarının vəziyyətinin qənaətbəxş olduğu müşahidə edilmişdir.

Bununla yanaşı, kişi şöbəsinin ikinci mərtəbədəki sanitar qovşağın və hamamın yenidən əsaslı təmirə ehtiyac olduğu müəyyən edilmişdir. Həmçinin dəhlizlərə çarpayıların qoyulduğu müşahidə edilmişdir ki, bu halı xəstəxana rəhbərliyi palatalardakı yerlərin kifayət etməməsi ilə izah etmişdir.

Bununla yanaşı xəstəxananın son üç gün üçün menyuları ilə tanışlıq zamanı xəstələrə hər gün əsasən eyni tipli yeməklərin verildiyi müəyyən edilmişdir.

Başçəkmənin yekununda müəyyən edilmiş nöqsanların aradan qaldırılması ilə bağlı müəssisə rəhbərliyinə milli qanunvericilik və beynəlxalq standartlar əsasında müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

Gəncə Rayonlararası Narkoloji Dispanserində başçəkmə zamanı müəssisənin həkim otaqlarına, xəstələrin saxlanıldığı palatalara, əməliyyat (inyeksiya) otağına, aptekə, ərzaq anbarına, sanitar qovşağa, yumşaq

inventarların saxlanması otağına və müəssisənin ümumi ərazisinə baxış keçirilmiş, xəstəxana binasının, stasionar şöbənin palatalardakı çarpayı və digər əşyaların ümumilikdə köhnə və şəraitsiz olması, palatalarda xəstələrin saxlanması üçün minimal şəraitin belə olmaması, pis qoxu, nəmişlik və natəmizliklə müşayiət edilməsi, istilik sisteminin, habelə xəstələrin asudə vaxtlarının təşkili üçün heç bir şəraitin (televizor, idman qurğusu və s.) olmaması aşkar edilmişdir.

Başçəkmənin yekununda müəyyən edilmiş nöqsanların aradan qaldırılması ilə bağlı müəssisə rəhbərliyinə milli qanunvericilik və beynəlxalq standartlar əsasında müəssisə tövsiyələr verilmişdir.

Şəki Rayonlararası Psixiatriya Xəstəxanasında başçəkmə keçirilmişdir. Şəki Rayonlararası Psixiatriya Xəstəxanası Şəki, Oğuz, Qəbələ, Qax, Zaqatala və Balakən rayonlarını əhatə edir.

Başçəkmə zamanı Şəki Rayonlararası Psixiatriya Xəstəxanasının təmirsiz vəziyyətdə olduğu, xəstələrin saxlanıldığı otaqların dəhlizlərdə quraşdırılmış istilik sistemi ilə qızdırıldığı müşahidə edildi. Xəstəxananın baş həkimi yeni xəstəxana inşa edilməsinin, avtomobillə təminatın zərurliyini, cəmi 2 həkim psixiatr ştatının kifayət etmədiyini bildirdi.

Başçəkmənin yekununda müəyyən edilmiş nöqsanların aradan qaldırılması ilə bağlı müəssisə rəhbərliyinə milli qanunvericilik və beynəlxalq standartlar əsasında müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

2.2.7. Təhsil Nazirliyinin müəssisələri

2015-ci il ərzində MPQ-nin üzvləri tərəfindən Fakültativ Protokolun tələbləri əsasında TN-in tabeliyində saxlanılan şəxslərin öz iradəsi ilə tərəkəbilmədiyi müəssisələrə planlı və plandankənar olmaqla 27 başçəkmə həyata keçirilmişdir.⁴⁷

Başçəkmələr milli qanunvericilik, “Uşaq hüquqları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu, o cümlədən BMT-nin Uşaq hüquqları Konvensiyası, “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında Konvensiya”, İQA (SPT) qaydaları, İQK (CPT) standartları əsasında həyata keçirilmiş, beynəlxalq təcrübə nəzərə alınmaqla təhsil müəssisələrində saxlanılma şəraitinin, habelə bu sahədə milli qanunvericilik aktlarının yuxarıda adları çəkilən beynəlxalq standartlar əsasında təkmilləşdirilməsinə ehtiyacın olduğu müəyyən edilmişdir.

Sağlamlıq İmkanları Məhdud Uşaqlar üçün 5 saylı İnternat Məktəbində, habelə 3 saylı Xüsusi İnternat Məktəbində başçəkmələr həyata keçirilmişdir.

Başçəkmələrdə məqsəd “15 sentyabr – Bilik Günü” ərəfəsində həmin müəssisələrdə tədris prosesinə hazırlıq vəziyyətinin, oradakı sakinlərin və

⁴⁷ Bax: Əlavə 1, Diaqram 1 və 3

ilk dəfə bu müəssisələrə qəbul olunan uşaqların saxlanılma şəraitinin və onlarla rəftarın araşdırılması olmuşdur.

Müəssisələrdə keçirilmiş görüşlərdə uşaqlar, o cümlədən ilk dəfə məktəbə qədəm qoyacaq şagirdlər, müəllimlər və tərbiyəçilərə ayrı-ayrılıqda söhbətlər aparılmış, həmin müəssisələrin bütün obyektlərinə baxışlar keçirilmiş, qarşıdakı tədris ilinə hazırlığın vəziyyəti, mövcud şərait və orada saxlanılan uşaqlara qarşı rəftar, aparılan təmir və abadlıq işləri, uşaqların dərs ləvazimatı ilə təminatı müsbət qiymətləndirilmişdir.

Başçəkmənin sonunda MPQ üzvləri tərəfindən milli qanunvericilik və beynəlxalq standartlar, o cümlədən BMT-nin Uşaq hüquqları Konvensiyası əsasında məktəb direktoruna müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

Quba Xüsusi Peşə Məktəbində başçəkmə zamanı yataqxanalara, sinif, tərbiyə və istirahət otaqlarına, kitabxanaya, mətbəxə, yeməxanaya, hamama, inzibati otaqlara və ümumi əraziyə baxış keçirilmiş, saxlanılma şəraiti və müəssisədəki uşaqlarla rəftar, onların təhsil alması və asudə vaxtlarının təşkili məsələsi araşdırılmışdır.

Müəssisədə olan uşaqlarla təkbətək söhbətlər aparılmış, onlara rəftar, təminatları və saxlama şəraitləri barədə suallar verilmiş, hüquqları izah edilmişdir. Uşaqlar müəssisə əməkdaşlarının onlara qarşı rəftarından şikayət etməmişlər.

Hazırda Təhsil Nazirliyinin tabeliyində olan Quba xüsusi peşə məktəbinin fəaliyyətini tənzimləyən yeni əsasnamənin hazırlanması və saxlama şəraitinin beynəlxalq standartlara və yetkinlik yaşına çatmayanların maraqlarına uyğun şəkildə təkmilləşdirilməsinə ehtiyac vardır və Müvəkkil tərəfindən bu məsələ üzrə təklif və tövsiyələr müvafiq qaydada təqdim olunmuşdur.

Başçəkmənin yekununda MPQ üzvləri tərəfindən milli qanunvericilik və beynəlxalq standartlar, o cümlədən BMT-nin Uşaq hüquqları Konvensiyası əsasında məktəb direktoruna müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

Quba Şəhər Valideyn Himayəsindən Məhrum Olmuş Uşaqlar üçün Tam Orta İnternat Məktəbində FP-nin tələbləri əsasında başçəkmə keçirmişdir. MPQ-nin üzvləri tərəfindən keçirilmiş başçəkmə zamanı müəssisənin yataq, sinif və tərbiyə otaqlarına, mətbəxə, hamamxana və inzibati otaqlara, eləcə də ümumi əraziyə baxış keçirilmiş, saxlanılma şəraiti və müəssisədəki uşaqlarla rəftar, onların təhsil alması və asudə vaxtlarının təşkili məsələsi araşdırılmışdır.

Müəssisədə saxlanılan uşaqların bir qismi ilə təkbətək söhbətlər aparılmış, müəssisə əməkdaşlarının onlarla rəftarı, təminatları və şəraitləri araşdırılmışdır. Uşaqlar internatın şəraitindən, müəssisə əməkdaşlarının onlara qarşı rəftarından şikayət etməmişlər.

İnternat məktəbinin əsas binası təmir-tikinti işlərinə bağlandığından internatın kontingenti müvəqqəti olaraq, Quba rayonunun Zərdabi qəsəbə-

sində yerləşən uşaq bağçası binasının bir hissəsinə yerləşdirilmişdir. Bu bina internat məktəbi üçün uyğun olmadığından aparılan təmir-tikinti işlərinin tez bir zamanda yekunlaşdırılmasına ehtiyac vardır.

Başçəkmənin sonunda MPQ üzvləri tərəfindən milli qanunvericilik və beynəlxalq standartlar, o cümlədən BMT-nin Uşaq hüquqları Konvensiyası əsasında məktəb direktoruna müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

Siyazan Şəhər Ümumi Orta İnternat Məktəbində başçəkmə keçirilmişdir. Başçəkmə zamanı yataxanalara, sinif və tərbiyə otaqlarına, mətbəxə, hamama, inzibati otaqlara, idman zalına və ümumi əraziyə baxış keçirilmiş, saxlanılma şəraiti və müəssisədəki uşaqlarla rəftar, onların təhsil alması və asudə vaxtlarının təşkili məsələsi araşdırılmışdır.

Müəssisədə qalan 78 nəfər uşaqdan bir qismi ilə təkbətək söhbətlər aparılmış, onlarla rəftar, təminatları və şəraitləri barədə araşdırma aparılmışdır. Uşaqlara hüquqları izah edilmiş, onlar internatın şəraitindən, müəssisə əməkdaşlarının rəftarından şikayət etməmişlər.

Başçəkmələrin sonunda müəssisə rəhbərliyinə milli və beynəlxalq qanunvericilik əsasında müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

Lənkəran şəhər O.Mirzəyev adına Qarışıq Tipli Uşaq Evi və Sağlamlıq İmkanları Məhdud Olan Uşaqlar üçün Xüsusi İnternat Məktəbində planlı 2 başçəkmə həyata keçirilmişdir.

MPQ-nin üzvləri tərəfindən Fakültativ Protokolun tələbləri əsasında keçirilmiş başçəkmədə məqsəd uşaqlarla rəftar və hər iki müəssisədə saxlanılma şəraitinin araşdırılması olmuşdur. Başçəkmə zamanı yataq, sinif və tərbiyə otaqlarına, mətbəxə, hamama, inzibati otaqlara və ümumi əraziyə baxış keçirilmiş, saxlanılma şəraiti və müəssisədəki uşaqlarla rəftar, onların təhsil alması və asudə vaxtlarının təşkili məsələləri araşdırılmışdır.

Müəssisədə olan uşaqlardan bir qismi ilə təkbətək söhbətlər aparılmış, onlara olan rəftar, təminatları və şəraitləri barədə suallar verilmiş, hüquqları izah edilmişdir. Uşaqlar internatın şəraitindən, müəssisə əməkdaşlarının onlara qarşı rəftarından şikayət etməmişlər.

Başçəkmələrin sonunda müəssisələrin rəhbərlərinə milli və beynəlxalq qanunvericilik əsasında müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

Şəki Qarışıq Tipli İnternat Məktəbində MPQ-nin üzvləri tərəfindən Fakültativ Protokolun tələbləri əsasında başçəkmələr keçirilmişdir.

Şəki Qarışıq Tipli İnternat Məktəbində həyata keçirilmiş başçəkmə zamanı müəssisədə əsaslı təmir-tikinti işləri aparıldığından məktəbin şagird və müəllim kollektivinin müvəqqəti olaraq Şəki Qarışıq Tipli Uşaq Evinə köçürüldüyü məlum olmuşdur.

Məktəbin direktoru ilə söhbət zamanı o, tikinti işlərinin cari ilin sonuna qədər başa çatdırılmasının nəzərdə tutulduğunu, tikintinin davam etdiyi müddət ərzində isə şagirdlərin 2015-2016-cı tədris ili çərçivəsində təhsilləri-

nin davam etdirmələri üçün yaxın ərazidəki məktəblərə aparılıqlarını bildirmişdir.

Aparılmış təkrar araşdırma zamanı isə müəssisənin təmir işlərinin nəzərdə tutulmuş müddətdə başa çatdırılmadığı müəyyən edilmişdir. Qeyd edilən halı nəzərə alan Müvəkkil müəssisənin təmir-tikinti işlərinin sürətləndirilməsini məqsədmüvafiq hesab etmiş və müvafiq tövsiyələr vermişdir.

Başçəkmənin sonunda MPQ üzvləri tərəfindən milli qanunvericilik və beynəlxalq standartlar, o cümlədən BMT-nin Uşaq hüquqları Konvensiyası əsasında şəraitinin daha da təkmilləşdirilməsi və rəftar məsələləri ilə bağlı müəssisə rəhbərliyinə müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

Zaqatala Şəhər İnternet məktəbində MPQ-nin üzvləri tərəfindən Fakültativ Protokolun tələbləri əsasında başçəkmə həyata keçirilmişdir. Başçəkmə zamanı məktəbin istilik sistemində problemlərin olduğu müşahidə edilmişdir. Araşdırma nəticəsində müəssisənin əsaslı təmir edilməsi üçün məktəbin direktoru tərəfindən TN-yə müraciət edildiyi məlum olmuşdur.

Başçəkmənin sonunda Müvəkkilin MPQ-u tərəfindən milli qanunvericilik və beynəlxalq standartlar, o cümlədən BMT-nin Uşaq hüquqları Konvensiyası əsasında məktəb direktoruna müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

Balakən Şəhər İnternet Ümumi Orta Məktəbində həyata keçirilmiş başçəkmə zamanı məktəbin əsaslı təmir olunması ilə əlaqədar şagirdlərin müvəqqəti olaraq Balakən Rayon Texniki Peşə Məktəbinin binasına köçürüldüyü məlum olmuşdur.

Müəssisə əməkdaşlarının məktəbdə qalan uşaqlara qarşı rəftarı, məktəbdə maddi-məişət şəraitinin təmin olunma səviyyəsinin müəyyən edilməsi məqsədilə onların bir qismi ilə təkbətək söhbətlər aparılmışdır. Uşaqlar şəraitdən, onlara qarşı rəftardan narazılıq etməmişlər. Söhbət əsnasında uşaqları maraqlandıran suallar cavablandırılmış, eyni zamanda hüquqları izah edilmişdir.

Başçəkmənin nəticəsi olaraq, müəssisənin ümumi vəziyyəti və uşaqlara münasibət MPQ üzvləri tərəfindən ümumən qənaətbəxş qiymətləndirilmiş, məktəbdə uşaqların təhsil almaları, ev tapşırıqlarını yerinə yetirmələri və asudə vaxtlarını səmərəli keçirmələri üçün müvafiq şəraitin yaradıldığı müəyyən edilmişdir.

Başçəkmənin sonunda MPQ üzvləri tərəfindən milli qanunvericilik və beynəlxalq standartlar, o cümlədən BMT-nin Uşaq hüquqları Konvensiyası əsasında məktəb direktoruna müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

Gəncə Şəhər Sanatoriya Tipli İnternet Məktəbində planlı başçəkmə həyata keçirilmişdir.

Başçəkmə zamanı internat məktəbinin ərazisinə, yataqxana və digər təhsil korpuslarına baxış keçirilmiş, müəssisənin hər iki korpusunda əsaslı təmir işlərinin davam etdirildiyi müşahidə edilmişdir.

Məktəbin yataqxanasının birinci mərtəbəsində istilik sisteminin tam çəkilib başa çatmadığından, otaqların müvəqqəti olaraq elektrik qızdırıcıları ilə qızdırılması müəyyən edilmişdir. Məktəb rəhbərliyi tərəfindən həmin müəssisədə yerləşən yeməxana, mətbəx və digər obyektlərin tam təmir olunaraq istifadəyə veriləcəyi bildirilmişdir. Həmçinin əsaslı təmir işləri yekunlaşandan sonra aztəminatlı ailələrdən olan şagirdlərin yataqxana şəraitində gecələmələrinin də nəzərdə tutulduğu bildirilmişdir.

Başçəkmə zamanı məktəb şəraitinin təkmilləşdirilməsi, dərslərdə uşaq hüquqları ilə bağlı məşğələlərin keçirilməsi, Müvəkkilin Gəncə regional mərkəzi ilə əməkdaşlıq məktəb rəhbərliyinə tövsiyə edilmişdir.

MPQ-nin təkrar araşdırmasından sonra internat məktəbinin mətbəx və yeməxanasının təmir edilərək istifadəyə verildiyi məlum olmuşdur.

Başçəkmənin sonunda MPQ üzvləri tərəfindən milli qanunvericilik və beynəlxalq standartlar, o cümlədən BMT-nin Uşaq hüquqları Konvensiyası əsasında məktəb direktoruna müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

2.2.8. Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin müəssisələri

2015-ci il ərzində MPQ-nin üzvləri tərəfindən FP-nin tələbləri əsasında ƏƏSMN-nin tabeliyində olan 8 müəssisədən 6-na planlı və plandankənar olmaqla başçəkmələr həyata keçirilmişdir.⁴⁸

Başçəkmələr milli qanunvericilik, “Psixiatriya yardımı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu, o cümlədən BMT-nin “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında Konvensiyası”, “Əqli qüsurlu şəxslərin hüquqları haqqında Bəyannamə”, “Psixi xəstə şəxslərin müdafiəsi və psixiatrik yardımın yaxşılaşdırılması Prinsipləri, BMT-nin ahıl şəxslərə dair Prinsipləri, BMT Baş Assambleyasının Əhalinin qocalması problemləri üzrə Beynəlxalq Fəaliyyət Planı üzrə tövsiyələr və İQA (SPT) qaydaları əsasında həyata keçirilmiş, müəssisələrdə saxlanılma şəraitinin, habelə bu sahədə milli qanunvericilik aktlarının yuxarıda adları çəkilən beynəlxalq standartlar əsasında təkmilləşdirilməsinə ehtiyacın olduğu müəyyən edilmişdir.

Sağlamlıq İmkanları Məhdud Uşaqlar üçün 1 saylı Sosial Xidmət Müəssisəsi, Əlilliyi Olan Şəxslər üçün Müalicə Pansionatı, habelə 1 Saylı Psixonevroloji Sosial Xidmət Müəssisəsində başçəkmələr həyata keçirilmişdir.

Başçəkmə zamanı MPQ-nin üzvləri müəssisələrin müalicə və yataq otaqlarına, yeməxana və mətbəxinə, ümumi əraziyə baxış keçirmiş, fiziki imkanları məhdud olan uşaqlar, əlilliyi olan şəxslərlə görüşmüşlər.

⁴⁸ Bax: Əlavə 1, Diaqram 1 və 3.

Əlilliyi olan Şəxslər üçün Müalicə Pansionatında əsaslı təmir işlərinin aparıldığı, yeni içməli su xətlərinin çəkildiyi müşahidə edilmişdir. Digər iki müəssisədə isə əsaslı təmir işləri başa çatdırılmış, abadlıq işləri aparılmışdır. Bütün bunlar həmin müəssisələrdə sakinlərin daha rahat yaşaması, keyfiyyətli qida və müalicə ilə təmin olunması üçün şərait yaradır.

Söhbət aparılan şəxslər saxlanılma şəraiti və onlara qarşı rəftardan razı qaldıqlarını bildirmişlər.

Saxlanılma şəraitinin daha da təkmilləşdirilməsi ilə bağlı həmin sosial xidmət müəssisələrinin rəhbərliyinə milli qanunvericilik və beynəlxalq standartlar, habelə BMT-nin “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında Konvensiyası” əsasında müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

Müharibə və Əmək Əlilləri üçün Pansionatında MPQ-nin üzvləri tərəfindən Fakültativ Protokol əsasında həyata keçirilən başçəkmədə məqsəd bu müəssisədə olan şəxslərə, ahıllara qarşı rəftar, saxlanılma şəraiti, qidalanma və tibbi xidmət məsələlərinin araşdırılması olmuşdur.⁴⁹ Başçəkmə zamanı müəssisənin bütün bölmələrinə baxış keçirilmiş, sakinlərlə görüşülmüş və təkbətək söhbətlər aparılmışdır.

Başçəkmə zamanı Müvəkkilin MPM qismində fəaliyyəti çərçivəsində müəssisə üzrə verdiyi əvvəlki tövsiyələrinin nəzərə alındığı və müəssisədə təmir-abadlıq işlərinin aparıldığı, şəraitin yaxşılaşdırıldığı müşahidə olunmuşdur.

Başçəkmə çərçivəsində, bir sıra məsələlərlə bağlı çətinliklərin müəssisə səviyyəsində aradan qaldırılmasına ehtiyac olduğu müəyyən edilmişdir. Belə ki, müəssisədə yaşayan şəxslərin giriş-çıxış və müşayiətini nəzərdə tutan məlumatların əks olunduğu qeydiyyat sisteminin (jurnalının) yaradılması; adambaşına düşən gündəlik qida normalarının təmininin və sənədləşməsinin təkmilləşdirilməsi; hərəkət qabiliyyəti tam və ya qismən məhdud şəxslərin müəssisənin yuxarı mərtəbələrində yerləşdirilməsinin aradan qaldırılması; müəssisədə ilkin tibbi yardımın əlçatanlığında çətinliklər müşahidə olunmuşdur.

Müşahidələr nəticəsində gecə vaxtı burada yaşayan yaşlı insanların sağlamlığında yarana biləcək hər hansı narahatlığın aradan qaldırılmasında ilkin tibbi müdaxilə üçün müəssisənin hazırlıqsız olduğu, xüsusilə tibb otağında tibbi ləvazimat və dərman preparatların qarışıq yığılması və onların saxlanılma şəraitinin tələblərə uyğun olmaması, sanitariya-gigiyena qaydalarının təkmilləşdirilməsinin zəruriliyi müəyyən olunmuş, müəssisədə müvafiq lövhələrdə qayda və təlimatların yerləşdirilməsi, o cümlədən inzibati və yardımçı vəzifələrdə çalışan şəxslərin səlahiyyətləri ilə bağlı məlumatlan-

⁴⁹ Bax: <http://az.apa.az/news/376369?keywords=milli+preventiv>

dırılması, gecə növbəsində çalışan əməkdaşlar üçün otağın və ya növbətçi stolun ayrılması, hərəkət məhdudiyətli və yaşlı şəxslərin otağında növbətçi ilə əlaqə vasitəsinin qurulması üzrə tövsiyə Müvəkkil tərəfindən müvafiq qaydada təqdim olunmuşdur.

Tövsiyələrin nəticəsi olaraq pansionatda yaşayanların giriş-çıxışını tənzimləyən qeydiyyat sistemi yaradılmış, hərəkət qabiliyyəti tam və ya qismən məhdud olan sakinlər 1-ci və 2-ci mərtəbələrdə yerləşdirilmiş, tibb şöbəsində dərman maddələri, sargı materialları və tibb avadanlıqları təyinatı üzrə qruplaşdırılmış, tibb işçilərindən ibarət gecə növbəliliyi gücləndirilmiş və onların işi ciddi nəzarətə götürülmüşdür. Bundan əlavə pansionat üzrə bir nəfər tibb və iki nəfər texniki işçilərdən ibarət gecə növbəsi təşkil olunmuşdur.

Baş tibb bacısına xəsarətlərin qeydiyyatının aparılması tapşırılmış və ayrıca kitab formasında sənədləşdirilmişdir. Sakinlərin müvafiq xəstəlik diaqnozları üzrə qruplaşdırılması tibb şöbəsinə həvalə olunmuş və hazırda tam yerinə yetirilmişdir.

Anbarlarda qida məhsulları növlər üzrə qruplaşdırılmış və ayrılıqda saxlanması təmin olunmuşdur. Gecə növbəsində çalışan əməkdaşlar üçün ayrıca otaq təşkil olunmuş, sakinlərin növbətçi əməkdaşlarla əlaqə yaratmaları üçün müvafiq vasitənin quraşdırılması bu məqsədlə əlavə vəsaitin ayrılma-cəği təqdirdə nəzərdə tutulmuşdur.

Saxlanılma şəraitinin daha da təkmilləşdirilməsi və rəftar məsələləri ilə bağlı müəssisə rəhbərliyinə BMT-nin ahıl şəxslərə dair Prinsipləri, BMT Baş Assambleyasının Əhalinin qocalması problemləri üzrə Beynəlxalq Fəaliyyət Planı əsasında müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

Gəncə Şəhər Pensiyaçıların Ərazi Sosial Xidməti Mərkəzində MPQ-nin üzvləri tərəfindən FP əsasında başçəkmə həyata keçirilmişdir.

Başçəkmə zamanı müəssisədə əsaslı təmir işlərinin aparıldığı və bu səbəbdən müəssisənin tamamilə boş olması müşahidə edilmişdir. Müəssisə rəhbərliyi tərəfindən mərkəzin sakinlərinin müvəqqəti olaraq Bakı şəhəri, Buzovna 1 saylı Psixonevroloji Sosial Xidmət Mərkəzinə, Şamaxı 2 saylı Psixonevroloji Sosial Xidmət Mərkəzinə və Göygöl 3 saylı Psixonevroloji Sosial Xidmət Mərkəzinə yerləşdirildiyi bildirilmişdir.

Müəssisə rəhbərliyinə aparılan işlər çərçivəsində saxlanılma şəraitinin daha da təkmilləşdirilməsi və beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması ilə bağlı müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

3 saylı Psixonevroloji Sosial Xidmət Müəssisəsində MPQ-nin üzvləri tərəfindən FP əsasında başçəkmə həyata keçirilmişdir. Başçəkmə zamanı saxlanılma şəraitinin araşdırılması məqsədlə müəssisənin bütün obyektlərinə baxış keçirilmiş və bəzi çatışmazlıqlar müşahidə edilmişdir:

Belə ki, köhnə tikili olan müəssisədə əsaslı təmirə ehtiyacın olduğu, sanitariya qovşaqların sanitariya-gigiyenik tələblərə cavab vermədiyini, tibbi

xidmətin aşağı səviyyədə olduğu, idmanla məşğul olmaq üçün şəraitin olmadığı araşdırma zamanı müəyyən edilmişdir. Asudə vaxtın təşkili üçün müəssisənin həyətində gəzinti sahəsinin, mərtəbələrdə televizorun olduğu müşahidə olunmuşdur.

Saxlanılma şəraitinin daha da təkmilləşdirilməsi ilə bağlı həmin sosial xidmət müəssisələrinin rəhbərliyinə milli qanunvericilik və beynəlxalq standartlar, habelə BMT-nin “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında Konvensiyası” əsasında müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

2.2.9. Yerli icra hakimiyyəti orqanlarının müəssisələri

2015-ci il ərzində MPQ-nin üzvləri tərəfindən Fakültativ Protokolun tələbləri əsasında Bakı şəhərində və respublikanın regionlarında, yerli icra hakimiyyəti orqanlarının tabeliyində olan və MPM-in yurisdiksiyasında olan müəssisələrə planlı və plandankənar olmaqla 5 başçəkmə həyata keçirilmişdir.

Bakı şəhərində yerləşən 1 və 2 saylı Uşaq Evlərinə MPQ-nin üzvləri tərəfindən başçəkmələr həyata keçirilmişdir. “15 sentyabr – Bilik Günü” ərəfəsində keçirilmiş başçəkmələrdə məqsəd həmin müəssisələrdə uşaqların tədris prosesinə hazırlıq vəziyyətinin, oradakı sakinlərin və ilk dəfə bu müəssisələrə qəbul olunan uşaqların saxlanılma şəraitinin və onlarla rəftarın araşdırılması olmuşdur.

Başçəkmə zamanı Müvəkkilin MPM qismində fəaliyyəti çərçivəsində müəssisə üzrə verdiyi əvvəlki tövsiyələrinin nəzərə alındığı və müəssisədə təmir-abadlıq işlərinin aparıldığı, şəraitin yaxşılaşdırıldığı müşahidə olunmuşdur.

Müəssisələrdə keçirilmiş görüşlərdə uşaqlar, o cümlədən ilk dəfə dərslərə qədəm qoyacaq şagirdlər, müəllimlər və tərbiyəçilər Bilik Günü münasibətilə təbrik edilmiş, bu müəssisələrdə saxlanılan uşaqlarla, həmçinin tərbiyəçilərlə təkbətək söhbətlər aparılmışdır.

Müəssisədə saxlanılan uşaqlar şəraitdən və müəssisə əməkdaşlarının onlarla rəftarından şikayət etməmişlər.

Başçəkmələrin sonunda müəssisə rəhbərlərinə müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

Gəncə şəhər Uşaq Evinə MPQ-nin üzvləri tərəfindən planlı və plandankənar başçəkmələr həyata keçirilmişdir. Başçəkmə zamanı, uşaq evinin sakinləri olan məktəbli uşaqlar dərslərdə iştirakları ilə bağlı ümumtəhsil məktəblərində olduqlarından uşaq evində olan 3-5 yaş arası azyaşlı qrupla görüş keçirilmiş, onların ümumi şəraitlərinin (geyim, otağın istiliyi, yataq ləvazimatlarının təmizliyi, əyani vəsaitlər və s.) normal olduğu müşahidə edilmişdir.

Baxış zamanı, uşaq evinin yataqxanalarının, psixoloq otağının, rəssamlıq dərnyəyinin, kompüter otağının, mətbəxin, yeməxananın,

anbarın və ümumilikdə müəssisənin təmiz və səliqəli olması müəyyən edilmişdir.

Eyni zamanda qeyd edilməlidir ki, Müvəkkilin Gəncə, Şəki, Cəlilabad və Quba regional mərkəzlərinin əməkdaşları da adı çəkilən regionlarda fəaliyyət göstərən uşaq evləri və internat məktəblərində bu başçəkmələri davam etdirmişlər.

Bakıda və regionlarda başçəkmələr zamanı həmin müəssisələrin bütün obyektlərinə baxışlar keçirilmiş, mövcud şərait və orada saxlanılan uşaqlarla rəftar, aparılan təmir və abadlıq işləri, uşaqların dərslərinə ləvazimatı ilə təminatı məsələləri araşdırılmışdır.

Şəki Qarışq Tipli Uşaq Evində MPQ-nin üzvləri tərəfindən Fakültativ Protokolu tələbləri əsasında başçəkmələr keçirilmişdir.

Başçəkmə zamanı müəssisənin əsaslı təmirinin zəruri olduğu, dərman preparatları ilə təminatda çətinliklər müəyyən olunmuşdur. Müəyyən olunmuş nöqsanlar müəssisənin tabe olduğu yerli icra hakimiyyətinin və müəssisə rəhbərliyinin diqqətinə çatdırılmış, müvafiq tədbirlərin görülməsi istiqamətində təkliflər verilmişdir.

Başçəkmənin sonunda Müvəkkilin MPQ-u tərəfindən milli qanunvericilik və beynəlxalq standartlar, o cümlədən BMT-nin Uşaq hüquqları Konvensiyası əsasında müəssisə rəhbərinə saxlama şəraitinin daha da təkmilləşdirilməsi və rəftar məsələləri ilə bağlı müvafiq tövsiyələr verilmişdir.

BÖLMƏ 3.

HÜQUQİ TƏHLİL

İnsan hüquqlarına dair əsas beynəlxalq sənədlərə uyğun olaraq, beynəlxalq hüququn imperativ norması kimi təsbit edilmiş işgəncəyə və digər qəddar, qeyri-insani yaxud ləyaqəti alçaldan rəftar və cəzaya məruz qalmamaq hüququndan geri çəkilməyə yol verilmir.⁵⁰ İşgəncənin və digər qəddar, qeyri-insani yaxud ləyaqəti alçaldan rəftar və cəzaya qoyulan qadağa şəxsin azadlıq və təhlükəsizlik hüququ ilə sıx bağlıdır və şübhəsiz ki, bu cür halların qarşısını almaq tələbatından irəli gəlir.

Bu baxımdan, MPM tərəfindən işgəncələrin qarşısının alınması sahəsində həyata keçirilən fəaliyyətin səmərəli təşkil olunması Müvəkkilin qarşısında duran mühüm vəzifələrdən biridir. Azadlıqdan məhrum edilmiş şəxslərin maraqlarına bu və ya digər şəkildə toxunan normaların hüquqi təhlili nəticəsində hazırlanmış təklif və tövsiyələr Müvəkkil tərəfindən aidiyyəti dövlət orqanlarına göndərilir və əsas etibarilə öz müsbət həllini tapır.

Pis rəftarın qarşısının alınması yollarından biri kimi, Müvəkkil, habelə polis tərəfindən azadlıqdan məhrum edilmiş şəxslərin İQAK-nin xüsusi əhəmiyyət verdiyi əsas üç hüququnun⁵¹ təmin edilməsinə nəzarətin gücləndirilməsini tövsiyə edir: 1) şəxsin özünün istədiyi üçüncü şəxsə həbsə alındığı barədə məlumat vermək hüququ; 2) vəkillə görüşmək hüququ; 3) həkimlə görüşmək hüququ (bu hüquq polis orqanlarının çağırdığı həkim tərəfindən həyata keçirilmiş tibbi müayinədən əlavə, tutulmuş şəxsin arzusu əsasında istədiyi həkim tərəfindən müayinə olunmaq hüququnu özündə ehtiva edir).

Çünki bu əsas təminatlar pis rəftar barədə iddiaların və sübutların təqdim edilməsinə imkan verən səmərəli hüquq müdafiə vasitələrinin təmin edilməsi baxımından əhəmiyyətlidir. Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi təminatların həyata keçirilməsinin təmin olunmamasını “araşdırmanın qüsuru” hesab edə bilər.⁵²

Həmçinin, bu təminatların səmərəli şəkildə həyata keçirilməsi üçün tutulmuş şəxslərin öz hüquqları barədə məlumatlandırılması məqsədəuyğundur. Nəzərə alınmalıdır ki, İQAK həbsə alınan hər kəsə bu hüquqların əks olduğu standart formanın verilməsini və tutulmuş şəxslərə hüquqları

⁵⁰ “İşgəncələrə və digər qəddar, qeyri-insani yaxud ləyaqəti alçaldan rəftar və cəza növlərinə qarşı” Konvensiya; “İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Konvensiya; “Mülki və siyasi hüquqlar haqqında” Beynəlxalq Pakt

⁵¹ İQAK-nin fəaliyyətinə dair 2-ci Ümumi Hesabat, CPT/Inf (92) 3, 36-cı bənd;

⁵² Algür Türkiyəyə qarşı, 22 oktyabr 2002-ci il tarixli qərar; Bati və başqaları Türkiyəyə qarşı, 3 iyun 2004-cü il tarixli qərar.

barədə məlumatlandırıldıqlarını təsdiq edən həmin sənədi imzalamalarının təklif edilməsini tövsiyə edir.

Müvəkkil ölkənin daxili işlər orqanları sistemində aparılan hüquqi və infrastuktur islahatları, fəaliyyətin təkmilləşdirilməsi istiqamətində görülən işləri müsbət qiymətləndirir və bu istiqamətdə ehtiyac duyulan işlərə nəzarətin gücləndirilməsi və çətinliklərin aradan qaldırılmasını tövsiyə edir.

Müvəkkilə ünvanlanmış müraciətlərlə yanaşı, İT-lərdə həyata keçirilmiş başçəkmələr zamanı qəbul olunmuş təqsirləndirilən şəxslər MSY-lərdə saxlanıldıqları zaman Müvəkkilə və digər qurumlara müraciətlərinin göndərilmədiyini, DİN-nin istintaq orqanları tərəfindən başlanmış cinayət işləri üzrə süründürməçiliyə yol verildiyini, müstəntiqləri ilə proses gedində aylarla görüşmədiklərini, bir qayda olaraq, həbs müddətinin uzadılması zamanı qarşılaşdıqlarını, təzyiqlərə məruz qaldıqlarını bildirmişlər. Tutulmuş şəxsin MSY-yə gətirildikdən dərhal sonra yaxın qohumlarına və ya əlaqə saxlaması onun üçün qanuni maraq doğuran digər şəxslərə bu barədə məlumat verilməsi ilə də bağlı hallar müəyyən olunmuşdur.

Qeyd olunanları nəzərə alaraq, göstərilən məsələlərin həlli üzrə nəzarətin gücləndirilməsi və çətinliklərin aradan qaldırılması tövsiyə edilmişdir.

Ölkənin Ədliyyə sistemində aparılan hüquqi islahatlar, eyni zamanda cəzaçəkmə müəssisələrinin fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi istiqamətində görülən tədbirlər tərəfimizdən müsbət qiymətləndirilir, eyni zamanda bu sahədə də bir sıra tədbirlərin görülməsinə ehtiyac vardır.

2015-ci ildə də məhkumların yazışmaları ilə bağlı müdafiəçi və ya qanuni əsaslarla hüquqi yardım göstərən digər şəxslərə, cəzaçəkmə müəssisələrinin fəaliyyətinə nəzarəti həyata keçirən orqanlara və Müvəkkilə göndərdikləri müraciətlərin, eləcə də həmin orqanlardan aldıkları cavabların senzurdan keçirilərək konfidensiallığın pozulduğu müəyyən edilmişdir.

Belə halların bir sıra cəzaçəkmə müəssisələrində və istintaq təcridxanalarında da mövcud olduğu müəyyən edilmişdir. Müvəkkilin ünvanına penitensiar müəssisələrdən daxil olmuş müraciətlərin əksəriyyəti müəssisə rəislərinin imzaladığı müşayiət məktubu ilə daxil olur, təqsirləndirilən şəxsə və ya məhkuma göndərilən bağlı zərfdə olan məktub isə açılaraq məhkuma tanış olması ilə bağlı imza etdirildikdən sonra onların şəxsi işinə əlavə olunur.

Göstərilən hallar Konstitusiyaya Qanununun 8.5-ci maddəsinin, Cəzaların İcrası Məcəlləsinin 83.2 və 83.5-ci maddələrinin tələblərinin pozulmasına səbəb olur. Qeyd olunmalıdır ki, cəzaçəkmə müəssisələrinin fəaliyyətinə nəzarəti həyata keçirən orqanlara və Müvəkkilə göndərilən müraciətlər, eləcə də həmin orqanlardan alınan cavablar senzurdan keçirilmir və bu kimi halların qarşısının alınması üçün müvafiq tədbirlərin görülməsi zəruridir.

Nəzərə alınmalıdır ki, beynəlxalq təcrübəyə əsasən, şəxsi yazışma sirlinə hörmət hüququ da pis rəftarla bağlı məlumatların müvafiq orqanlara çatdırılmasının təmin edilməsində mühüm əhəmiyyətə malikdir. Məhkumların müvafiq səlahiyyətli orqanlarla yazışmaq hüququnun təmin olunması üçün dövlətlər bütün imkanları təmin etməlidirlər.

İQAK pis rəftarla bağlı bütün iddiaların və məlumatların səlahiyyətli müvafiq orqanlara çatdırılmasının təmin edilməsini tövsiyə edir, habelə bununla bağlı əlavə tədbirlər də təklif edir. Belə ki, “şəxslərin şikayətlərini birbaşa müvafiq orqana təqdim edilməsini təmin etməklə yanaşı, bütün şikayətlərin qeydiyyatla alınması polis və bu kimi digər dövlət orqanları üçün məcburi olmalıdır, bu məqsədlə şikayətin alındığı və müraciətin araşdırılacağını təsdiq edən müvafiq formalar tətbiq edilməlidir”.⁵³

Xüsusi vasitələrin tətbiqi ilə bağlı penitensiar müəssisələrdə aparılmış monitorinqlərin, habelə qanunvericiliyin təhlilinin nəticəsində belə qənaətə gəlmək olar ki, müəssisə nəzarətçiləri tərəfindən bu vasitələrin tətbiqində sui-istifadəyə yol verilməsi imkanları mövcuddur. Bu, onların tətbiqi ilə bağlı normativ tənzimləmənin məhdudluğu ilə əlaqədardır və bu səbəbdən saxlanılan şəxslərin pis rəftar və ya cəzaya məruz qala bilmə ehtimalı artır.

Bununla əlaqədar olaraq Müvəkkil hesab edir ki, “Azərbaycan Respublikasının penitensiar sistemində təhlükəsizlik tədbirləri və onların tətbiq edilmə qaydaları haqqında” Təlimatda xüsusi vasitənin tətbiq edilməsi zamanı penitensiar müəssisə əməkdaşlarının vəzifələrinin təsbit olunmasına, eyni zamanda bu vasitələrin tətbiqi qaydalarının BMT-nin Məhbuslarla minimal standart davranış qaydalarına, Avropa Penitensiar Qaydalarına, eyni zamanda İQAK-nin standartlarına uyğun təkmilləşdirilməsinə ehtiyac vardır.⁵⁴

Müvəkkilin ünvanına daxil olan müraciətlərdə məhkumlara vəkillərlə görüş verilməsində maneələrin yaradılması, hüquqi yardım üçün müraciət edən şəxslə vəkilin arasında bağlanmış müvafiq müqavilənin olmasına baxmayaraq Penitensiar Xidmətdən icazə məktubunun tələb edilməsi ilə bağlı hallar da yer almışdır. Bu kimi halların nəzarətə götürülməsi və aradan qaldırılması istiqamətində tədbirlərin görülməsi zəruridir.

MPQ üzvləri tərəfindən İT-lərdə həyata keçirilmiş başçəkmələr zamanı başlanmış cinayət işləri üzrə istintaq orqanları tərəfindən təqsirləndirilən şəxslər barəsində həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi ilə bağlı təqdimatların sayının çoxluğu müşahidə edilmişdir.

Göstərilənləri nəzərə alaraq, Müvəkkil cinayət işləri üzrə təqsirləndirilən şəxslər barəsində həbsə alternativ qətimkan tədbirinin seçilməsi

⁵³ İQAK-nin fəaliyyətinə dair 14-cü Ümumi Hesabat, CPT/Inf (2004) 28-38-ci bəndlər;

⁵⁴ BMT-nin Məhbuslarla minimal standart davranış qaydaları, bənd 33; Avropa Penitensiar Qaydaları, bənd 68.2 və 68.3;

məsələsinə diqqət yetirilməsini tövsiyə edir.⁵⁵ Xüsusilə də, yetkinlik yaşına çatmayanların, hamilə və südəmər körpəsi olan qadınların, əlilliyi olan şəxslərin, ahılların nəzərə alınmasının vacibliyini qeyd edir. Müvəkkil bu məsələləri özünün illik məruzələrində önə çəkmiş⁵⁶ və bu cür halların qarşısının alınması məqsədilə, Baş Prokurorluğa da müraciət etmişdir.

Müraciətlərdə, qəbullar zamanı barəsində həbs qətimkan tədbiri seçilmiş şəxslər, xüsusilə də yetkinlik yaşına çatmayanlar bir sıra hallarda öz müstəntiqlərini uzun müddət görmədiklərini, bəzi hallarda isə yalnız müddətin sonuna yaxın, bu qətimkan tədbirinin yenidən uzadılması ilə bağlı gəldikdə qarşılaşdıqlarını bildirmişlər. Belə hallar istintaq təcridxanalarının müvafiq qeydiyyat jurnallarına baxdıqda da müşahidə olunmuşdur.

Eyni zamanda, cinayət işləri üzrə istintaqın əksər hallarda uzun müddət aparılması, həbs qətimkan tədbirinin çox hallarda seçilməsi diqqəti cəlb edən əsas məqamlardan olmaqla, bu qətimkan tədbirinin müddətinin bir-neçə dəfə uzadılması istintaq təcridxanalarında sıxlığın yaranmasına, saxlama şəraiti ilə bağlı çətinliklərə, yetkinlik yaşına çatmayanlar arasında isə kriminal davranışa meyliyin artmasına gətirib çıxarır. Bu isə alternativ qətimkan tədbirlərinin geniş tətbiqi zərurətini önə çəkir.

2015-ci ilin noyabrında keçirilmiş, BMT-nin İşgəncələrə qarşı Komitəsinin 56-cı sessiyasında “İşgəncələr və digər qəddar, qeyri-insani, yaxud ləyaqəti alçaldan rəftar və cəza növləri əleyhinə” Konvensiya üzrə Azərbaycan Respublikası ilə bağlı başlayan dinləmələr çərçivəsində də bu məsələ əsas müzakirə mövzularından olmuşdur.

Bundan başqa, ölkəmizin tərəfdaş çıxdığı “Mülki və siyasi hüquqlar haqqında” Beynəlxalq Paktın 9-cu maddəsinin 3-cü hissəsi, məhkəmə araşdırmasını gözləyən şəxslərin ümumi qaydada həbsdə saxlanılmamasını bəyan edir.

Bu isə, həmin müddəaya uyğun olaraq cinayət işləri üzrə təqsirləndirilən şəxslər barəsində həbsə alternativ qətimkan tədbirinin seçilməsi məsələsinə diqqət yetirilməsini önə çəkir. Bu münasibətlərdə yetkinlik yaşına çatmayan şəxslərin, eləcə də hamilə və südəmər körpəsi olan qadınların, əlilliyi olan şəxslərin, ahılların nəzərə alınması olduqca vacibdir.

Eyni zamanda İT-lərdə qəbul olunmuş təqsirləndirilən şəxslər cinayət prosesi gedirdə dövlət hesabına təmin olunmuş vəkillər tərəfindən göstərilən hüquqi yardımın keyfiyyətindən narazılıq etmiş və bu istiqamətdə tədbirlərin görülməməsindən şikayətlənmişlər.

⁵⁵ “Mülki və siyasi hüquqlar haqqında” Beynəlxalq Paktın 9-cu maddəsinin 3-cü hissəsində bəyan edilir ki, məhkəmə araşdırmasını gözləyən şəxslərin həbsdə saxlanması ümumi qayda şəklində olmamalıdır, lakin azadlığa buraxılma məhkəməyə getməyə, məhkəmə araşdırmasının istənilən mərhələsinə gəlməyə və zəruri halda isə hökmün icrası üçün gəlməyə təminat verilməsindən asılı hala salına bilər.

⁵⁶ Bax: <http://www.meclis.gov.az/?/az/report/77>

Qeyd olunanlarla yanaşı, Müvəkkil BMT-nin İnsan Hüquqları Şurasının Universal Dövrü İcmal üzrə İşçi Qrupunun Azərbaycan Respublikasının dövrü məruzələri üzrə verilmiş təklifləri də diqqətə alaraq, qadınlara münasibətdə “Banqkok qaydaları”nın⁵⁷ nəzərə alınmasını təklif edir.⁵⁸

Təəssüflə qeyd edilməlidir ki, MPM-in ötən illərdə də qeyd etdiyi kimi hauptvaxtlarda saxlanılmanı tənzimləyən “Silahlı Qüvvələrinin qarnizon və qarovul xidmətləri Nizamnaməsi”nin 4 sayılı əlavəsinin günün tələblərinə cavab verməyən bəzi müddəaları hazırkı vaxtadək qüvvədədir.⁵⁹ Belə ki, həmin əlavənin 17 və 21-ci bəndlərində əsgər və zabitlər arasında ayrı-seçkiliyə yol verilmişdir. Müvafiq müddəalardan belə nəticəyə gəlmək olar ki, əsgərlər (matroslar) yataq ləvazimatı ilə təmin edilmədən quru taxtlarda, zabit və gizirlər isə onlardan fərqli olaraq döşəkdə və digər yataq ləvazimatları ilə təmin olunmaqla yatmalıdırlar.

Əlavənin 19-cu bəndinə gəldikdə isə, intizam qaydasında hauptvaxtda ümumi kameralarda saxlanan əsgərlərin (matrosların) sutkada 10 saat işləməyə cəlb olunmasına imkan verən bu norma saxlama ilə bağlı müvafiq standartlara uyğun deyildir. Bu qaydalar praktikada tətbiq edilməsə də, normativ sənədin qeyd edilən əlavəsinin hazırda qüvvədə olması arzuolunmaz haldır və sənədə yenidən baxılaraq müvafiq dəyişikliklərin həyata keçirilməsi vacib hesab edilir.

Bununla yanaşı, qeyd edilməlidir ki, “Qanunsuz miqrantların saxlanması mərkəzlərinin daxili intizam Qaydaları”nın təsdiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin Qərarı” layihəsinə, eyni zamanda “Qaçqınların və məcburi köçkünlərin (ölkə daxilində köçürülmüş şəxslərin) statusu haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanununa dəyişikliklər edilməsi barədə” Qanun layihəsinə və “Azərbaycan Respublikasında İnsan alverinə qarşı mübarizəyə dair 2014-2018-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planı”nın icrası ilə əlaqədar Miqrasiya Məcəlləsinə əlavələrin edilməsi məqsədilə müvafiq təkliflər paketi hazırlanaraq müxtəlif strukturlara göndərilmiş və onların əksəriyyəti nəzərə alınmışdır.

Qanunsuz miqrantların saxlanması mərkəzlərinin “Daxili intizam Qaydaları”nın layihəsi isə, hazırda baxılma mərhələsindədir. “Daxili intizam Qaydaları”nın təsdiqlənməsi, bu müəssisələrdə saxlanılma rejimini, saxlanılan şəxslərin hüquqlarının təmin olunması və vəzifələrinin yerinə yetirilməsi, habelə saxlanılma şəraitinin təmin olunması qaydalarının müəyyən edilməsi baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edəcək.

⁵⁷ BMT-nin “Qadın məhbuslarla davranışa və qadın cinayətkarlara münasibətdə azadlıqdan məhrum etmə ilə əlaqədar olmayan cəza tədbirlərinə dair qaydaları”;

⁵⁸ BMT-nin İnsan Hüquqları Şurası tərəfindən 5 July 2013-cü il tarixdə qəbul edilmiş Universal Dövrü İcmal üzrə İşçi qrupun məruzəsi, (bənd 103.95);

⁵⁹ “Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələri Qarnizon və qarovul xidmətləri nizamnaməsinin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanuna əsasən, Nizamnamə 1995-ci il yanvarın 1-dən qüvvəyə minib.

BÖLMƏ 4.

HÜQUQİ MAARİFLƏNDİRMƏ

Hüquqi maarifləndirmə işinin təşkili Müvəkkilin MPM qismində fəaliyyətinin əsas istiqamətlərindən biridir. Hüquq-mühafizə orqanları əməkdaşlarının hüquqi maarifləndirilməsinin, insan hüquqlarının daha səmərəli müdafiəsinə töhfəsini nəzərə alaraq, belə tədbirlərin və görüşlərin mütəmadi keçirilməsi qərara alınmışdır.

İl ərzində Uşaq evləri və internat müəssisələrində, orta və ali təhsil ocaqlarında, müxtəlif dövlət qurumlarının, Silahlı Qüvvələrin Elmi-Tədris Mərkəzlərində, hüquq mühafizə orqanlarının Akademiyalarında, hərbi hissələrdə, cəzaçəkmə müəssisələrində milli və beynəlxalq qanunvericiliyin müddəaları, BMT-nin “İşgəncə və digər qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəza əleyhinə Konvensiya”sı, digər beynəlxalq standartlar əsasında görüşlər, insan hüquqlarına dair seminarlar və treninqlər təşkil olunmuşdur.

Müvəkkilin təşəbbüsü əsasında, “Azərbaycan Respublikasında İnsan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin səmərəliliyini artırmaq sahəsində Milli Fəaliyyət Proqramı”nın 4.1-ci bəndinə müvafiq olaraq, “İşgəncə və digər qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəza əleyhinə Konvensiya”nın və onun Fakültativ Protokolunun tələblərinin hüquq mühafizə orqanlarının, digər aidiyyəti qurumların əməkdaşları, habelə vəkillər və hüquq sahəsində ixtisaslaşan qeyri-hökumət təşkilatlarının nümayəndələri tərəfindən öyrənilməsi işi təşkil olunmuş, bununla bağlı hüquq mühafizə orqanlarının Akademiyalarında, Polis və Ədliyyə Akademiyalarında geniş müzakirələr aparılmışdır.

Eləcə də, Milli Fəaliyyət Proqramının 4.2-ci bəndi əsasında “İşgəncə və digər qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəza əleyhinə Konvensiya”nın Fakültativ Protokoluna uyğun olaraq milli preventiv mexanizmin funksiyalarının səmərəli yerinə yetirilməsini təmin etmək məqsədi ilə maarifləndirmə və digər zəruri tədbirlər həyata keçirilmiş, habelə aidiyyəti qurumlara bununla bağlı müraciətlər edilmişdir.

Qeyd olunmalıdır ki, Milli Fəaliyyət Proqramı insan hüquqları sahəsində həyata keçirilən islahatların məntiqi davamı olaraq, normativ-hüquqi aktların insan hüquqlarına dair beynəlxalq standartlara uyğunluğunun təmin edilməsi, beynəlxalq təşkilatlarla yeni əməkdaşlıq strategiyasının hazırlanması və həyata keçirilməsi, dövlət orqanlarının fəaliyyətinin insan hüquqlarının təminatı baxımından təkmilləşdirilməsi, hüquqi maarifləndirmə işinin genişləndirilməsi, dövlətlə vətəndaş cəmiyyəti arasında qarşılıqlı əlaqələrin inkişaf etdirilməsi kimi vəzifələri müəyyən edən, insan hüquq və

azadlıqlarının daha səmərəli təmini istiqamətində yeni prioritetlərə mühüm töhfələr verir.

2015-ci il ərzində Müvəkkil YUNİSEF, Ədliyyə və Polis Akademiyası ilə birgə ölkənin 10 regionunda, 30-dan artıq rayon əhatə olunmaqla, hakimlər, prokurorluq, polis, ədliyyə və yerli icra hakimiyyəti orqanlarının əməkdaşları üçün “Yetkinlik yaşına çatmayanların ədalət mühakiməsi (Yuvenal Ədliyyə) və işgəncələrin qarşısının alınması” mövzusunda maarifləndirmə və bacarıqların artırılması məqsədi daşıyan treninqlər keçirmişdir. MPQ üzvlərinin də ekspert qismində qatıldığı treninqlərdə işgəncələrin qarşısının alınması və preventiv tədbirlərlə bağlı milli qanunvericilik və beynəlxalq standartlar əsasında müəhazirələr oxunmuş, mövzu üzrə geniş müzakirələr və hüquqi maarifləndirmə işi aparılmışdır.

“Penal Reform İnternational” təşkilatının Cənubi Qafqaz Ofisinin təşkilatçılığı ilə Bakı şəhərində dövlət qurumları, QHT və hüquq müdafiəçilərinin iştirakı ilə azadlıqdan məhrumətmə cəzasına alternativ cəzaların tətbiqi vəziyyəti ilə bağlı dəyirmi masa keçirilmişdir. Tədbirdə ölkədə azadlıqdan məhrumətmə ilə bağlı olmayan alternativ cəzaların tətbiqi vəziyyəti müzakirə olunmuşdur. Dəyirmi masada Aparatın İşgəncələrin qarşısının alınması şöbəsinin müdiri, MPQ-nin rəhbəri Rəşid Rumzadə və MPQ-nin üzvü Vüqar Heydərov iştirak edərək mövzu üzrə fikirlərini bölüşmüşlər.⁶⁰

Müvafiq qurumların tədbirə qatılması maarifləndirmə və çətinliklərin müzakirəsi baxımından effektiv olmuş, milli sistemdən asılı olaraq, probasiya xidmətinin işi ədalətli qərarların qəbulu üçün məhkəmə və digər qərar qəbul edən orqanların informasiya və məsləhətlə təmin edilməsi, hüquqazidd davranış nümayiş etdirən şəxslərin həbsdə olduqları zaman onların azadlığa buraxılmasına və yerlərinin dəyişdirilməsinə hazırlıq işlərinin aparılması üçün onlara rəhbərlik edilməsi, vaxtından əvvəl azad olunan şəxslərə nəzarət edilməsi, kömək göstərilməsi üzrə geniş müzakirələr aparılmışdır.

Hüquq pozuntusu törətmiş şəxslərə tətbiq olunan ictimai sanksiya və tədbirlər, onların sosial inkluziya, eləcə də ictimaiyyətin təhlükəsizliyinin təmini istiqamətində qarşıda duran məsələlər geniş müzakirə olunmuşdur. MPQ-nin üzvləri tərəfindən qeyd olunmuşdur ki, həyata keçirilən islahatlar və cəza-icra siyasətinin tərkib hissəsi kimi, dövlət orqanları ilə qeyri-hökumət təşkilatları arasındakı səmərəli əməkdaşlıq bu sahəyə mühüm töhfə verməkdədir.

Gəncə şəhərində dövlət qurumları, beynəlxalq təşkilatlar və QHT-lərin daxil olduğu Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti yanında Yetkinlik yaşına çatmayanların işləri və hüquqlarının müdafiəsi üzrə Komissiya

⁶⁰ Bax: <http://az.trend.az/azerbaijan/society/2373094.html>

nəzində Yuvenal ədliyyə üzrə İşçi qrupu tərəfindən “Uşaqların ədliyyə mexanizmlərindən istifadə hüququnun təmininin müzakirəsinə həsr olunmuş iclasları və hüquqi maarifləndirmə tədbirləri həyata keçirilmişdir.

Yerli icra hakimiyyəti orqanları nəzində fəaliyyət göstərən Yetkinlik yaşına çatmayanların işləri və hüquqlarının müdafiəsi üzrə Komissiyaların fəaliyyətinə yeni yanaşmalar, xarici ölkələrinin müsbət təcrübəsi, yuvenal ədliyyə sistemində islahatların qanunla münaqişədə olan uşaqlara təsirinin qiymətləndirməsi vəziyyəti, mövcud çətinliklər əsas müzakirə mövzularından olmuşdur. İclaslarda MPQ-nin rəhbəri iştirak edərək Müvəkkilin uşaqlara qarşı zorakılıqla mübarizə sahəsində, o cümlədən MPM qismində fəaliyyəti, ölkədə yuvenal ədliyyə sisteminə, milli qanunvericiliyin və bu sahədə təcrübənin təkmilləşdirilməsinə, ümumilikdə isə hüquqi islahatlara dəstək vermək məqsədilə həyata keçirdiyi işlər, preventiv tədbirləri, eləcə də bu sahədə mövcud çətinliklər və ehtiyac duyulan tədbirlər haqqında geniş məlumat vermişdir. Tədbirdə ədalətli qərarların qəbulu üçün polis, prokurorluq, məhkəmə və digər səlahiyyətli orqanların məlumatlılığının artırılması, hüquqazidd davranış nümayiş etdirən və saxlanılan yetkinlik yaşına çatmayan şəxslərlə işin təkmilləşdirilməsinə olan ehtiyac, onların sosial adaptasiyası ilə bağlı müzakirələr aparılmışdır.

MPQ-nin üzvləri YUNİSEF-in dəstəyi ilə Ümidli Gələcək Gənclər Təşkilatı, Müvəkkilin Aparatı və digər dövlət qurumları ilə əməkdaşlıqda Gəncədə yaradılmış Sosial Reabilitasiya Mərkəzinin fəaliyyəti ilə tanış olmuş, təklif və tövsiyələrini vermişlər.

YUNİSEF-in təşkilatçılığı ilə Bakı şəhərində dövlət qurumları, hakimlər, beynəlxalq təşkilatlar və QHT-lərin iştirakı ilə “Uşaqların ədliyyə mexanizmlərindən istifadə hüququ mövzusunda” dəyirmi masa keçirilmişdir. Tədbirdə Şərqi Avropa və Mərkəzi Asiya ölkələrinin müsbət təcrübəsi, yuvenal ədliyyə sistemində islahatların qanunla münaqişədə olan uşaqlara təsirinin qiymətləndirilməsi vəziyyəti müzakirə olunmuş və təcrübə mübadiləsi aparılmışdır.⁶¹

BMT qurumlarından və Gürcüstanın Probasiya xidmətindən olan ekspertlər, o cümlədən Azərbaycan Ombudsmanının MPQ-nin rəhbəri qanunla münaqişədə olan uşaqların hüquqi və sosial xidmətlərə çıxış imkanları, mövcud çətinliklər, həyata keçirilən islahatlarla bağlı məruzələr etmişlər.

Burada da, müvafiq dövlət qurumlarının, eləcə də QHT, KİV və beynəlxalq ekspertlərin tədbirə qatılması maarifləndirmə və çətinliklərin müzakirəsi baxımından effektiv olmuş, Azərbaycan Müvəkkilinin uşaqlara qarşı zorakılıqla mübarizə sahəsində, o cümlədən MPM qismində fəaliyyəti, ölkədə yuvenal ədliyyə sisteminə, ümumilikdə isə hüquqi islahatlara dəstək

⁶¹ Bax: <http://www.ombudsman.gov.az/view.php?lang=az&menu=94&id=1770>

məqsədlə həyata keçirdiyi işlər, preventiv tədbirləri, milli qanunvericiliyin və bu sahədə təcrübənin təkmilləşdirilməsi məqsədlə müvafiq qurumlara təqdim etdiyi təklif və tövsiyələr haqqında geniş məlumat verilmişdir.

Tədbirdə ölkədən-ölkəyə fərqli olaraq, probasiya xidmətinin təşkili, ədalətli qərarların qəbulu üçün məhkəmə və digər səlahiyyətli orqanların məlumatlılığının artırılması, hüquqazidd davranış nümayiş etdirən və saxlanılan yetkinlik yaşına çatmamış şəxslərin öz iradələri ilə tərk edə bilmədiyi yerlərdən vaxtından əvvəl azad edilməsi, onların sosial adaptasiyası üzrə müzakirələr aparılmışdır.

Bununla yanaşı, iki ildir icrasına başlanılmış, Avropa İttifaqı tərəfindən maliyyələşdirilən Şərqi Avropada və Cənubi Qafqazda sığınacaq sisteminin keyfiyyətinin artırılması layihəsi çərçivəsində Müvəkkilin BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığının Azərbaycandakı Nümayəndəliyi və DMX ilə birgə əməkdaşlığında silsilə tədbirlər də həyata keçirilmişdir. Belə ki, 2015-ci il ərzində Biləsuvar, Cəlilabad, Astara, Lənkəran, Quba, Qusar və Xaçmaz rayonlarında, həmçinin H.Əliyev adına Beynəlxalq Hava Limanının təhlükəsizlik idarəsi və digər hüquq mühafizə orqanlarında çalışan əməkdaşlar üçün treninqlər keçirilmişdir. Sözügedən təlimlərin əsas məqsədi sığınacaq və miqrasiya məsələlərinə cəlb olunan dövlət qulluqçularının bilik və bacarıqlarının daha da inkişaf etdirilməsindən ibarət olmuşdur.

Qeyd olunanlarla yanaşı Müvəkkilin MPM qismində fəaliyyəti çərçivəsində MPQ-nin üzvlərinin də bacarıqlarının artırılmasına diqqət yetirilmişdir. Müvəkkilin təşəbbüsü ilə, YUNİSEF-in Bakı ofisi ilə əməkdaşlıqda Müvəkkilin Milli Preventiv Qrupunun üzvlərinin və Müvəkkilin regional mərkəzləri əməkdaşlarının “Uşaq hüquqları sahəsində monitoring bacarıqlarının artırılması” mövzusunda beş günlük treninq təşkil edilmişdir.

Treninqə YUNİSEF-in beynəlxalq ekspertləri Reidar Hiermann və Anna Nordenmark Severinsson təlimçi qismində qatılmış və öz təcrübələrini bölüşmüşlər.

“Uşaqlarla aparılan iş insan hüquqlarına əsaslanan yanaşma nədir?”, “Beynəlxalq uşaq hüquqları standartları”, “Həbsdə və müvafiq müəssisələrdə olan uşaqlar”, “Uşaqların dindirilməsi və onlardan məlumatların toplanması üçün müxtəlif iştirakçı üsullara baxış”, “Nəticəyə əsaslanan idarəetməyə nəzəri baxış” və digər mövzular üzrə fikir mübadiləsi aparılmış, qruplarda tapşırıqlar və praktiki işlər, yekun müzakirələr keçirilmişdir.

MPQ-nin üzvləri həya keçirdikləri fəaliyyətləri barədə ekspertlərə ümumi məlumat verərək, Müvəkkilin nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlarla, o cümlədən YUNİSEF-lə səmərəli əməkdaşlıq etdiyini, insan hüquqları sahəsində işgüzar əlaqələrə daim önəm verdiyini vurğulamışlar. MPQ-nin saxlanılan şəxslərin öz iradəsi ilə tərk edə bilmədiyi yerlərdə, o cümlədən

müvəqqəti saxlama yerlərində, penitensiar müəssisələrdə, istintaq təcridxanalarında, tərbiyə müəssisəsində, habelə ahıllar və əlilliyi olan şəxslər üçün internat evləri və pansionatlarda, psixiatriya xəstəxanalarında keçirilmiş başçəkmələr zamanı saxlanılan şəxslərlə, o cümlədən uşaqlarla görüşlər keçirildiyi, onların problemlərinin araşdırıldığı, saxlanılma şəraiti, tibbi xidmət və onlara qarşı rəftarla bağlı vəziyyətin öyrənilməsi, hüquqi məsləhətlərin verildiyi, onlar və müəssisə əməkdaşları üçün hüquqi maarifləndirmə tədbirlərinin təşkil olunduğu diqqətə çatdırılmışdır.

Təlim çərçivəsində iştirakçılar Təhsil Nazirliyinin Türkan qəsəbəsində yerləşən Nitq qüsurlu uşaqlar üçün 6 saylı Xüsusi İnternat Məktəbinə və Ədliyyə Nazirliyi Penitensiar Xidmətinin Tərbiyə müəssisəsinə başçəkmələr həyata keçirmiş, orada saxlanılan uşaqlarla görüşmüş, beynəlxalq standartlar əsasında başçəkmələr həyata keçirmişlər.

Treningin sonunda başçəkmələrin yekunları üzrə müzakirələr aparılmış, Azərbaycan MPM-nin fəaliyyəti beynəlxalq ekspertlər tərəfindən yüksək qiymətləndirilmiş, gələcəkdə də əməkdaşlığın davam etdirilməsi müsbət dəyərləndirilmişdir.

BÖLMƏ 5.

İCTİMAİYYƏTLƏ ƏLAQƏLƏR VƏ BEYNƏLXALQ ƏMƏKDAŞLIQ

Məlum olduğu kimi, Konstitusiyaya Qanununa əsasən, Müvəkkil fəaliyyət istiqamətinə uyğun olaraq yerli, regional və beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlıq edir. Bu baxımdan, “İctimaiyyətə əlaqələr və beynəlxalq əməkdaşlıq” işinin təşkili Azərbaycan MPM-nin fəaliyyət istiqamətlərindən biridir.

2015-ci ildə də dövlət və yerli özünüidarəetmə orqanları, yerli vətəndaş cəmiyyəti qurumları, KİV, regional və beynəlxalq təşkilatlarla, habelə xarici ölkə MPM-ləri ilə informasiya mübadiləsinin aparılması, keçirilən tədbirlərdə qarşılıqlı iştirakın təmin olunması, eləcə də birgə tədbirlərin təşkili uğurla davam etdirilmişdir.

Ötən dövr ərzində Azərbaycan MPM-in fəaliyyəti barədə həm ölkə ictimaiyyəti, həm də beynəlxalq ictimaiyyət mütəmadi olaraq məlumatlandırılmışdır.

2015-ci ildə KİV-də başçəkmələrlə əlaqədar 54, maarifləndirmə və digər tədbirlərlə əlaqədar 14 olmaqla, cəmi 68 mətbuat açıqlaması (press-relizlər) yayımlanmışdır.

Ümumilikdə 2009-2015-ci illər ərzində yayımlanmış 695 mətbuat açıqlamasından 433-ü başçəkmə, 262-i isə maarifləndirmə xarakterli və digər tədbirlərlə əlaqədar olmuşdur.

Mətbuat açıqlamaları, həmçinin MPM-in fəaliyyətinə dair hesabatlar, MPQ-nin tərkibi barədə məlumat, habelə müvafiq normativ aktlar Müvəkkilin rəsmi internet saytında yaradılmış xüsusi bölmədə Azərbaycan və İngilis dillərində yerləşdirilmişdir. Hesabatlar Müvəkkilin rəsmi internet sahifəsində yerləşdirilməklə yanaşı, aidiyyəti dövlət qurumlarına və beynəlxalq təşkilatlara da göndərilmişdir.

Bunlarla yanaşı, Müvəkkilin ünvanına, o cümlədən 24 saat fəaliyyət göstərən “Qaynar xətti”nə daxil olmuş müraciət və digər məlumatlar, o cümlədən hüquq müdafiəçilərindən, kütləvi informasiya vasitələrindən alınmış məlumatlar bilavasitə yerində, yaxud bu və ya digər dövlət orqanına yoxlama tapşırığı verilməsi yolu ilə araşdırılması zamanı əldə edilmiş faktlar, toplanmış məlumatlar, habelə şikayətlərin aidiyyət və kəmiyyət göstəriciləri həyata keçirilən başçəkmələr zamanı istifadə olunmuşdur. Eləcə də, Müvəkkilin nümayəndələri KİV-lərdə mütəmadi adları çəkilən, həbsdə saxlanılan və ya təqib olunan şəxslərlə mütəmadi olaraq görüşmüşlər.

Aparılmış araşdırmalar barədə press-relizlər KİV-ə göndərilmiş, Müvəkkilin internet saytında yerləşdirilmişdir.

2015-ci ildə Azərbaycan MPM-nin işgəncələrin qarşısının alınması sahəsində dövlət orqanları, beynəlxalq təşkilatlar, qeyri-hökumət təşkilatları ilə yanaşı, KİV-lə də səmərəli əməkdaşlıq əlaqələri inkişaf etdirilmişdir.

Beynəlxalq əməkdaşlıq. Müvəkkil MPM qismində BMT və onun müqavilə qurumları, habelə İQK, İQA, İQAK, Avropa Şurası, Avropa İttifaqı, ATƏT, İşgəncələrin Qarşısının alınması üzrə Assosiasiya (APT) və digər beynəlxalq təşkilatlarla, o cümlədən müxtəlif ölkələrin MPM-ləri ilə sıx əməkdaşlıq edir, təcrübə mübadiləsi aparır. 2015-ci il ərzində beynəlxalq əlaqələrin genişləndirilməsi, aparılan fikir mübadilələri MPM qismində fəaliyyətin effektiv həyata keçirilməsində faydalı olmuşdur.

Müvəkkilin MPM qismində beynəlxalq əlaqələrinin həyata keçirilməsi istiqamətləri kimi işgəncələrin qarşısının alınması sahəsində müxtəlif görüşlərin təşkili, birgə tədbirlərin həyata keçirilməsi, Müvəkkil və MPQ-nin üzvlərinin beynəlxalq tədbirlərdə iştirakı və qarşılıqlı təcrübə mübadilələrini göstərmək olar.

BMT-nin müxtəlif agentlikləri, İşgəncələrin qarşısını alınması üzrə Alt Komitəsi ilə əməkdaşlıqda MPQ-nin fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi və müxtəlif treninqləri, Avropa İttifaqının dəstəyi ilə Almaniya və Polşa dövlətlərinin partnyorluğunda həyata keçirilən Tvinningq proqramı çərçivəsində Azərbaycan MPM-nin fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi və MPQ üzvlərinin bacarıqlarının artırılması sahəsində fəaliyyət, İQAK (CPT), İşgəncələrin Qarşısının alınması üzrə Assosiasiya (APT), MPM şəbəkələrinin tanınmış ekspertlərinin iştirakı ilə görüşlər, təcrübə mübadilələri bu qəbildəndir.

Müvəkkil və MPQ-nin üzvləri 2015-ci il ərzində beynəlxalq təşkilatların nümayəndələri, beynəlxalq ekspertlər, xarici həmkarlarla görüşlərdə və bir sıra tədbirlərdə iştirak etmişlər.

Aparatda Beynəlxalq İnsan Hüquqları Federasiyasının və İşgəncələrə Qarşı Dünya Təşkilatının nümayəndə heyəti qəbul edilmişdir.

MPQ-nin üzvlərinin də iştirak etdiyi görüşdə, ölkəmizdə insan hüquqlarının müdafiəsi istiqamətində həyata keçirilən islahatlar, qəbul edilmiş və icra olunan müvafiq milli fəaliyyət proqramları, Müvəkkilin MPM qismində fəaliyyəti, insan hüquqları sahəsində gördüyü işlər, vətəndaş cəmiyyəti və beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlığı barədə ətraflı məlumat verilmişdir.

“Penal Reform International” təşkilatının Cənubi Qafqaz Ofisinin təşkilatçılığı ilə Bakı şəhərində dövlət qurumları, QHT və hüquq müdafiəçilərinin iştirakı ilə dəyirmi masa keçirilmişdir. MPQ-nin üzvlərinin də iştirak etdiyi tədbirdə ölkədə azadlıqdan məhrum etmə ilə bağlı olmayan alternativ cəzaların tətbiqi vəziyyəti və mövcud çətinliklər geniş müzakirə olunmuşdur.

Müvəkkil ölkəmizdə səfərdə olan ATƏT-in Demokratik Təsisatlar və İnsan Hüquqları Bürosunun (DTİHB) direktoru Mixael Link və onun xüsusi müşaviri Yan O. Haukassı qəbul etmişdir.⁶²

Polis bölmələri, müvəqqəti saxlama yerləri və cəzaçəkmə müəssisələrinə baxışlar və orada saxlanılan şəxslərin hüquqlarının müdafiəsi əsas müzakirə mövzularından olmuş, qonaqlar Azərbaycan MPM-nin fəaliyyətini yüksək dəyərləndirmişlər.

Bundan başqa, Müvəkkil ölkəmizdə səfərdə olan Aleksandr Qesselin rəhbərlik etdiyi Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin Demokratiya üzrə Məruzəçi Qrupunun nümayəndə heyətini qəbul etmişdir. Rəsmi qəbulda əsasən, fundamental insan hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi, vətəndaş cəmiyyəti, QHT-lərin inkişafı, müvafiq qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi, bu qurumlarla əməkdaşlıq, penitensiar sistemdəki vəziyyət, habelə ölkədə milli preventiv mexanizmin fəaliyyəti ilə bağlı məsələlər müzakirə edilmişdir.

Müvəkkil MPM qismində şəxslərin öz iradəsi ilə tərk edə bilmədiyi müəssisələrdə monitorinqlər həyata keçirmək məqsədilə ölkəmizdə səfərdə olan İQA-nın (SPT) nümayəndə heyətinin rəhbəri Aişə Şujun Muhəmmədi və onu müşayiət edən həmin qurumun üzvlərini qəbul etmişdir.

MPQ üzvlərinin də iştirak etdiyi görüşdə, ölkəmizdə MPM-in fəaliyyəti, görülmüş işlər, MPQ-nin saxlanılan şəxslərin öz iradəsi ilə tərk edə bilmədiyi yerlərə, o cümlədən cəzaçəkmə müəssisələrinə, müvəqqəti saxlanma yerlərinə, təhsil, səhiyyə və sosial obyektlərə həyata keçirdiyi başçəkmələr, bu sahədə qanunvericiliyə və müvafiq dövlət qurumlarına verilmiş təklif və tövsiyələr, hüquqi maarifləndirmə tədbirləri ilə bağlı ətraflı məlumat verilmiş, fikir mübadiləsi aparılmış, MPM-in müsbət təcrübəsi və gələcək əməkdaşlıq perspektivləri müzakirə olunmuşdur. Qonaqlara Azərbaycan MPM-nin fəaliyyətinə dair illik hesabatlar təqdim edilmişdir.

Qeyd olunanlarla yanaşı, Müvəkkil tərəfindən ölkəmizə səfər edən İQAK-ın (CPT) nümayəndə heyətinin üzvləri Cim MakMannusu və Aleksandr Mityevi qəbul edilmişlər.

MPQ üzvlərinin iştirak görüşdə qonaqlara MPM-nin fəaliyyəti, görülmüş işlər, saxlanılan şəxslərin öz iradəsi ilə tərk edə bilmədiyi yerlərə, o cümlədən cəzaçəkmə müəssisələrinə, müvəqqəti saxlama yerlərinə, təhsil, səhiyyə və sosial obyektlərə həyata keçirdiyi başçəkmələr, bu sahədə qanunvericiliyə və müvafiq dövlət qurumlarına verilmiş təklif və tövsiyələr, hüquqi maarifləndirmə tədbirləri ilə bağlı geniş məlumat verilmişdir.

CPT nümayəndə heyətinin üzvləri ilə saxlanılan şəxslərin öz iradəsi ilə tərk edə bilmədiyi yerlərə həyata keçirilən başçəkmələr üzrə müşahidələr, habelə verilmiş müvafiq tövsiyələr ilə bağlı müzakirələr aparılmışdır.

⁶² Bax: <http://www.ombudsman.gov.az/view.php?lang=az&menu=33&id=1764>

Fikir mübadiləsi şəklində davam edən görüşdə Müvəkkil MPM qismində fəaliyyətinin inkişaf etdiyi vurğulanmış, gələcək əməkdaşlıq perspektivləri müzakirə olunmuşdur. CPT nümayəndə heyətini maraqlandıran sualları cavablandırılmışdır.

Ötən il, Müvəkkili ölkəmizə səfər edən Avropa Şurasının Faktaraşdırıcı Missiyasının nümayəndə heyətinin üzvləri Tanja Rakusic və John MakAlleni də qəbul etmişdir.

Görüşdə MPM-in fəaliyyəti, MPQ-nin saxlanılan şəxslərin öz iradəsi ilə tərk edə bilmədiyi yerlərə, penitensiar müəssisələrə, müvəqqəti saxlama yerləri və istintaq təcridxanalarına, habelə sosial obyektlərə, ahıllar və əlilliyi olan şəxslər üçün internat evləri və pansionatlara, psixiatriya xəstəxanalarına keçirilmiş başçəkmələr və görülmüş işlər haqqında qonaqlara geniş məlumat verilmişdir.

Müvəkkil MPM qismində müxtəlif dövlət qurumları, QHT və KİV-lə, beynəlxalq təşkilatlar, o cümlədən SPT, CPT, APT, habelə müxtəlif dövlətlərin MPM-ləri ilə əməkdaşlıq etdiyini qeyd etmiş, qonaqları maraqlandıran sualları cavablandırmışdır.

MPM-nin beynəlxalq əməkdaşlıq fəaliyyəti çərçivəsində YUNİSEF-in Bakı ofisi ilə də ikitərəfli əməkdaşlıq uğurlu olmuş, birgə əməkdaşlıqda bir sıra treninq və seminarlar həyata keçirilmişdir.

2 mart 2015-ci il tarixdə MPQ-nin üzvü Fransa Respublikasının Strasburq şəhərində, Avropa Şurasının təşkilatçılığı ilə keçirilmiş İQAK-ın 25 illiyi ilə əlaqədar beynəlxalq konfransda iştirak etmişdir. Konfransda Avropa Şurasına üzv olan 47 ölkənin Milli insan hüquqları təsisatlarının və MPM-in nümayəndələri, Ədliyyə Nazirliyi və Penitensiar Xidmətlərin əməkdaşları, İQAK, insan hüquq və azadlıqlarının qorunması sahəsində fəaliyyət göstərən təşkilatların ekspertləri, Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin hakimləri, həmçinin tanınmış hüquq ekspertləri iştirak etmişlər.

Tədbirdə beynəlxalq ekspertlər İQAK-ın yaranma tarixi, əhəmiyyəti, fəaliyyət istiqamətləri, əldə olunan uğurları və gələcək perspektivləri haqqında geniş məlumat vermişlər.

Bundan sonra tədbirin davamında "Həbsxanalarda Səhiyyə", "Cəzasızlıqla mübarizə", "Yuvenal Ədliyyə", "Tək saxlanılma" və "Psixiatriyada yeni CPT standartlarına doğru" mövzular ətrafında müzakirələr aparılmışdır.

17-19 iyun 2015-ci il tarixində Latviyanın paytaxtı Riqa şəhərində Beynəlxalq Ombudsmanlar İnstitutunun, İşgəncələrin qarşısının alınması üzrə Assosiasiyasının və Latviya Ombudsmanının birgə təşkilatçılığı ilə "İşgəncələrin qarşısının alınması sahəsində MPM mandatının həyata keçirilməsi" mövzusunda treninq keçirilmişdir.

Treninqdə Ombudsman Aparatının İşgəncələrin qarşısının alınması şöbəsinin müdiri, MPQ-nin rəhbəri təmsil etmiş, MPM mandatının həyata

keçirilməsinə dair mövzular ətrafında geniş müzakirələr və təcrübə mübadilələri aparılmışdır.

2015-ci ilin 9 noyabr – 9 dekabr tarixlərdə BMT-nin İşgəncələrə qarşı Komitəsinin 56-cı sessiyası işə başlamışdır. Sessiya çərçivəsində, BMT-nin “İşgəncələr və digər qəddar, qeyri-insani, yaxud ləyaqəti alçaldan rəftar və cəza növləri əleyhinə” Konvensiyası üzrə noyabrın 10-da Milli preventiv mexanizmin funksiyalarını yerinə yetirən təsisat qismində Müvəkkilin təqdim etdiyi əlavə hesabatı, daha sonra QHT-lərin hesabatları, 11 və 12 noyabr tarixində isə Azərbaycan Respublikasının dördüncü dövrü məruzəsi dinlənmişdir⁶³.

BMT-nin İşgəncə əleyhinə Komitəsinin 56-cı sessiyası çərçivəsində keçirilən dinləmələrdə Müvəkkili İşgəncələrin qarşısının alınması şöbəsinin müdiri, MPQ-nin rəhbəri təmsil etmişdir.

BMT-nin “İşgəncələr və digər qəddar, qeyri-insani, yaxud ləyaqəti alçaldan rəftar və cəza növləri əleyhinə” Konvensiyası əsasında Azərbaycan Respublikası ilə bağlı başlayan dinləmələr çərçivəsində ilk görüş Milli İnsan hüquqları təsisatı qismində Müvəkkilin BMT-nin İşgəncələrə qarşı Komitəsinə təqdim etdiyi əlavə hesabat üzrə keçirilmişdir⁶⁴.

Müvəkkilin nümayəndəsi məruzə ilə çıxış edərək, MPM-in fəaliyyəti, MPQ-nin saxlanılan şəxslərin öz iradəsi ilə tərk edə bilmədiyi yerlərə, penitensiar müəssisələrə, müvəqqəti saxlama yerləri və istintaq təcridxanalarına, habelə sosial obyektlərə, ahıllar və əlilliyi olan şəxslər üçün internat evləri və pansionatlara, psixiatriya xəstəxanalarına keçirilmiş başçəkmələr, ölkədə həyata keçirilən normativ-hüquqi islahatlar, Müvəkkilin bu proseslərdə iştirakı, təklif və tövsiyələri, o cümlədən müvafiq dövlət qurumları, beynəlxalq təşkilatlar, vətəndaş cəmiyyəti institutları ilə əməkdaşlıqda görülmüş işlər haqqında geniş məlumat vermişdir.

Keçirilmiş görüşdə Müvəkkilin MPM qismində fəaliyyətinin inkişaf etdiyi vurğulanmış, Komitə üzvlərinə paylanmış əlavə hesabat üzrə, eləcə də onları maraqlandıran digər məsələlərlə bağlı çoxsaylı suallar cavablandırılmışdır.

Müvəkkilin BMT-nin İşgəncələrə qarşı Komitəsinə təqdim etdiyi əlavə hesabat üzrə dinləmələr interaktiv dialoq formasında davam etdirilmişdir.

Yekunda Azərbaycan Ombudsmanının MPM qismində fəaliyyəti ilə bağlı hesabatlarının, Uşaq hüquqları sahəsində ixtisaslaşmış məruzəsinin və Azərbaycan Respublikasında İnsan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin səmərəliliyini artırmaq sahəsində Milli Fəaliyyət Proqramının çap və elektron nüsxələri və başqa aidiyyəti sənədlər BMT-nin İşgəncələrə qarşı Komitəsinin katibliyinə təqdim olunmuşdur.

⁶³ Bax: <http://www.azerbaijan-news.az/index.php?mod=3&id=90604>

⁶⁴ Bax: <http://www.ombudsman.gov.az/view.php?lang=az&menu=33&id=1972>

BÖLMƏ 6.

TƏKLİF VƏ TÖVSIYƏLƏR

Ötən dövr ərzində Müvəkkilin Milli Preventiv Mexanizm qismində həyata keçirdiyi fəaliyyətin nəticələrinin təhlili onun səmərəli olduğunu deməyə əsas verir. Bu ilk növbədə ölkədə aparılan köklü hüquqi islahatların məntiqi nəticəsi və Milli Preventiv Mexanizmin gördüyü işlərin – preventiv başçəkmələrin, hüquqi maarifləndirmə tədbirlərinin effektivliyi ilə təsdiq oluna bilər.

Cəmiyyətdə hüquq mədəniyyətinin inkişafı, insanın nəinki işgəncəyə və digər qəddar, qeyri-insani, yaxud ləyaqəti alçaldan rəftar və cəzaya məruz qalmamaq, eləcə də digər hüquqlarının təmin olunması səviyyəsinin inkişafını şərtləndirir. Ötən dövrdə həyata keçirilmiş fəaliyyət ərzində bir çox təklif və tövsiyələrin irəli sürülməsi nəticəsində hüquq-mühafizə, cəzaları icra edən orqanların, digər dövlət qurumlarının və vəzifəli şəxslərin insan hüquqlarının mahiyyətinə və təmin olunmasına münasibəti müsbətə doğru dəyişmiş, hüquq düşüncəsi yeni məzmununda formalaşmış, idarəetmənin təkmilləşmişdirilməsi istiqamətində addımlar atılmışdır.⁶⁵

Müvəkkil bu istiqamətdə də öz fəaliyyətini “Paris prinsiplərinə” uyğun aşağıdakı şəkildə qurur:

a) milli qanunvericilik aktlarının və praktikanın dövlətin iştirakçısı olduğu insan hüquqlarına dair beynəlxalq sənədlərə uyğunlaşdırılması və həyata keçirilməsini təşviq edir;

b) dövlətin beynəlxalq sənədlərə qoşulmasını və beynəlxalq normaların milli qanunvericiliyə implementasiyasını, eləcə də müvafiq tədbirlərin görülməsini təşviq edir.

c) dövlətin beynəlxalq konvensiyalar üzrə həyata keçirdiyi fəaliyyətlə bağlı BMT qurumlarına, regional təsisatlara təqdim etməli olduğu məruzələrin hazırlanmasına yardım göstərir, müstəqillik prinsipinə uyğun olaraq bu hesabat barədə öz rəyini ifadə edir, habelə əlavə hesabatını təqdim edir.

2015-ci il ərzində də göstərilən istiqamətlər çərçivəsində fəaliyyət Milli Preventiv Mexanizmin preventiv başçəkmələrinin, hüquqi maarifləndirmə tədbirlərinin tərkib hissəsi olmuşdur.

Həyata keçirilmiş preventiv tədbirlər müvafiq hüquqi və infrastruktur islahatlara, saxlanılan şəxslərin hüquqlarının təminə dəstək olmuş, eləcə də müvafiq istiqamətlər üzrə ehtiyacların, çətinliklərin müəyyən olunmasına imkan vermişdir.

⁶⁵ Bax: <http://www.meclis.gov.az/?/az/report/77>

Qeyd edilməlidir ki, Müvəkkilin MPM qismində fəaliyyətinə dair əvvəlki hesabatlarında təqdim etdiyi təklif və tövsiyələrin yarından çoxu öz həllini tapmış və ya icraya yönəldilmişdir. Təqdim olunan bu hesabatda da, əvvəlki təkliflər sırasında öz əksini tapmış, lakin hələ də həllini gözləyən, o cümlədən fəaliyyət prosesində ortaya çıxan yeni təklif və tövsiyələr yer almışdır.

Bu baxımdan Müvəkkil MPM qismində 2015-ci ildə həyata keçirdiyi fəaliyyətin nəticələrinin təhlili, saxlanılan şəxslərin hüquqlarının effektiv təmini məqsədilə aşağıdakıları təklif edir:

1. Yetkinlik yaşına çatmayanlarla bağlı cinayət işləri üzrə istintaqın peşəkarlıq səviyyəsi daha yüksək olan müstəntiqlər, xüsusilə baş müstəntiqlər tərəfindən aparılmasına nəzarətin gücləndirilməsi;

2. Yetkinlik yaşına çatmayanlarla bağlı aparılan araşdırmalar zamanı regional xüsusiyyətlərin nəzərə alınması;

3. Təqsirləndirilən şəxslər, xüsusilə də yetkinlik yaşına çatmayanlar, hamilə və südəmər körpəsi olan qadınlara münasibətdə həbsə alternativ qətimkan tədbirlərinin seçilməsinə üstünlük verilməsi;

4. PX-nin Tərbiyə Müəssisəsində saxlanılan yetkinlik yaşına çatmayan şəxslərin islah olunmaları və cəmiyyətə yararlı fərd kimi formalaşmalarının təşviq edilməsi baxımından müəssisə nəzarətçilərinin mülki formada xidmət aparmaları ilə bağlı müvafiq normaların qəbul edilməsi;

5. Tutulmuş və ya həbs edilmiş şəxslərin barəsində olan məlumatların və görüntülərin məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş hökmü olmadan KİV-də yayımlanmasının qarşısının alınması;

6. Müvafiq icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən təsdiq edilmiş “İnzibati həbs olunanların saxlanılma məntəqələri haqqında” müvəqqəti Əsasnamənin və “İnzibati həbs olunanların saxlanılma məntəqələrində” müvəqqəti Daxili İntizam Qaydalarının, “Cəzaçəkmə müəssisələrinin Daxili İntizam Qaydalarının”, hazırda layihədə olan “Qanunsuz Miqrantların Saxlanılması Mərkəzlərinin Daxili İntizam Qaydaları”nın Nazirlər Kabineti tərəfindən təsdiq edilməsi;

7. “Silahlı Qüvvələrin qarnizon və qarovul xidmətləri Nizamnaməsi”nin 4 sayılı əlavəsinin 17 və 21-ci bəndlərinin beynəlxalq normalara uyğunlaşdırılması.⁶⁶

⁶⁶ Bax: daha ətraflı bu Hesabat, səh. 56-57

Daxili İşlər Nazirliyinə tövsiyələr:

1. Polis uşaq inspektorlarının texniki vasitələrlə təmin olunması;
2. MSY-də saxlanılan və barələrində həbs qətimkan tədbiri seçilmiş şəxslərin qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olaraq 24 saat ərzində İT-yə göndərilməsinə nəzarətin gücləndirilməsi;
3. MSY-də saxlanılan şəxslərin kameradan çıxarılarəkən və qaytarılarəkən hərəkət jurnallarında aparılan qeydiyyatın təkmilləşdirilməsi;
4. Polis əməkdaşları arasında "Həbs yerlərində saxlanılan şəxslərin hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun geniş təbliğinin aparılması;
5. Qanunvericiliyə müvafiq şəkildə MSY-də saxlanılan şəxslərin dövlət hesabına maddi-məişət və gigiyenik vasitələrlə təmin olunması işinin yaxşılaşdırılması;

Ədliyyə Nazirliyinə tövsiyələr:

1. CÇM-də və istintaq təcridxanalarında yaranmış sıxlığın aradan qaldırılması istiqamətində tədbirlərin görülməsi;
2. Bakı şəhəri Zabrat qəsəbəsində inşa edilən qadın məhkumlar üçün cəzaçəkmə, habelə yetkinlik yaşına çatmayanlar üçün tərbiyə müəssisəsinin, Umbakı qəsəbəsində inşa edilən həbsxananın tikintisinin sürətləndirilməsi;
3. Gəncə, Lənkəran şəhərlərində inşa edilən penitensiar komplekslərdə tikinti işlərinin sürətləndirilməsi;
4. 5 sayılı CÇM-nin tibb-sanitar hissəsinin beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılmaqla yenidən qurulması;
5. Müalicə Müəssisəsinin binalarının köhnə olması və bəzilərinin istismara yararsız olması səbəbindən yeni müəssisənin inşası;
6. İntizam tənbehlərinin və xüsusi vasitələrin yalnız zərurət olduğu hallarda tətbiq edilməsi və bu zaman sənədləşmənin ciddi aparılmasına və mütləq şəkildə məhkumun izahatının alınması məsələsinə nəzarətin gücləndirilməsi;
7. Saxlanılan şəxslərin penitensiar müəssisələrdən MSY-lərə (və əks istiqamətə) etap olunarkən bunun üçün nəzərdə tutulmuş müvafiq qatar vaqonlarında sıxlığın və şəraitin qeyri-qənaətbəxş olmasını nəzərə alaraq bu sahədə infrastrukturun yenilənməsi;
8. Beynəlxalq təcrübə əsasında azadlıqdan məhrum edilmiş şəxslərin cəmiyyətə reinteqrasiyasının uğurla gerçəkləşdirilməsi üçün bu prosesə ictimaiyyətin cəlb edilməsi işinin davam etdirilməsi;
9. Məhkumların islah edilməsində əmək, din və tərbiyəvi üsullardan istifadə edilməklə tədbirlərin gücləndirilməsi;
10. Məhkumların fiziki iş qüvvəsinin sağlam əməyə istiqamətləndirilməsi yolu ilə islah edilməsinin əhəmiyyəti nəzərə alınaraq,

onların ictimai faydalı əməyə cəlb edilməsi üçün yeni istehsalat sahələrinin yaradılması;

11. ƏN tərəfindən saxlanılan şəxslərə münasibətdə göstərilən hüquqi yardımın keyfiyyətinin yüksəldilməsi, eləcə də vəkillərin və hüquq məsləhətxanalarının sayının artırılması istiqamətində tədbirlərin görülməsi;

12. Məhkəmələrdə saxlanılan şəxslər üçün nəzərdə tutulmuş gözləmə salonlarının müasir tələblərə uyğunlaşdırılması işinin davam etdirilməsi.

Səhiyyə Nazirliyinə tövsiyələr:

1. Beynəlxalq təcrübə nəzərə alınmaqla psixiatriya stasionarına yerləşdirilmiş şəxslərin saxlanılmasını tənzimləyən yeni qaydaların hazırlanması;

2. SN tərəfindən stasionar müalicəyə ehtiyacı olmayan və yalnız sosial əlaqələrini itirməsi səbəbindən uzun müddət 1 sayılı Respublika Psixiatriya Xəstəxanasında qalan şəxslərin ƏƏSMN-nin tabeliyində olan aidiyyəti sosial müəssisələrə köçürülməsi istiqamətində tədbirlər görülməsi;

3. SN tərəfindən regional psixiatriya müəssisələrinin maddi-məişət vəziyyətinin yaxşılaşdırılması üçün müvafiq tədbirlərin görülməsi;

4. SN tərəfindən psixiatriya müəssisələrinə ictimai nəzarətin həyata keçirilməsi istiqamətində müvafiq tədbirlərin görülməsi.

Təhsil Nazirliyinə tövsiyələr:

1. Quba xüsusi peşə məktəbinin fəaliyyətini tənzimləyən yeni əsasnamənin hazırlanması və saxlanılma şəraitinin beynəlxalq standartlara və yetkinlik yaşına çatmayanların maraqlarına uyğun şəkildə təkmilləşdirilməsi;

2. Bir sıra internat məktəblərində müvafiq təmir işlərinin aparılması, həmçinin internat məktəblərinin zəruri avadanlıqlarla təminatının yaxşılaşdırılması;

3. İnternat məktəblərində çalışan tərbiyəçi heyətinin peşəkarlıq səviyyəsinin yüksəldilməsi üçün müvafiq peşə kurslarına cəlb edilməsi, eyni zamanda bu məqsədlə orta ixtisas məktəblərində müvafiq tədris ixtisaslarının yaradılması istiqamətində tədbirlərin görülməsi;

4. Müvafiq müəssisələrin əməkdaşlarının əmək haqlarının artırılması istiqamətində tədbirlər görülməsi.

Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə tövsiyələr:

1. "Penitensiar müəssisələrdə cəza çəkməkdən azad edilmiş şəxslərin sosial adaptasiyası haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununa uyğun olaraq Nazirliyin üzərinə düşən vəzifələrin icrası istiqamətində fəaliyyətin təkmilləşdirilməsi;

2. Cəzaçəkmə müəssisələrindən azad edilmiş şəxslərin məşğulluq probleminin həlli üzrə yeni mexanizmlərin hazırlanması;

3. Məhkumlara əlilliyin təyin olunması istiqamətində fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi, milli və beynəlxalq standartlar əsasında işlək mexanizmlərin yaradılması;

4. Nazirliyin tabeliyində olan əqli qüsurlu, əlilliyi olan və ahıl şəxslər üçün müəssisələrin maddi şəraitin təkmilləşdirilməsi və beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması istiqamətində işlərin davam etdirilməsi;

5. Nazirliyin tabeliyində olan müvafiq müəssisələrdə saxlanılan şəxslərə göstərilən tibbi xidmətin keyfiyyətinin aşağı, dərman ehtiyatının isə məhdud olmasını nəzərə alaraq müvafiq işlərin görülməsi və göstərilən xidmətlərin keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması;

6. Ahıl şəxslərin saxlanılma şəraitinin, habelə bu sahədə milli qanunvericilik aktlarının “Ahıl Şəxslərə dair BMT prinsiplərinə” və digər beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması.

STATİSTİK GÖSTƏRİCİLƏR

Diagram 1. MPM-in başçəkmə həyata keçirdiyi müəssisələrin sayı

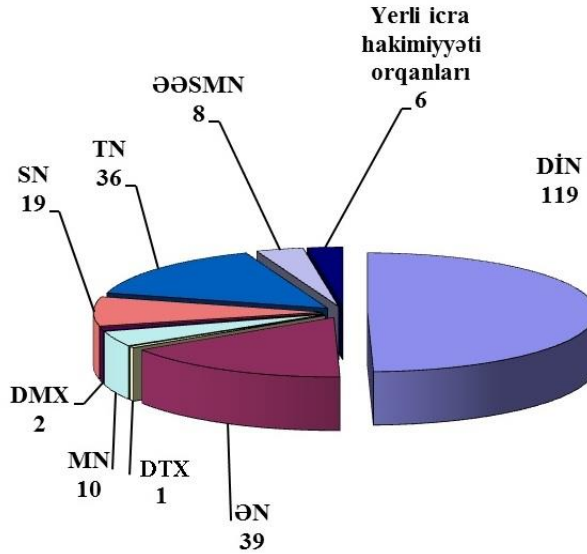
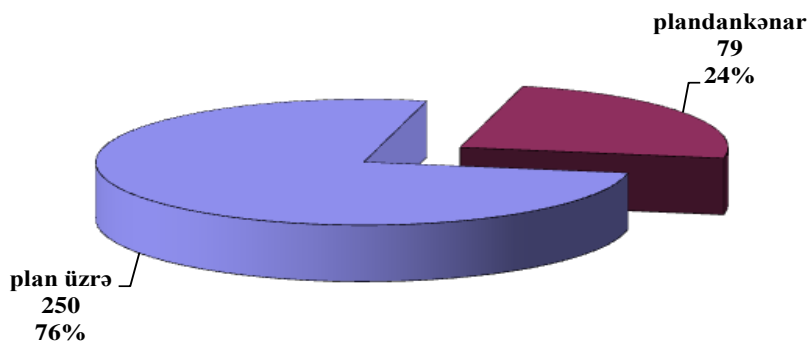
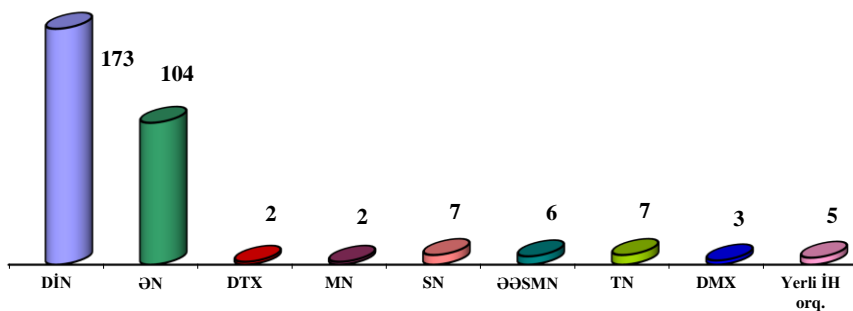

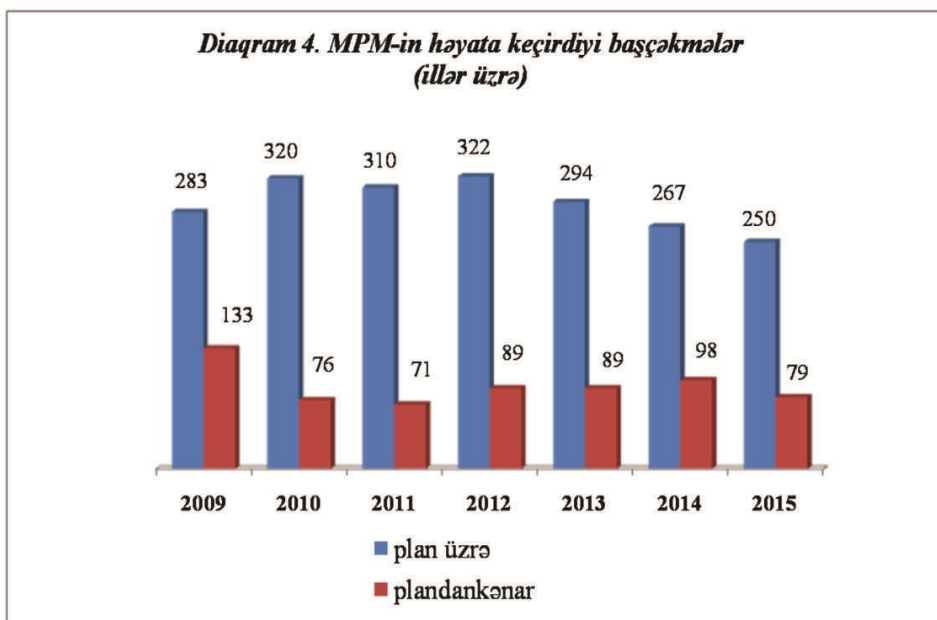
Diagram 2. MPM-in 2015-ci ildə həyata keçirdiyi başçəkmələr

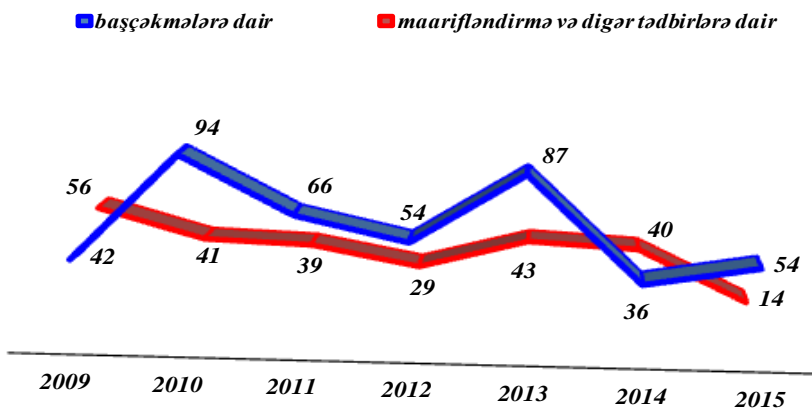
Diaqram 3. MPM-in 2015-ci ildə həyata keçirdiyi başçəkmələr (müəssisələr üzrə)

Diaqram 4. MPM-in həyata keçirdiyi başçəkmələr (illər üzrə)

*Diagram 5. MPM-in mətbuat açıqlamaları
(illər üzrə)*

İşgəncələrə və digər qəddar, qeyri-insani yaxud ləyaqəti alçaldan rəftar və cəza növlərinə qarşı Konvensiyanın

FAKÜLTATİV PROTOKOLU

Preambula

Hazırkı Protokolun iştirakçı dövlətləri,

İşgəncələrin və digər qəddar, qeyri-insani, yaxud ləyaqəti alçaldan rəftarın və cəza növlərinin qadağan edildiyini və onların insan hüquqlarının ciddi pozuntuları olduğunu bir daha təsdiq edərək,

İşgəncələrə və digər qəddar, qeyri-insani, yaxud ləyaqəti alçaldan rəftar və cəza növlərinə qarşı Konvensiyanın (bundan sonra "Konvensiya" adlandırılacaq) məqsədlərinə nail olunması və azadlıqdan məhrum edilmiş şəxslərin işgəncələrdən və digər qəddar, qeyri-insani, yaxud ləyaqəti alçaldan rəftar və cəza növlərindən müdafiəsinin gücləndirilməsi üzrə gələcək tədbirlərin zəruriliyinə əmin olaraq,

Konvensiyanın 2-ci və 16-cı maddələrinin hər bir iştirakçı dövlətin öz yurisdiksiyasında olan hər hansı ərazidə işgəncələrin və digər qəddar, qeyri-insani, yaxud ləyaqəti alçaldan rəftar və cəza növlərinin qarşısının alınması üçün səmərəli tədbirlərin görülməsini öhdəsinə qoyduğunu xatırlayaraq,

Dövlətlərin bu maddələrin həyata keçirilməsinə görə birbaşa məsuliyyət daşdığını, azadlıqdan məhrum edilmiş şəxslərin müdafiəsinin gücləndirilməsinin və onların insan hüquqlarına tam riayət olunmasının ümumi vəzifə olduğunu və Konvensiyanın tətbiqi üzrə beynəlxalq qurumların milli tədbirləri tamamladığını və möhkəmləndirdiyini etiraf edərək,

İşgəncələrin və digər qəddar, qeyri-insani, yaxud ləyaqəti alçaldan rəftar və cəza növlərinin səmərəli şəkildə qarşısının alınmasının maarifləndirmə sahəsində tədbirlərin görülməsini və müxtəlif qanunvericilik, inzibati, məhkəmə və digər tədbirlərin birləşdirilməsini tələb etdiyini xatırlayaraq,

Həmçinin, Vyanada 1993-cü ilin iyun ayında keçirilmiş İnsan Hüquqları üzrə Ümumdünya Konfransında işgəncələrin kökünün kəsilməsi üzrə səylərin ilk öncə onun qarşısının alınmasına yönəlməli olduğunu bəyan etdiyini və saxlanma yerlərinə mütəmadi başçəkmə üzrə preventiv sistemin yaradılması məqsədi daşıyan Konvensiyanın fakültativ protokolunun qəbul edilməsinə çağırıldığını xatırlayaraq,

Azadlıqdan məhrum edilmiş şəxslərin işgəncələrdən və digər qəddar, qeyri-insani yaxud ləyaqəti alçaldan rəftar və cəza növlərindən müdafiəsinin saxlanma yerlərinə mütəmadi başçəkmələrə əsaslanan preventiv xarakter daşıyan qeyri-məhkəmə tədbirləri əsasında gücləndirə bilinməsinə əmin olaraq,

Aşağıdakılar barədə razılığa gəldilər:

I HİSSƏ

ÜMUMİ PRİNSİPLƏR

Maddə 1

Hazırkı Protokolun məqsədi işgəncələrin və digər qəddar, qeyri-insani, yaxud ləyaqəti alçaldan rəftar və cəza növlərinin qarşısının alınması üçün azadlıqdan məhrum edilmiş şəxslərin saxlanıldığı yerlərə müstəqil beynəlxalq və milli orqanlar tərəfindən mütəmadi başçəkmələr sisteminin yaradılmasından ibarətdir.

Maddə 2

1. Hazırkı Protokolda ifadə olunan funksiyaları yerinə yetirən İşgəncələrə qarşı Komitənin İşgəncələrin və digər qəddar, qeyri-insani, yaxud ləyaqəti alçaldan rəftar və cəza növlərinin qarşısının alınması üzrə Altkomitə (bundan sonra Qarşısını Alma üzrə Altkomitə adlandırılacaq) yaradılır.

2. Qarşısını Alma üzrə Altkomitə fəaliyyətini Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Nizamnaməsi çərçivəsində həyata keçirir və onun məqsəd və prinsiplərinin, habelə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının azadlıqdan məhrum edilmiş şəxslərlə rəftara aid normalarını rəhbər tutur.

3. Qarşısını Alma üzrə Altkomitə, həmçinin konfidensiallıq, qərəzsizlik, qeyri-seçicilik, universallıq və obyektivlik prinsiplərini rəhbər tutur.

4. Qarşısını Alma üzrə Altkomitə və iştirakçı dövlətlər hazırkı Protokolun həyata keçirilməsində əməkdaşlıq edir.

Maddə 3

Hər bir iştirakçı dövlət işgəncələrin və digər qəddar, qeyri-insani, yaxud ləyaqəti alçaldan rəftar və cəza növlərinin qarşısının alınması məqsədilə milli səviyyədə (milli preventiv mexanizmlər adlandırılan) bir və ya bir neçə başçəkmə orqanını yaradır, təyin edir və ya dəstəkləyir.

Maddə 4

1. Hər bir iştirakçı dövlət Hazırkı Protokola, 2-ci və 3-cü maddələrdə qeyd olunan mexanizmlərə uyğun olaraq yurisdiksiyası və nəzarəti altında olan azadlıqdan məhrum edilmiş şəxslərin dövlət orqanının sərəncamı və ya onun göstərişi, yaxud icazəsi və ya susmaqla razılığı əsasında saxlanıldığı və yaxud saxlanıla bildiyi hər bir yerə (bundan sonra saxlanma yerləri adlandırılacaq) başçəkmələrə icazə verir. Zərurət olduqda bu başçəkmələr belə şəxslərin işgəncələrdən və digər qəddar, qeyri-insani, yaxud ləyaqəti alçaldan rəftar və cəza növlərindən müdafiəsinin gücləndirilməsi məqsədi ilə həyata keçirilir.

2. Hazırkı Protokolun məqsədləri üçün azadlıqdan məhrum etmə dedikdə şəxsin hər hansı məhkəmə, inzibati və ya digər orqanın qərarı ilə

həbsdə saxlanılmasının və ya azadlıqdan məhrum edilməsinin, yaxud öz iradəsi ilə tərək etmə hüququ olmadan dövlət yaxud özəl həbsdə saxlanma yerinə yerləşdirilməsinin istənilən forması başa düşülür.

II HİSSƏ

QARŞISINI ALMA ÜZRƏ ALTKOMİTƏ

Maddə 5

1. Qarşısını alma üzrə Altkomitə on üzvdən ibarətdir. Hazırkı Protokolun əllinci ratifikasiya fərmanının və ya ona qoşulma haqqında sənədin saxlanma üçün verilməsindən sonra Altkomitənin üzvlərinin sayı iyirmi beş nəfərə qədər artırılır.

2. Qarşısını alma üzrə Altkomitənin üzvləri yüksək mənəvi keyfiyyətlərə malik və ədalət mühakiməsi, xüsusilə də cinayət ədalət mühakiməsi sahəsində, penitensiar sistemdə və ya polis orqanlarında, yaxud azadlıqdan məhrum edilmiş şəxslərlə rəftarla aid istənilən sahələrdə təsdiq edilmiş iş təcrübəsi olan şəxslər sırasından seçilir.

3. Qarşısını alma üzrə Altkomitənin yaradılması zamanı ədalətli coğrafi bölgü və iştirakçı dövlətlərin müxtəlif mədəniyyət formalarının və hüquq sistemlərinin təmsilçiliyinin zərurətinə lazımi diqqət yetirilir.

4. Qarşısını alma üzrə Altkomitənin yaradılması zamanı həmçinin bərabərlik və ayrı-seçkiliyin yolverilməzliyi prinsipləri əsasında tarazlaşdırılmış gender təmsilçiliyinə diqqət yetirilir.

5. Qarşısını alma üzrə Altkomitənin tərkibinə eyni dövlətin birdən çox vətəndaşı daxil ola bilməz.

6. Qarşısını alma üzrə Altkomitənin üzvləri öz funksiyalarını şəxsi qisimdə həyata keçirir, onlar müstəqil və qərəzsiz olmalı və Altkomitənin tərkibində səmərəli işləməyə imkanları olmalıdır.

Maddə 6

1. Hər bir iştirakçı dövlət hazırkı maddənin 2-ci bəndinə uyğun olaraq 5-ci maddədə təsbit olunmuş ixtisas və tələblərə cavab verən iki namizədi irəli sürə bilər, bununla belə dövlət həmin namizədlərin ixtisası haqqında ətraflı məlumat təqdim edir.

2. a) Namizədlər hazırkı Protokolun iştirakçı dövlətinin vətəndaşı olmalıdır;

b) irəli sürülmüş iki namizəddən ən azı biri onun namizədliyini irəli sürən iştirakçı dövlətin vətəndaşlığına malik olmalıdır;

c) bir iştirakçı dövlətin vətəndaşı olan iki nəfərdən çox namizəd irəli sürülə bilməz;

d) hər hansı iştirakçı dövlət digər iştirakçı dövlətin vətəndaşını namizəd kimi irəli sürməkdən əvvəl, o, həmin iştirakçı dövlətə sorğu verir və razılığını alır.

3. Seçkilərin keçirilməsi nəzərdə tutulan iştirakçı dövlətlərin müşavirəsinin başlanmasından ən azı beş ay əvvəl Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibi iştirakçı dövlətlərə üç ay ərzində öz namizədlərini irəli sürmək təklifi ilə məktub göndərir. Baş katib bütün namizədlərin, onları irəli sürmüş iştirakçı dövlətlər göstərilməklə əlifba qaydasında siyahısını təqdim edir.

Maddə 7

1. Qarşısını alma üzrə Altkomitənin üzvləri aşağıdakı qaydada seçilir:

a) əsas diqqət hazırkı Protokolun 5-ci maddəsinin tələblərinə və meyarlarına əməl edilməsinə yetirilir;

b) ilk seçkilər hazırkı Protokolun qüvvəyə minməsindən sonra altı ay müddətindən gec olmayaraq keçirilir;

c) iştirakçı dövlətlər Qarşısını alma üzrə Altkomitənin üzvlərini gizli səsvermə yolu ilə seçir;

d) Qarşısını alma üzrə Altkomitənin üzvünün seçkiləri Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibi tərəfindən iki ildə bir dəfə çağırılan iştirakçı dövlətlərin iclaslarında keçirilir. İştirakçı dövlətlərin sayının üçdə iki hissəsi kvorum hesab edilən bu icaslarda ən çox səs və iştirak edən və səs verən iştirakçı dövlətlərin nümayəndələrinin mütləq səs çoxluğunu toplamış şəxslər Altkomitəyə seçilmiş üzvlər hesab olunur.

2. Seçkilər zamanı hər hansı iştirakçı dövlətin iki vətəndaşının Qarşısını alma üzrə Altkomitənin tərkibində işləmək hüququnu əldə etdiyi təqdirdə, ən çox səs toplamış namizəd Altkomitənin üzvü seçilir. Bu vətəndaşların eyni sayda səs topladığı təqdirdə, aşağıdakı prosedur tətbiq olunur:

a) namizədlərin yalnız biri vətəndaşı olduğu iştirakçı dövlət tərəfindən irəli sürüldüyü təqdirdə bu vətəndaş Qarşısını alma üzrə I Altkomitənin üzvü seçilir;

b) hər iki namizəd vətəndaş olduqları iştirakçı dövlət tərəfindən irəli sürüldüyü təqdirdə, Qarşısını alma üzrə Altkomitənin üzvlüyünə namizədlərdən birinin müəyyən edilməsi üçün ayrıca gizli səsvermə keçirilir;

c) namizədlərdən heç biri vətəndaşı olduğu iştirakçı dövlət tərəfindən irəli sürülmədiyi təqdirdə Qarşısını alma üzrə Altkomitənin üzvlüyünə namizədlərdən birinin müəyyən edilməsi üçün ayrıca gizli səsvermə keçirilir.

Maddə 8

Qarşısını alma üzrə Altkomitə üzvlərindən birinin vəfat etdiyi və ya istefa verdiyi yaxud hər hansı digər səbəbdən Altkomitə üzvünün funksiyalarını yerinə yetirməsi mümkün olmadığı təqdirdə, onun namizədliyini irəli

sürmüş iştirakçı dövlət seçilmək hüququ olan, 5-ci maddədə təsbit olunmuş ixtisasa məlik və tələblərə cavab verən şəxsi təyin edir. Bu şəxs səlahiyyətlərin müxtəlif sahələri arasında müvafiq tarazlığın təmin edilməsi zərurəti nəzərə alınmaqla, iştirakçı dövlətlərin növbəti iclasına qədər olan səlahiyyət müddətinə, onun iştirakçı dövlətlərin çoxluğu tərəfindən təsdiq olunması şərti ilə təyin olunur. Birləşmiş Millətlər Təşkilatı Baş katibinin ehtimal edilən təyinat haqqında bildirişindən sonra altı ay ərzində iştirakçı dövlətlərin yarısı və ya yarısından çoxu tərəfindən belə təyinat qərarı çıxış edilmədiyi təqdirdə təsdiq etmə baş tutmuş hesab olunur.

Maddə 9

Qarşısını alma üzrə Altkomitənin üzvləri il 4 müddətinə seçilir. Namizədlikləri irəli sürüldüyü təqdirdə onlar bir dəfə təkrarən seçilə bilərlər. İlk seçkilərdə seçilmiş üzvlərin yarısının səlahiyyət müddəti iki illik müddət bitdikdən sonra başa çatır; ilk seçkilərdən dərhal sonra bu üzvlərin adları 7-ci maddənin 1 d bəndində qeyd olunan iclasın Sədri tərəfindən keçirilən püşk atma yolu ilə müəyyən olunur.

Maddə 10

1. Qarşısını alma üzrə Altkomitə öz vəzifəli şəxslərini iki il müddətinə seçir. Onlar təkrarən seçilə bilərlər.

2. Qarşısını alma üzrə Altkomitə öz prosedur qaydalarını müəyyən edir. Bu prosedur qaydalar xüsusilə aşağıdakıları nəzərdə tutur:

- a) üzvlərin yarısı üstə gəl bir kvorum təşkil edir;
- b) Qarşısını alma üzrə Altkomitənin qərarları iştirak edən üzvlərin səs çoxluğu ilə qəbul olunur;
- c) Qarşısını alma üzrə Altkomitənin iclasları qapalı keçirilir.

3. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibi Qarşısını alma üzrə Altkomitənin ilk iclasını çağırır. İlk iclasdan sonra Qarşısını alma üzrə Altkomitə prosedur qaydalarına müvafiq olan intervalda iclaslarını keçirir. Altkomitə və İsgəncələrə qarşı Komitə ildə bir dəfədən az olmayaraq birlikdə toplaşirlar.

III HİSSƏ

QARŞISINI ALMA ÜZRƏ ALTKOMİTƏNİN MANDATI

Maddə 11

Qarşısını alma üzrə Altkomitə:

a) 4-cü maddədə qeyd olunan yerlərə baş çəkər və azadlıqdan məhrum edilmiş şəxslərin işgəncələrdən və digər qəddar, qeyri-insani, yaxud ləyaqəti alçaldan rəftar və cəza növlərindən müdafiəsi ilə bağlı iştirakçı dövlətlərə tövsiyələr təqdim edir;

b) milli preventiv mexanizmlərə münasibətdə:

i) zərurət olduqda, belə mexanizmlərin yaradılmasında iştirakçı dövlətlərə məsləhət verir və yardım göstərir;

ii) milli preventiv mexanizmlərlə birbaşa, zərurət olduqda konfidensial şəkildə əlaqə saxlayır və onların potensialının gücləndirilməsi məqsədi ilə peşəkar hazırlıq və texniki yardım sahəsində xidmətlər təklif edir;

iii) azadlıqdan məhrum edilmiş şəxslərin işgəncələrdən və digər qəddar, qeyri-insani yaxud ləyaqəti alçaldan rəftar və cəza növlərindən müdafiəsinin gücləndirilməsi üçün ehtiyacların və zəruri tədbirlərin qiymətləndirilməsi işində məsləhət verir və yardım göstərir;

iv) milli preventiv mexanizmlərinin imkanlarının və mandatının gücləndirilməsi məqsədi ilə işgəncələrin və digər qəddar, qeyri-insani yaxud ləyaqəti alçaldan rəftar və cəza növlərinin qarşısının alınması üçün iştirakçı dövlətlərə tövsiyə və iradları təqdim edir.

c) işgəncələrin qarşısının alınması məqsədilə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının aidiyyəti qurum və mexanizmləri ilə, habelə bütün şəxslərin işgəncələrdən və digər qəddar, qeyri-insani yaxud ləyaqəti alçaldan rəftar və cəza növlərindən müdafiəsinin gücləndirilməsi marağından çıxış edən beynəlxalq, regional və milli təsisat və ya təşkilatlarla əməkdaşlıq edir.

Maddə 12

Qarşısını alma üzrə Altkomitənin 11-ci Maddədə təsbit olunmuş mandatının həyata keçirə bilməsi üçün iştirakçı dövlətlər aşağıdakıları öhdəsinə götürür:

a) Qarşısını alma üzrə Altkomitəni öz ərazisində qəbul etmək və hazırkı Protokolun 4-cü Maddəsində müəyyən olunmuş saxlanma yerlərinə baş çəkməyə imkan vermək;

b) azadlıqdan məhrum edilmiş şəxslərin işgəncələrdən və digər qəddar, qeyri-insani, yaxud ləyaqəti alçaldan rəftar və cəza növlərindən müdafiəsinin gücləndirilməsi üçün ehtiyacların və zəruri olan tədbirlərin qiymətləndirilməsi məqsədilə Qarşısını alma üzrə Altkomitə tərəfindən sorğu edilə bilən bütün aidiyyəti məlumatı təqdim etmək;

c) Qarşısını alma üzrə Altkomitə və milli preventiv mexanizmlər arasında əlaqələri təşviq etmək və asanlaşdırmaq;

d) Qarşısını alma üzrə Altkomitənin tövsiyələrini öyrənmək və onların mümkün tətbiqi ilə bağlı dialoq aparmaq.

Maddə 13

1. Qarşısını alma üzrə Altkomitə 11-ci Maddədə təsbit olunmuş mandatının həyata keçirilməsi məqsədilə iştirakçı dövlətlərə müntəzəm başçəkmələr proqramını ilk dəfə püşk atma yolu ilə müəyyən edir.

2. Məsləhətləşmələrin keçirilməsindən sonra, Qarşısını alma üzrə Altkomitə öz proqramı haqqında iştirakçı dövlətləri məlumatlandırır ki,

onlar təxirə salınmadan başçəkmələrin həyata keçirilməsi üçün zəruri tədbirlər görsün.

3. Başçəkmələr Qarşısını alma üzrə Altkomitənin ən azı iki üzvü tərəfindən həyata keçirilir. Zərurət olduqda, bu üzvləri hazırkı Protokolun əhatə etdiyi sahələr üzrə təsdiq olunmuş iş təcrübəsinə və biliklərə malik ekspertlər müşayiət edə bilər. Ekspertlər Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarı və Beynəlxalq Cinayətkarlığın Qarşısının Alınması üzrə Mərkəzi tərəfindən, iştirakçı dövlətlərin irəli sürdüyü təkliflər əsasında hazırlanmış ekspertlər siyahısından seçilir. Bu siyahının hazırlanması zamanı aidiyyəti iştirakçı dövlətlər 5 nəfərdən çox olmayaraq milli ekspert təklif edir. Aidiyyəti iştirakçı dövlət başçəkmə üçün təklif edilmiş ekspertin namizədliyini rədd edə bilər, bundan sonra Altkomitə digər eksperti təklif edir.

4. Qarşısını alma üzrə Altkomitə zəruri hesab etdiyi təqdirdə, müntəzəm başçəkmənin həyata keçirilməsindən sonra növbəti qısa başçəkmə təşkil etməyi təklif edə bilər.

Maddə 14

1. Qarşısını alma üzrə Altkomitə mandatını həyata keçirə bilməsi üçün hazırkı Protokolun iştirakçı dövlətləri ona aşağıdakıları təqdim etməyi öhdələrinə götürürlər:

a) 4-cü Maddədə müəyyən olunmuş saxlanma yerlərində olan azadlıqdan məhrum edilmiş şəxslərin sayı, həmçinin belə yerlərin sayı və yerləşdiyi yer haqqında istənilən məlumat məhdudiyyətsiz əldə etmək imkanı;

b) belə şəxslərlə rəftar, habelə onların saxlanma şəraiti haqqında istənilən məlumat məhdudiyyətsiz əldə etmək imkanı;

c) aşağıdakı 2-ci bəndə uyğun olaraq, bütün saxlanma yerlərinə, onların binalarına və obyektlərinə məhdudiyyətsiz buraxılış;

d) azadlıqdan məhrum edilmiş şəxslərlə şahidsiz, şəxsən və ya zərurət olduqda, tərcüməçi vasitəsilə, habelə Altkomitənin fikrinə görə aidiyyəti məlumatı verə biləcək istənilən digər şəxsə fərdi qaydada söhbətlər aparmaq imkanı;

e) baş çəkmək niyyətində olduğu yerləri və söhbət etmək niyyətində olduğu şəxsləri maneəsiz seçmək hüququ.

2. Konkret saxlanma yerinə başçəkməyə münasibətdə etirazlar yalnız təcili surətdə baş vermiş və başçəkməyə müvəqqəti maneə törədən milli müdafiə, dövlət təhlükəsizliyi, təbii fəlakət və ya baş çəkilməsi ehtimal edilən yerdə ciddi iğtişaşla bağlı inandırıcı mülahizələrə əsaslanıla bilər. Elan olunmuş fəvqəladə vəziyyətin mövcudluğu başçəkmənin həyata keçirilməsinə etiraz səbəbi kimi gətirilə bilməz.

Maddə 15

Heç bir orqan və ya vəzifəli şəxs Qarşısını alma üzrə Altkomitəyə və ya onun üzvlərinə verilən hər hansı, istər doğru, istərsə də yalan, məlumatın bildirilməsinə görə istənilən şəxs və ya təşkilata münasibətdə hər hansı sanksiyanı təyin edə, tətbiq edə, icazə verə və ya yol verə bilməz və heç bir belə şəxs və ya təşkilat digər şəkildə sıxışdırıla bilməz.

Maddə 16

1. Qarşısını alma üzrə Altkomitə öz tövsiyə və iradlarını konfidensial qaydada iştirakçı dövlətə və zərurət olduqda, milli preventiv mexanizminə göndərir.

2. Qarşısını alma üzrə Altkomitə öz hesabatını iştirakçı dövlət tərəfindən müvafiq xahişin daxil olduğu təqdirdə, iştirakçı dövlətin iradları ilə birlikdə dərc edir. İştirakçı dövlət hesabatın bir hissəsini açıqladığı təqdirdə Altkomitə hesabatı tam və ya qismən dərc edə bilər. Bununla yanaşı şəxsi xarakter daşıyan məlumatlar müvafiq şəxsin birbaşa ifadə edilən razılığı olmadan dərc edilə bilməz.

3. Qarşısını alma üzrə Altkomitə fəaliyyəti haqqında açıq illik hesabatını İsgəncələrə qarşı Komitəyə təqdim edir.

4. İştirakçı dövlətin 12-ci və 14-cü Maddələrə uyğun olaraq Qarşısını alma üzrə Altkomitə ilə əməkdaşlıq etməkdən və ya Qarşısını alma üzrə Altkomitənin tövsiyələrinə müvafiq olaraq vəziyyətin yaxşılaşdırılması üçün tədbirlər görməkdən imtina etdiyi təqdirdə, İsgəncələrə qarşı Komitə Qarşısını alma üzrə Altkomitənin xahişi ilə iştirakçı dövlətə öz mülahizələrini ifadə etmək imkanı verdikdən sonra açıq bəyanatla çıxış etmək və ya Altkomitənin hesabatını dərc etmək barədə öz üzvlərinin səs çoxluğu ilə qətnamə qəbul edə bilər.

IV HİSSƏ

MİLLİ PREVENTİV MEXANİZMLƏR

Maddə 17

Hazırkı Protokolun qüvvəyə minməsindən, və ya onun ratifikasiyasından, yaxud ona qoşulmasından sonra bir ildən gec olmayaraq hər bir iştirakçı dövlət milli səviyyədə işgəncələrin qarşısının alınması üçün bir və ya bir neçə müstəqil milli preventiv mexanizmləri dəstəkləyir, təyin və ya təsis edir. Mərkəzsizləşdirilmiş orqanlar tərəfindən təsis edilmiş mexanizmlər hazırkı Protokolun məqsədləri üçün, Protokolun tələblərinə cavab verdiyi təqdirdə, milli preventiv mexanizmlər qismində təyin edilə bilər.

Maddə 18

1. İştirakçı dövlətlər milli preventiv mexanizmlərinin funksional müstəqilliyinə, habelə onların işçi heyətinin müstəqilliyinə təminat verir.

2. İştirakçı dövlətlər milli preventiv mexanizmlərinin ekspertlərinin zəruri potensiala və peşə biliklərinə malik olmasının təmin edilməsi üçün zəruri tədbirlər görür. Onlar gender balansını və ölkədə mövcud olan etnik və azlıq qruplarının bərabər təmsilçiliyini təmin edir.

3. İştirakçı dövlətlər milli preventiv mexanizmlərin fəaliyyəti üçün zəruri resursları təqdim etməyi öhdələrinə götürür.

4. Milli preventiv mexanizmlərin yaradılması zamanı iştirakçı dövlətlər insan hüquqlarının müdafiəsi və təşviq edilməsi üzrə milli təsisatların statusuna dair Prinsipləri nəzərə alır.

Maddə 19

Milli preventiv mexanizmlərə ən azı aşağıdakı səlahiyyətlər verilir:

a) zərurət olduqda, işgəncələrdən və digər qəddar, qeyri-insani, yaxud ləyaqəti alçaldan rəftar və cəza növlərindən müdafiənin gücləndirilməsi məqsədilə 4-cü Maddədə müəyyən olunmuş saxlanma yerlərində azadlıqdan məhrum edilmiş şəxslərlə rəftarla bağlı məsələyə müntəzəm olaraq baxılması;

b) Birləşmiş Millətlər Təşkilatının müvafiq normaları nəzərə alınmaqla azadlıqdan məhrum edilmiş şəxslərlə rəftarın və onların saxlanma şəraitinin yaxşılaşdırılması məqsədilə müvafiq qurumlara tövsiyələrin təqdim edilməsi, işgəncələrin və digər qəddar, qeyri-insani, yaxud ləyaqəti alçaldan rəftar və cəza növlərinin qarşısının alınması;

c) qüvvədə olan qanunvericilik və qanun layihələrinə dair təklif və qeydlərin təqdim edilməsi.

Maddə 20

Milli preventiv mexanizmlərin öz mandatının yerinə yetirə bilməsi məqsədilə, hazırkı Protokolun iştirakçı dövlətlər onlara aşağıdakıları təqdim etməyi öhdələrinə götürür:

a) 4-cü Maddədə müəyyən olunmuş həbsdə saxlanma yerlərində olan azadlıqdan məhrum edilmiş şəxslərin sayı, həmçinin belə yerlərin sayı və yerləşdiyi yer haqqında istənilən məlumatı əldə etmək imkanı;

b) belə şəxslərlə rəftar, habelə onların həbsdə saxlanma şəraiti haqqında istənilən məlumatı əldə etmək imkanı;

c) bütün həbsdə saxlanma yerlərinə, onların binalarına və obyektlərinə buraxılış;

d) azadlıqdan məhrum edilmiş şəxslərlə şahidsiz, şəxsən və ya zərurət olduqda tərcüməçi vasitəsilə, habelə milli preventiv mexanizmin fikrinə görə aidiyyəti məlumatı verə biləcək istənilən digər şəxslə fərdi söhbətlər aparmaq imkanı;

e) baş çəkmək niyyətində olduqları yerləri və söhbət etmək niyyətində olduqları şəxsləri maneəsiz seçmək hüququ;

f) Qarşısını alma üzrə Altkomitə ilə əlaqələr qurmaq, ona məlumat ötürmək və onunla görüşmək hüququ.

Maddə 21

1. Heç bir orqan və ya vəzifəli şəxs milli preventiv mexanizmə verilən hər hansı, istər doğru, istərsə də yalan məlumatın bildirilməsinə görə istənilən şəxs və ya təşkilata münasibətdə hər hansı sanksiyanı təyin edə, tətbiq edə, icazə verə və ya yol verə bilməz və hər hansı belə şəxs və ya təşkilat digər şəkildə sıxışdırıla bilməz.

2. Milli preventiv mexanizm tərəfindən toplanmış konfidensial məlumat açıqlanmır. Şəxsi xarakter daşıyan məlumatlar yalnız müvafiq şəxsin birbaşa ifadə edilən razılığı olduğu təqdirdə dərc edilir.

Maddə 22

Müvafiq iştirakçı dövlətin səlahiyyətli orqanları milli preventiv mexanizmin tövsiyələrini araşdırır və onların tətbiqi üzrə mümkün təbirlərlə bağlı dialoq aparır.

Maddə 23 Hazırkı Protokolun iştirakçı dövlətləri milli preventiv mexanizmlərinin illik hesabatlarının dərc etməyi və yaymağı öhdələrinə götürür.

V HİSSƏ

BƏYANAT

Maddə 24

1. Ratifikasiyadan sonra iştirakçı dövlətlər hazırkı Protokolun III Hissəsinə və ya IV Hissəsinə uyğun olaraq öz öhdəliklərinin yerinə yetirilməsinin təxirə salınması ilə bağlı bəyanat verə bilər.

2. Belə təxirə salınma ən çoxu üç il müddətində qüvvədə qalır. İştirakçı dövlət tərəfindən müvafiq materialların təqdim edilməsindən və Qarşısını alma üzrə Altkomitə ilə məsləhətləşmələrdən sonra İsgəncələrə qarşı Komitə bu müddəti daha iki il uzada bilər.

VI HİSSƏ

MALİYYƏ MÜDDƏALARI

Maddə 25

1. Hazırkı Protokolun həyata keçirilməsi zamanı Qarşısını alma üzrə Altkomitə tərəfindən sərf edilmiş xərclər Birləşmiş Millətlər Təşkilatı tərəfindən ödənilir.

2. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibi hazırkı Protokola uyğun olaraq Qarşısını alma üzrə Altkomitəni funksiyalarını səmərəli şəkildə yerinə yetirməsi üçün zəruri işçi heyət və vəsaitlə təmin edir.

Maddə 26

1. Başçəkmədən sonra Qarşısı alma üzrə Altkomitə tərəfindən iştirakçı dövlətə irəli sürülmüş tövsiyələrin həyata keçirilməsi və milli preventiv mexanizmləri üçün tədris proqramlarının maliyyələşdirilməsi məqsədilə Baş Assambleyanın müvafiq proseduruna uyğun olaraq Birləşmiş Millətlər Təşkilatının maliyyə müddəaları və qaydaları əsasında idarə olunan Xüsusi Fond yaradılır.

2. Bu Xüsusi Fond hökumətlər, hökumətlərarası, qeyri-hökumət və digər özəl və ya dövlət qurumları tərəfindən ödənilən könüllü ödəmələr hesabına maliyyələşə bilər.

VII HİSSƏ

YEKUN MÜDDƏALAR

Maddə 27

1. Hazırkı Protokol Konvensiyanı imzalamış istənilən dövlətə imzalanmaq üçün açıqdır.

2. Hazırkı Protokol Konvensiyanı ratifikasiya etmiş və ya ona qoşulmuş istənilən dövlət tərəfindən ratifikasiya olunmalıdır. Ratifikasiya fərmanları saxlanılması üçün Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibinə təhvil verilir.

3. Hazırkı Protokol Konvensiyanı ratifikasiya etmiş və ya ona qoşulmuş istənilən dövlətə qoşulmaq üçün açıqdır.

4. Qoşulma bu haqda sənədin saxlanılması üçün Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibinə təhvil verilməsi yolu ilə həyata keçirilir.

5. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibi hər bir ratifikasiya fərmanının və ya qoşulma haqqında sənədin saxlanılması üçün təhvil verilməsi barədə hazırkı Protokolu imzalamış və ya ona qoşulmuş bütün dövlətləri məlumatlandırır.

Maddə 28

1. Hazırkı Protokol 20-ci ratifikasiya fərmanı və ya qoşulma haqqında sənəd saxlanılması üçün Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibinə təhvil verildikdən sonra otuzuncu gün qüvvəyə minir.

2. Hazırkı Protokol iyirminci ratifikasiya fərmanı və ya qoşulma haqqında sənəd saxlanılması üçün təhvil verildikdən sonra onu ratifikasiya edən, yaxud ona qoşulan hər bir dövlət üçün həmin dövlət öz ratifikasiya fərmanını, yaxud qoşulma haqqında sənədini saxlanılması üçün təhvil verdikdən sonra otuzuncu gün qüvvəyə minir.

Maddə 29

Hazırkı Protokolun müddəaları heç bir məhdudiyət və istisna olmadan federativ dövlətlərin bütün hissələrinə şamil olunur.

Maddə 30

Hazırkı Protokola dair hər hansı qeyd-şərtlərə yol verilmir.

Maddə 31

Hazırkı Protokolun müddəaları saxlanma yerlərinə başçəkmə sistemində əsaslanan istənilən regional konvensiyalar üzrə iştirakçı dövlətlərin öhdəliklərinə toxunmur. Təkrarlanmadan yayınmaq və hazırkı Protokolun məqsədlərinə səmərəli nail olunmasını təmin etmək üçün Qarşısını alma üzrə Altkomitəyə və belə regional konvensiyalara uyğun olaraq təsis edilmiş orqanlara məsləhətləşmələr aparmaq və əməkdaşlıq etmək təklif olunur.

Maddə 32

Hazırkı Protokolun müddəaları 12 avqust 1949-cu il tarixli dörd Cenevrə Konvensiyası və onlara dair 8 iyun 1977-ci il tarixli Əlavə Protokollar üzrə iştirakçı dövlətlərin öhdəliklərinə, habelə beynəlxalq humanitar hüquqla əhatə olunmayan vəziyyətlərdə iştirakçı dövlətin Beynəlxalq Qızıl Xaç Komitəsi tərəfindən saxlanma yerlərinə baş çəkməyə icazə vermək hüququna toxunmur.

Maddə 33

1. Hər hansı iştirakçı dövlət Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibinə yazılı bildiriş göndərməklə hazırkı Protokolu denonsasiya edə bilər. Bundan sonra Baş katib hazırkı Protokolun və Konvensiyanın iştirakçı dövlətlərini bu barədə məlumatlandırır. Denonsasiya Baş katib belə bildiriş aldıqdan bir il sonra qüvvəyə minir.

2. Belə denonsasiya iştirakçı dövləti denonsasiya qüvvəyə mindiyi tarixə qədər baş verə bilən hər hansı hərəkətinə və ya vəziyyətinə görə və ya Qarşısını alma üzrə Altkomitə tərəfindən aidliyi iştirakçı dövlətə münasibətdə qət edilən və ya qət edilə bilən tədbirlərə görə hazırkı Protokol üzrə öhdəliklərindən azad etmir və denonsasiya qüvvəyə mindiyi tarixə qədər Altkomitədə baxılmış hər hansı məsələnin davam edən baxışına heç bir halda xələl gətirmir.

3. İştirakçı dövlət tərəfindən bəyan edilmiş denonsasiyanın qüvvəyə mindiyi tarixdən sonra Qarşısını alma üzrə Altkomitə həmin dövlətə aid yeni məsələnin baxılmasına başlaya bilməz.

Maddə 34

1. Hər hansı iştirakçı dövlət hazırkı Protokola dair düzəliş təklif edə və onu Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibinə təqdim edə bilər. Bundan sonra Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibi təklif olunmuş düzəlişi

hazırkı Protokolun iştirakçı dövlətlərinə göndərərək, bu təklifə baxmaq və onu səsə qoymaq məqsədilə iştirakçı dövlətlərin konfransının çağırılmasına razı olub-olmamaqlarını ona bildirməyi xahiş edir. Bu məktubun göndərildiyi tarixdən keçən dörd ay ərzində iştirakçı dövlətlərdən ən azı üçdə biri belə konfransın çağırılmasına razılıq verdiyi təqdirdə Baş katib Birləşmiş Millətlər Təşkilatının himayəsi ilə konfrans çağırır. Baş katib bu konfransda və səsvermədə iştirak edən iştirakçı dövlətlərin üçdə ikisinin çoxluğu ilə qəbul edilən hər hansı düzəlişi təsdiq üçün bütün iştirakçı dövlətlərə göndərir.

2. Bu Maddənin 1-ci bəndinə müvafiq olaraq qəbul edilmiş düzəliş hazırkı Protokolun iştirakçı dövlətlərinin üçdə ikisi həmin düzəlişi öz konstitusiyaya prosedurlarına uyğun qəbul etdiklərini Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibinə bildirdikdən sonra qüvvəyə minir.

3. Düzəlişlər qüvvəyə mindikdən sonra, onları qəbul etmiş iştirakçı dövlətlər üçün məcburi olur, digər iştirakçı dövlətlər üçün isə qəbul etmiş olduqları hazırkı Protokolun müddəaları və əvvəlki düzəlişlər məcburi olaraq qalır.

Maddə 35

Qarşısını alma üzrə Altkomitənin üzvlərinə və milli preventiv mexanizmlərinin üzvlərinə onların funksiyalarının müstəqil şəkildə yerinə yetirilməsi üçün zəruri olan imtiyaz və immunitetlər verilir. Altkomitənin üzvlərinə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının imtiyaz və immunitetləri haqqında 13 fevral 1946-cı il tarixli Konvensiyanın 23-cü fəslinin müddəalarına əməl olunmaqla, həmin Konvensiyanın 22-ci fəslində sadalanan imtiyaz və immunitetlər verilir.

Maddə 36

İştirakçı dövlətə baş çəkərkən Qarşısını alma üzrə Altkomitənin üzvləri hazırkı Protokolun müddəa və məqsədlərinə və istifadə edə biləcəkləri imtiyaz və immunitetlərə xələl gətirmədən:

- a) baş çəkilən dövlətin qanun və normalarına riayət edir;
- b) vəzifələrinin qərəzsiz və beynəlxalq xarakteri ilə bir araya sığmayan hər hansı hərəkət və fəaliyyətdən çəkinir.

Maddə 37

1. İngilis, ərəb, ispan, çin, rus və fransız dillərindəki mətnləri bərabər olaraq autentik olan hazırkı Protokol saxlanılması üçün Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibinə təhvil verilir.

2. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibi hazırkı Protokolun təsdiq edilmiş nüsxələrini bütün dövlətlərə göndər

**"İşgəncə və digər qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan
rəftar və ya cəza əleyhinə Konvensiya"nın Fakültativ Protokoluna
dair Azərbaycan Respublikasının**

BƏYANATI

Azərbaycan Respublikası bəyan edir ki, o, Ermənistan Respublikası tərəfindən işğal olunmuş ərazilərdə Protokolun müddələrinin yerinə yetirilməsinə işğal olunmuş ərazilər azad olunana qədər təminat vermək iqtidarında deyildir (işğal olunmuş ərazilərin sxematik xəritəsi əlavə olunur).